

Mari Sorteberg

Tilrettelegging for oppnåelse av fremtidsønsker for ungdom i barneverninstitusjon

**En kvalitativ studie om hvordan det i barnevernssystemet
tilrettelegges for at ungdom i institusjon skal få en fremtid
de ønsker seg, og viktigheten av å motta anerkjennelse i
dette**

**Masteroppgave i sosialt arbeid vår 2023
OsloMet – storbyuniversitetet
Fakultet for samfunnsvitenskap**

Sammendrag

Tema for denne avhandlingen er hvordan barneverntjenesten og barneverninstitusjoner tilrettelegger for at institusjonsplasserte ungdom kan oppnå sine fremtidsdrømmer, og hva som oppleves som viktig for at de skal oppleve anerkjennelse i denne tilretteleggingen. Dette temaet blir forsøkt besvart gjennom bruk av tematisk analyse på 33 semi-strukturerte intervjuer med 31 ungdommer som enten er plassert eller nylig har vært på barneverninstitusjon, og Axel Honneths anerkjennelsesteori tas i bruk som et teoretisk rammeverk. Analysen indikerer at ungdommenes fremtid blir tilrettelagt for gjennom konkrete tiltak som dagaktiviteter og selvstendighetstrening samt utviklingsorienterte tiltak. Dette er det institusjonene som tilrettelegger for, mens barneverntjenesten kommer mer eller mindre på banen når det gjelder planlegging for tiden etter institusjonsoppholdet. Her kommer det frem i datamaterialet at utfordrende samarbeid med barneverntjenesten i tilknytning ettervern kan skape hindringer for ungdommenes fremtidsønsker. Viktigheten av anerkjennelse i tilretteleggingen kommer frem gjennom at ungdommene trenger positive relasjoner for å nyttiggjøre seg tilbudene på institusjonen, og det er viktig for ungdommene at de opplever tilstrekkelig med mulighet for å medvirke i sin hverdag og i sin barnevernssak. Det fremstår også som viktig at ungdommene har aktiviteter de trives med under institusjonsoppholdet som kan åpne dører for dem med tanke på fremtiden, og dette fremstår som arenaer for sosial verdsettelse og utviklingen av selververdsettelse.

Abstract

The topic of this thesis is how the child welfare service and residential child care institutions facilitate to ensure that youths placed in residential child care institutions can achieve their goals for their future, and what's the youths consider important in order to experience recognition in this facilitation. This topic is attempted to be answered through a thematic analysis on 33 semi-structured interviews with 31 youths that is either currently living in a residential child care institution, or recently was. Axel Honneth's theory of recognition is used as a theoretical framework. The analysis indicates that the young people's future is being prepared for through concrete measures such as day activities and independence training as well as development-oriented measures. The responsibility for this facilitation falls on the institution, while the child welfare services become more or less involved when it comes to

planning for the time after the institutional stay. It appears through the data material that a challenging cooperation between the youths and the child welfare services in regards to aftercare can create obstacles for the youths in reaching their future goals. The importance of recognition in the facilitation of the future becomes clear through descriptions of how the youths are in need of positive relationships in order to make use of the services offered at the institution, and it is important for the youths that they experience sufficient opportunity to participate in their everyday life and in their child protection case. It also appears important that the youths have activities they enjoy during their stay in the institution which can open doors for them with regard to the future, and these appear as arenas for social appreciation and the development of self-esteem.

Forord

Så var vi omsider kommet til veis ende i dette masterløpet. Denne avhandlingen er et produkt av 2 fine, interessante og tidvis utfordrende år ved OsloMet- 2 år med mye læring og etablering av nye kontakter. Skrivningen av denne masteroppgaven har vært svært spennende, men også ganske krevende til tider men med god hjelp og støtte fra flere gode hjelpere, har jeg omsider kommet i mål.

Jeg vil først og fremst takke min veileder, Kjetil Wathne, for gode samtaler, refleksjoner og tilbakemeldinger. Jeg vil også rette en takk til prosjektleder ved Nova-prosjektet «Barn i enetiltak og rustiltak», Tonje Gundersen, for at jeg fikk muligheten til å samarbeide med dem, og har kunnet bruke henne som sparringspartner underveis. Dette har vært veldig nyttig og betryggende for meg.

Jeg vil også takke mine foreldre som har gitt meg støtte underveis gjennom positive og gode ord- spesielt når jeg trengte det som mest. Til sist vil jeg også rette en takk til mine studievenner- en takk både for disse to årene som helhet, samt denne perioden med masterskriving hvor det har føltet veldig fint å ha noen å sitte med, ta pauser med, drøfte med og le med.

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1: Innledning	7
<i>Bakgrunn for valg av tema og temaets relevans</i>	7
<i>Avgrensning</i>	9
<i>Lovverk</i>	10
Barnets rett til medvirkning.....	11
Ettervern.....	12
<i>Begrepsavklaring</i>	13
«Institusjon»	13
«Saksbehandler», «miljøpersonale/ansatte» og «barnevernssystemet»	13
<i>Tidligere forskning</i>	14
Forskning på institusjon.....	14
Ungdoms forhold til ansatte i barnevernssystemet	16
Overgangen til voksenlivet og ettervern	17
Hvordan går det med de unge voksne med erfaring fra barneverntjenesten?	20
<i>Problemstilling</i>	20
Kapittel 2: Teoretisk utgangspunkt	21
<i>Bakgrunn for valg av teori</i>	21
<i>Axel Honneths anerkjennelsesteori</i>	22
Privat sfære- kjærlighet → selvtillit.....	23
Rettslig sfære- rettslig anerkjennelse → selvrespekt.....	24
Solidarisk sfære – sosial anerkjennelse → selvaktelse/selvverdsetting.....	25
Ringeakter.....	26
Kritikk.....	26
Kapittel 3: Metode	28
<i>Redegjørelse for valg av metode</i>	28
Kvalitativ metode	28
<i>Fremgangsmåte for dataproduksjon</i>	29
Rekruttering av informanter	30
Informantene og datamaterialet i denne avhandlingen	31
Gjennomføring av intervju	32
Opptak og transkribering.....	32
<i>Analyse av datamateriale</i>	33
Tematisk analyse.....	33
<i>Etiske betraktninger og svakheter ved studien</i>	36
<i>Reliabilitet og validitet</i>	37
Reliabilitet.....	38
Validitet.....	38

Kapittel 4: Resultat	40
<i>Gautes historie</i>	40
<i>Martins historie</i>	41
<i>Sofies historie</i>	42
<i>Ungdommenes fremtidsønsker</i>	44
<i>Konkret tilrettelegging for fremtiden</i>	45
Å ha noe å drive med under institusjonsoppholdet – en forutsetning for en «bra» fremtid	45
Selvstendighetstrening som forberedelse til ettertiden	47
<i>Utviklingsorientert tilrettelegging</i>	48
Ungdommer må selv ønske hjelp for at hjelpen skal ha nytte	48
Gjennom arbeid med egen identitet kan man se fremover- å gå fra å være en «fuck up» til å bli «the shit»	51
<i>Relasjon til miljøpersonale som en vesentlig faktor for arbeidet med fremtiden</i>	53
<i>Planleggingen av fremtiden sammen med barneverntjenesten- en planlegging preget av varierte opplevelser</i>	54
«Men hva er ettervern?»- når det såkalte ettervernet står i veien for fremtidsplanene	56
Kapittel 5: Diskusjon	59
<i>Viktigheten av kjærlighet i den private sfæren</i>	60
Viktigheten av kjærlighet som forutsetning for utvikling.....	60
<i>Viktigheten av rettslig anerkjennelse i den rettslige sfæren – å oppleve medvirkning i sitt liv og situasjon</i>	64
<i>Viktigheten av sosial anerkjennelse i den solidariske sfæren – å føle seg anerkjent gjennom sine daglige aktiviteter</i>	67
<i>Nødvendigheten av anerkjennelse fremover</i>	70
«Kampen om ettervernet»- en kamp om anerkjennelse	70
<i>Implikasjoner for praksis</i>	72
<i>Videre forskning</i>	74
Kapittel 6: Oppsummering og konklusjon	76
Litteraturliste	78
Vedlegg	83
<i>Vedlegg 1. Vurdering fra NSD/Sikt</i>	83
<i>Vedlegg 2. Informasjonsskriv</i>	85
<i>Vedlegg 3. Intervjuguide</i>	89
<i>Vedlegg 4. Informasjonsskriv- «Barn i enetiltak og rustiltak i barnevernet»</i>	90
<i>Vedlegg 5. Intervjuguide- «Barn i enetiltak og rustiltak i barnevernet»</i>	93

Kapittel 1: Innledning

Bakgrunn for valg av tema og temaets relevans

Ved utgangen av 2021 var det 865 barn med bopel på en barneverninstitusjon i Norge (Statistisk Sentralbyrå, 2022). Hensikten med at disse barna er plassert på barneverninstitusjon, er for å gi dem behandling og god omsorg med en så normal hverdag som mulig, både slik at de skal ha det bra her og nå, men også for at de skal utvikle seg til å bli velfungerende og selvstendige voksne (Barneombudet, 2020). Dessverre har forskning over flere år vist at voksne med barnevernsbakgrunn gjør det dårligere i voksen alder på en rekke indikatorer sammenlignet med befolkningen for øvrig- og her er det særlig de med tidligere institusjonsplasseringer som kommer dårligst ut (Drange et al., 2022). Dette kan til dels forventes- de ungdommene som bor på institusjon har gjerne hatt en svært belastende barndom og vil kunne bære med seg mange negative erfaringer som vil påvirke dem også i voksen alder (Drange et al., 2022). Likevel er ikke dette en ønsket statistikk, og et spørsmål blir da hvorvidt man på bedre måter kan sikre at institusjonsplasserte ungdommer får en god voksentilværelse, både mens de bor på institusjonen og i overgangen til voksenlivet. Ungdomstiden er en periode kjennetegnet av man forsøker å løsrive seg fra sine foreldre, bli mer selvstendige og finne mer ut av seg selv, sin identitet og sin fremtid (Håkonsen, 2014). Dette er dermed en tid hvor det foregår en god del utvikling som kan legge føringer for deres fremtid- både rent praktisk med tanke på utdanning og jobb, men også utviklingsmessig- innad i dem selv og sin forståelse av seg selv. De fleste ungdommer gjennomgår denne tiden sammen med sine foreldre, men en liten andel ungdom i Norge vil som sagt tilbringe deler av sin ungdomstid på barneverninstitusjon i kortere eller lengre tid. Institusjonen blir da en viktig del av ungdommenes ungdomstid, og vil kunne være viktig for ungdommenes syn på og motivasjon og planer for fremtiden. Et interessant spørsmål blir da hva disse ungdommene ser for seg i sin fremtid, og hvordan dette blir tilrettelagt for mens de er bosatt på institusjon. I en artikkel av Storø og kolleger fra 2017, hvor de gjennomførte en litteraturanalyse over studier på barneverninstitusjoner konkluderer de med at det «er behov for mer forskning på innholdet i omsorgsinstitusjonene» (s. 182). Forfatterne beskriver at det finnes en del forskning på faktorer som kriminalitet og utdanning hos unge voksne etter de har flyttet ut av institusjonen, og de refererer til Knorth et al. (2008) når de påpeker at det er

lite forskning som dreier seg om institusjonskonteksten i seg selv. Forfatterne beskriver at «flere viktige punkter er blitt belyst, men behovet for mer kunnskap om og analyse av barneverninstitusjonene er nødvendig også i en norsk sammenheng» (Storø et al., 2017, s. 167). Det kan dermed fremstå som at det er behov for forskning på ungdommer i institusjon, mens det foreligger en del forskning på ungdommer som har gått ut av institusjon. Imidlertid er det de siste årene også kommet flere rapporter som omhandler hvordan ungdommer opplever sin hverdag i institusjonene, noe jeg vil beskrive ytterligere i avsnittet om «tidligere forskning». Likevel er det behov for mer kunnskap som belyser ungdommenes beskrivelser mens de fortsatt bor på institusjon, og også hva de her og nå ønsker seg for fremtiden. At disse ungdommene får en god utvikling på institusjonen, og da forhåpentligvis blir velfungerende voksne, vil være et gode for samfunnet som helhet ved at de da blir selvforsørgende og kan bidra inn i storsamfunnet. Dermed blir det relevant hvordan det tilrettelegges for disse ungdommenes fremtid mens de er bosatt i eller er i kontakt med barnevernet og institusjonen.

Denne avhandlingen er skrevet som et delprosjekt av NOVA-prosjektet «Barn i enetiltak og rustiltak i barnevernet». Siden våren 2022 har jeg jobbet som forskningsassistent på dette prosjektet. Jeg hadde allerede før jeg ble ansatt der, bestemt meg for at jeg ønsket å skrive om ungdom og fremtid i min masteroppgave. Denne interessen fremmet jeg for prosjektleder på forskningsprosjektet, og jeg fikk muligheten til å benytte meg av datamaterialet de hadde samlet inn og inngå et samarbeid med dem. NOVA skal skrive en egen rapport fra sitt prosjekt. Prosjektleder for forskningsprosjektet var positiv til at jeg ønsket å skrive om ungdommer og deres fremtid, da dette ikke er et tema forskningsprosjektet fokuserer på. I så måte kan min avhandling være et supplement til de temaene som belyses av prosjektet «Barn i enetiltak og rustiltak i barnevernet». Innen jeg gikk i gang med mitt masterprosjekt, hadde forskningsteamet bak «Barn i enetiltak og rustiltak i barnevernet» allerede innhentet det meste av datamaterialet sitt. Det gjenstod oppfølgingsintervjuer med noen ungdommer, og jeg fikk delta på disse. Det betyr at jeg har deltatt som medintervjuer på 2 av 33 intervjuer. Resten av datamaterialet har jeg fått tilgang på og enten transkribert selv eller kun lest i skriftlig form. Jeg vil beskrive dette ytterligere i metodekapittelet, og peke på hvordan det at jeg ikke selv har deltatt i intervjuene kan anses som en svakhet, samt hvordan jeg har forsøkt å kompensere for dette.

Jeg vil i det videre gi en beskrivelse av hvordan denne avhandlingen er avgrenset, før jeg trekker frem relevant lovverk for denne avhandlingen. Deretter definerer jeg relevante begreper og gjennomgår tidligere forskning om ungdom bosatt på institusjoner. Avslutningsvis legger jeg frem min problemstilling. Denne avhandlingen består av 6 kapitler. I kapittel 2 gjennomgår jeg Honneths anerkjennelsesteori, som er det teoretiske rammeverket jeg benytter meg av. I kapittel 3 beskriver jeg metoden jeg har tatt i bruk og betraktninger og eventuelle svakheter ved metoden og avhandlingen. I kapittel 4 gjennomgår jeg mine funn, før jeg i kapittel 5 drøfter disse funnene og her reflekterer rundt de ut ifra anerkjennelsesteorien. Kapittel 6 er denne avhandlingens oppsummering og konklusjon.

Avgrensning

Forskningsprosjektet jeg har vært en del av, har i sine intervjuet dekket en rekke ulike temaer som de vil belyse i sitt forskningsprosjekt. Jeg hadde dermed et datamateriale som dekket en rekke temaer, og jeg måtte gjøre en utvelgelse av hva jeg valgte å fokusere på. En forutsetning for samarbeidet mellom meg og «Barn i enetiltak og rustiltak i barnevernet» er at jeg kaster et blikk på noe nytt, og ikke skriver om de samme temaene som de vil ta opp i sin forskning. Dette gjør at jeg har et visst rammeverk jeg må forholde meg til, og fokuset for denne avhandlingen er derfor ungdom og deres fremtid- et tema forskningsprosjektet ikke har fokusert på.

Datamaterialet er avgrenset til ungdommer og unge voksne i alderen 13 til 20 som har vært eller er plassert på barneverninstitusjon på intervjutidspunktet. For enkelthetens skyld kaller jeg informantene for «ungdommer» gjennomgående i avhandlingen, selv om materialet også omfatter unge voksne over 18 år. Det er kun intervjuer med ungdommene som er inkludert i mitt datamateriale, noe som vil si at andre eventuelle informanter, som miljøpersonale ved institusjonene eller saksbehandlere, ikke er inkludert. I noen tilfeller har ansatte på institusjonen vært deltaker i intervjuet med ungdommen, og i de tilfeller dette er relevant for mitt tema så henviser jeg til dem også. Fokuset i avhandlingen er hvordan ungdommene ser for seg fremtiden og tilretteleggingen av dette, og jeg går derfor *ikke* inn på temaer som tvang og jeg skiller heller ikke mellom ungdom som er bosatt på enetiltak/alenetiltak og i gruppetiltak. Jeg vil beskrive årsaken til dette ytterligere under «begrepsdefinisjoner». Akuttinstitusjoner er ikke inkludert i denne avhandlingen. Jeg gjør

heller ikke et skille ut ifra plasseringsparagraf. Jeg vil i det videre gjennomgå lovverket som er relevant for denne avhandlingen.

Loverk

Ungdommene i mitt datamateriale er plassert på institusjon på ulike lovparagrafer, som legger føringer på deres rettigheter under oppholdet. Jeg anser det derfor som relevant å gjennomgå de aktuelle lovparagrafene, for å gi noe innsikt i dette rammeverket.

Datamaterialet til denne avhandlingen var ferdig innhentet i desember 2022. Ny barnevernlov trådte i kraft 01.01.2023, altså etter innhenting av datamaterialet. Dette gjør at jeg i denne avhandlingen tar utgangspunkt i den gamle barnevernloven fra 1992, da det var denne som var gjeldende for ungdommene på intervju tidspunktet.

Barneverntjenesten er forvalter av barnevernloven, og denne loven legger føringer på hva barn under barneverntjenestens omsorg har rett på. Lovens formålsparagraf, § 1-1, sier følgende:

«Loven skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid. Loven skal bidra til at barn og unge møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse og at alle barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår»

Barneverntjenestens mandat er dermed å sikre at barn og unge i Norge vokser opp under positive vilkår som skal sikre at de får en god utvikling. Barneverntjenesten skal så langt det går, forsøke å sikre at barn får disse gode og trygge oppvekstvilkårene hjemme hos sine omsorgspersoner, og hvis omsorgen anses som utilstrekkelig, kan barneverntjenesten tilby hjelpetiltak i hjemmet som har som formål å forbedre eller kompensere for foreldrenes utilstrekkelige omsorgsevne. I de tilfeller hjelpetiltak ikke er tilstrekkelig, har barneverntjenesten myndighet til å plassere barn utenfor hjemmet. Man skiller her mellom plasseringer på grunnlag av omsorgssituasjonen eller plasseringer på grunnlag av barnets atferd eller utfordringer (Barneombudet, 2020). Ved omsorgsplasseringer er det mangler i foreldrenes omsorgsevne som legges til grunn for plasseringen- det er blitt vurdert at foreldrene ikke har god nok omsorgsevne til å ivareta barnet på tilfredsstillende måte, og det er fare for at barnet vil bli vesentlig skadelidende av å forbli i hjemmet (Barnevernloven, 1992, § 4-12). Ved atferdsplasseringer er det barnets utfordringer som er lagt til grunn, eksempelvis utagerende atferd, rusmisbruk eller kriminalitet, og hvor det vurderes at

foreldrene ikke i tilstrekkelig grad kan hjelpe barnet med dets utfordringer. I den gamle barnevernloven fra 1992 ble omsorgsplasseringer vedtatt på grunnlag av § 4-4 6.ledd (plassering etter samtykke fra foreldre og/eller barn) eller § 4-12 (plassering uten samtykke). Atferdsplasseringer ble vedtatt på grunnlag av § 4-24 (uten samtykke fra foreldre og/eller barn) eller § 4-26 (med samtykke). Atferdsplasseringer etter § 4-24 kunne ha en varighet i opptil et år, og kunne forlenges med ytterligere ett år hvis det ble ansett som nødvendig at barnet forblir lengre på institusjonen for å få tilstrekkelig med behandling. For ungdom som nærmet seg 18 år, kunne det treffes vedtak som gikk utover 18årsdagen, noe som vil si at også myndige ungdommer kunne være plassert under tvang.

De overnevnte paragrafene har etter innføring av ny barnevernlov blitt endret. Barn og ungdoms rettigheter mens de er bosatt på institusjon er også blitt tatt inn i loven, mens dette tidligere ble regulert gjennom egen forskrift.

Barnets rett til medvirkning

Retten til medvirkning er en rett som omfavner alle barn som er i kontakt med barneverntjenesten. Dette er da også relevant for ungdom plassert på barneverninstitusjon, og de har en rett til å medvirke i sin sak og planlegging for fremtiden. I barnevernloven fra 1992, var barns rett til medvirkning nedfelt i barnevernloven § 1-6. Første del av barnevernloven § 1-6 om barnets rett til medvirkning er formulert som følger:

«Alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet etter denne loven. Barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon og har rett til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter. Barnet skal bli lyttet til, og barnets synspunkter skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet.»

Barnets rett til medvirkning ble også beskrevet i barnevernloven § 6-3. Barns rett til medvirkning er også nedfelt i FNs barnekonvensjon artikkel 12, samt i Grunnloven § 104. Dette gjelder for *alle* norske barn. Man kan dermed si at barns rett til medvirkning ved alle forhold som angår dem, er sterkt lovfestet. Dette innebærer dermed at barn i barneverntjenesten har en rett til å oppleve at de får delta i deres egen sak, og opplever seg lyttet til av barnevernet og barnevernssystemet for øvrig. Imidlertid er det barneverntjenesten som sitter med beslutningsmyndigheten, og selv om barna skal oppleve seg lyttet til og at deres ønsker blir vurdert, så betyr ikke dette at barna nødvendigvis får

bestemme i egen sak. Barneverntjenesten skal treffe beslutninger på grunnlag av barnets beste (Barnevernloven, 1992, § 4-1) og barnets ønsker og tanker på dermed veies opp i mot hva barneverntjenesten anser som det beste for barnet.

Ettervern

Flere av ungdommene i mitt datamateriale enten skal ha ettervern, må ta en vurdering om de vil ha ettervern eller har allerede ettervern. Dette kan virke inn på hvordan de visualiserer sin fremtid. Barn som mottar tiltak fra barneverntjenesten ved fylte 18 år, har rett på ettervern frem til fylte 25. I den gamle barnevernloven står retten om ettervern beskrevet i § 1-3, 2.ledd:

«Når barnet samtykker, kan tiltak som er iverksatt før barnet har fylt 18 år, opprettholdes eller erstattes av andre tiltak som er omhandlet i denne lov inntil barnet har fylt 25 år. Jf. likevel § 4-24 tredje ledd. Opphør av tiltak ved fylte 18 år og avslag på søknad om tiltak etter fylte 18 år skal regnes som enkeltvedtak og skal begrunnes ut fra hensynet til barnets beste, jf. § 4-1»

Målet med ettervernet, er ifølge Rundskriv om tiltak etter barnevernloven for ungdom over 18 år («ettervernsrundskrivet»):

«at ungdommen gradvis skal settes i stand til å greie seg på egen hånd. De tiltakene som settes inn bør derfor utformes slik at ungdommen gis mulighet til nettopp en slik utvikling. Dette tilsier at tiltak bør kunne endres etter hvert som den enkeltes behov endrer seg» (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2011, s. 3-4).

Barn i barneverntjenesten skal dermed tilbys ettervern, men kan takke nei. Det presiseres i ettervernsrundskrivet (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2011) at ungdommen i god tid før fylte 18 skal informeres om mulighet for ettervern, og at saksbehandler i barneverntjenesten burde ta kontakt med den unge voksne etter et år og tilby ettervern på nytt hvis hen i første omgang takket nei. Rundskrivet presiserer dermed ungdommens mulighet til å ombestemme seg, og ta imot ettervernet i senere tid. Ettervernet skal være tilpasset den enkelte ungdom og dets behov, og det er kommunen som iverksatte barnevernstiltak før ungdommen fylte 18 som har oppfølgingsansvaret, også hvis ungdommen har flyttet fra kommunen. Backe-Hansen (2021) presiserer at rundskrivet ikke er juridisk bindende, men kun veiledende for barneverntjenesten. I ny barnevernlov er retten

til ettervern blitt enda mer ettertrykkelig, og flere deler av ettervernsrundskrivet er blitt tatt inn i den nye loven.

Begrepsavklaring

Jeg vil i det følgende avklare noen begreper jeg tar i bruk i denne oppgaven, for å forklare hva jeg mener når jeg bruker dem.

«Institusjon»

Ungdommene i denne avhandlingen enten er eller har vært plassert på en eller flere barneverninstitusjoner. Noen har bodd på såkalte «enetiltak» eller «alenetiltak», andre i bofellesskap/kollektiver. Ungdommene i mitt materiale bruker selv i hovedsak begrepene «institusjon» og «kollektiv» for stedet de bor. Jeg gjør ikke et skille mellom de som bor alene eller de som bor i bofellesskap/kollektiv. Jeg har valgt å ikke gjøre det, da *hvordan* de bor ikke er et fokuspunkt i denne avhandlingen, og jeg også anser det som bedre for anonymiseringen av disse ungdommene at jeg ikke tydeliggjør hvem som har bodd hvordan. Forskjellen på å bo i enetiltak/alenetiltak og i bofellesskap vil i større grad være et fokuspunkt for prosjektet «Barn i enetiltak og rustiltak i barnevernet». Jeg bruker derfor begrepet «institusjon» for å gjelde alle typer barneverninstitusjoner, og jeg skiller heller ikke konkret mellom institusjonene. Med «institusjon» mener jeg da at ungdommene bor i en form for bolig hvor også miljøpersonalet bor når de er på jobb. Jeg gjør et skille mellom institusjon og hybel/leiligheter som er tilknyttet institusjonene. Dette fordi at ungdommene som bor i hybel/leilighet i større grad bor adskilt fra miljøpersonalet, og dette blir et skille jeg anser som relevant for min avhandling.

«Saksbehandler», «miljøpersonale/ansatte» og «barnevernssystemet»

Jeg tar i bruk begrepene «saksbehandler» og «miljøpersonale» eller «ansatte» i denne avhandlingen. Saksbehandler er den ansatte i barneverntjenesten som har ansvaret for ungdommens sak. Miljøpersonalet er de ansatte på institusjonen ungdommen er bosatt på. Det er noe variert hvorvidt ungdommene omtaler sin saksbehandler i barneverntjenesten som «saksbehandler» eller «kontaktperson». Intervjuerne selv tar i bruk begrepet «saksbehandler», og jeg velger å benytte meg av det samme begrepet. Når det gjelder de

ansatte på institusjonen går begrepene «ansatte», «miljøpersonale» eller «de voksne» igjen i datamaterialet. Jeg tar i bruk begrepene «ansatte» og «miljøpersonale».

Jeg vil i denne avhandlingen gi beskrivelser av ungdommer i barneverninstitusjoners forhold til både barneverntjenesten og til ansatte i institusjonene. I noen tilfeller velger jeg å beskrive dette som et forhold til «barnevernssystemet». Dette er rett og slett for å forenkle litt, i stedet for å til stadighet referere til «barneverntjenesten og de ansatte i institusjonen». Når jeg bruker begrepet «barnevernssystemet» henviser jeg dermed til både barneverntjenesten og institusjonspersonalet under ett.

Tidligere forskning

Jeg vil i denne delen gjennomgå forskning jeg anser som relevant for min oppgave. Jeg tar i hovedsak utgangspunkt i forskning på barnevernsfeltet i Norge, da min egen avhandling er satt innenfor denne konteksten. Jeg har likevel inkludert én britisk forskningsartikkel som jeg anser som relevant. Jeg vil i første omgang gjennomgå forskning på barneverninstitusjoner i Norge, deretter forskning på hvordan forholdet mellom barn og unge på institusjon og «barnevernssystemet» er. Jeg gjennomgår så forskning på hvordan overgangen til voksenlivet oppleves for ungdom på vei ut av barneverntjenesten, samt ettervern. Avslutningsvis viser jeg til hva forskningen sier om hvordan det går med barn og unge som har bodd på institusjon i fremtiden.

Forskning på institusjon

Ved utgangen av 2021 var det 865 barn som bodde på en barneverninstitusjon i Norge (Statistisk Sentralbyrå, 2022). Dette er en vesentlig nedgang antall plasserte barn på barneverninstitusjon i forhold til 2007, hvor antallet var 1427 ved utgangen av året (Statistisk Sentralbyrå, 2016). Institusjonstilbudet innenfor barnevernet i Norge har over tid blitt trappet ned, etter påtrykk fra politiske hold hvor det anses som bedre for barn å forbli i sitt hjemmemiljø så langt det lar seg gjøre og hvor fosterhjem anses som et foretrukket tiltak når barna ikke kan bo hjemme (Storø et al., 2010). Storø, Bunkholdt og Larsen beskriver at «institusjoner sees av barnevernsmyndighetene som en tiltakstype man helst ønsker å unngå å bruke» (2010, s. 168). Dette synet utfordrer Storø og kolleger i sin artikkel «Er institusjonen et onde, og familien alltid et gode?». Forfatterne stiller spørsmålstegn ved hvorvidt fosterhjem alltid skal foretrekkes, hvis dette fører til at barna da kan risikere stadige

fosterhjemsbrudd og utilsiktede flyttinger. Forfatterne konkluderer med at institusjonsopphold med fagpersoner som kan tilby både omsorg og behandling vil kunne være til det beste for noen barn og ungdom- og at det i så måte ikke burde være en automatisering i at alle barn og unge plasseres i fosterhjem. Forfatterne understreker viktigheten av at de unge får muligheten til å skape gode relasjoner, da «relasjon er hovedmotoren i utvikling og forandring» (s. 175). Reime og Tysnes (2021) gjennomførte en studie hvor de undersøkte hvorvidt tvangsplassering i norske barneverninstitusjoner kunne være et gode. Reime og Tysnes fant at tvangsplasseringer i institusjon *kan* være positivt for ungdommer, men det forutsetter at institusjonene kan gi beboerne god beskyttelse, at innholdet i behandlingen og hverdagen oppleves som positivt for ungdommene samt at institusjonen har klare forventninger og grenser som ungdommene kan forholde seg til og forstå. Reime og Tysnes fremmer tid som en faktor, ettersom de fant at flere ungdommer opponerte mot plasseringen og behandlingen innledningsvis, men etter hvert ble mer positive og kunne finne plasseringen meningsfylt.

Forandringsfabrikkens kunnskapssenter ga i 2022 ut en rapport om ungdommers opplevelse av å bo på barneverninstitusjon. Blant funnene var at en høy andel av barna ikke opplevde å få tilstrekkelig informasjon om forhold som var viktige for dem, og at de heller ikke opplevde å få bestemme det som var viktig for dem. Forandringsfabrikken beskriver at ungdommene i altfor liten grad blir involvert i beslutninger som angår dem- både i institusjonen og i barnevernssakene for øvrig. Dette innebærer også mangel på informasjon om de beslutningene som tas. Ellers vektlegger rapporten viktigheten av å føle seg trygg på institusjonen, noe som fordrer voksne som er kjærlige, varme og som deler av seg selv.

Storøy, Bjella og Ødegaard utga i 2016 en rapport om ungdommers trivsel i fosterhjem og institusjon. Storøy og kolleger beskriver at det viktigste for barns trivsel ved plassering er «trygghet, opplevelsen av at noen har tro på fremtiden deres, forholdet til ansatte/fosterforeldre og medvirkning» (s. 1). Cirka 2 av 3 barn i institusjon oppga at de hadde det bra der de bodde. Cirka 1 av 5 barn på institusjon oppga at de ikke følte seg trygg på institusjonen, noe Storøy og kolleger hevder er knyttet til forholdet de har til de ansatte på institusjonen. 4 av 10 ungdommer oppga at de stoler på de ansatte på institusjonen, og under 1 av 3 barn «opplevde at de fikk den hjelpen og støtten de hadde behov for fra ansatte» (s. 1). Når det gjaldt medvirkning, oppga barna at de opplevde at de kunne medvirke i egen hverdag.

Ungdoms forhold til ansatte i barnevernssystemet

Generelt viser forskning at det for unge i barneverntjenesten er viktig å ha en god relasjon til både saksbehandler i barneverntjenesten og de ansatte på institusjonen (Paulsen et al. 2017; Wood & Selwyn, 2017). Ettersom en god del av disse barna står uten et godt og trygt nettverk fra før, kan det bli desto viktigere at de opplever positive relasjoner med det Paulsen og Thomas (2018) kaller det «formelle nettverket», dvs. mennesker utenfor det familiære nettverket, som til dels kan substituere det som ellers mangler. Paulsen (2018) kaller dette også for «betalte relasjoner». Wood og Selwyn (2017) fant at britiske unge i barneverntjenesten var særlig opptatt av å ha en tillitsfull relasjon til sin saksbehandler, men dette kunne også bli utfordrende på grunn av stadige saksbehandlerbytter. Disse barna var også opptatt av å oppleve seg lyttet til, og at de fikk det forklart hvis det de ønsker ikke kunne følges. Tillitsfulle relasjoner med saksbehandler bar preg av at barna hadde hatt samme saksbehandler over tid, at saksbehandler var lett tilgjengelig og at saksbehandler tilbragte tid med barnet. For disse barna var det også viktig å få «en ny sjanse» hvis de har gjort noe dumt, og at barneverntjenesten i så måte ikke ga dem opp. Også norsk forskning viser viktigheten av å ha god relasjon til sin saksbehandler, og muligheten til å medvirke i sin egen sak, noe som kan være utfordrende da forskning viser at barn i barnevernet opplever det som vanskelig å komme i kontakt med saksbehandler, og kan oppleve at saksbehandler ikke bryr seg om dem (Bakketeig & Backe-Hansen, 2018; Paulsen & Thomas, 2018). Også Storøy, Bjella og Ødegaard beskriver i sin rapport at litt i underkant av halvparten av barna opplevde det vanskelig å få kontakt med saksbehandler i barneverntjenesten, og de hadde en opplevelse av at saksbehandler ikke hadde tid til dem (2016, s. 2). Stadige saksbehandlerbytter kunne også føre til at barna hadde mindre tillit til saksbehandler, mens en varig relasjon indikerte at barna opplevde seg bedre forstått av barneverntjenesten (Storøy et al., 2016). Paulsen og Thomas (2018) fant i sin studie at flere unge voksne i sin samhandling med barneverntjenesten ikke hadde følt seg tilstrekkelig hørt eller involvert av barneverntjenesten, og at de kunne gi opp å fremme sine meninger til barneverntjenesten da de antok at det ikke ville tas hensyn til uansett. Videre beskriver Paulsen og Thomas (2018) at det å ha et positivt forhold til saksbehandler, fasiliterer medvirkning ved at ungdommene opplever mer rom for deltakelse, og da også blir mer motivert til å uttrykke sine ønsker og tanker. Positive relasjoner til de som jobber i tiltakene er også viktig for barn

og ungdom i barnevernet, og relasjonene ungdommene har med disse kan til dels erstatte eventuell manglende støtte fra øvrig nettverk (Paulsen, 2016). Voksne som skaper tillit hos ungdommene vil være de som møter ungdommene med forståelse, som er tilgjengelige og som ikke nødvendigvis er så opptatt av «lærerboka» hele tiden (Paulsen & Thomas, 2018; Paulsen et al., 2017). For ungdom i Storøy og kollegers studie (2016) var en avgjørende faktor for trivsel med de ansatte, at de ansatte hadde tro på barnet og ga dem støtte. Dette er en form for støtte som Paulsen og Berg (2016) kaller for «affirmational guidance support» som også ungdommer i deres studie fremmet som viktig for dem. Vik og Halså (2022) beskriver at det for ungdom i rusbehandling er viktig for disse ungdommene at de får sosial støtte fra de ansatte, og at dette måtte gis innenfor kjente og trygge rammer.

Overgangen til voksenlivet og ettervern

Som tidligere nevnt, har ungdom i barneverntjenesten en lovfestet rett til ettervern, jfr. barnevernloven § 1-3 (i dag § 3-6). Denne rettigheten gjelder frem til de fyller 25 år. Det har vært en forholdsvis høy økning av bruk av ettervern de siste årene. Mellom 2002 og 2019 økte antall unge voksne med ettervern med 150% (Backe-Hansen, 2021, s. 28). Ifølge Backe-Hansen (2021), er det desidert mest brukte ettervernstiltaket bolighjelp og økonomisk hjelp. Disse to tiltakene utgjorde 65% av ettervernstiltakene i 2019. Det var i 2019 i hovedsak 18 og 19åringer som mottok ettervern fra barneverntjenesten, og det var svært få 21 og 22åringer som mottok ettervern (Backe-Hansen, 2021).

Forskning viser at unge voksne på vei ut av barneverntjenesten ofte kan oppleve overgangen som brå (Paulsen, 2016). Bakketeig og Backe-Hansen (2018) gjennomførte en studie med unge voksne som tidligere hadde vært plassert fra barneverntjenesten for å undersøke hva som hadde vært viktig for dem i overgangen til voksenlivet. Alle disse unge voksne «gjorde det bra» etter «normative» mål- de var enten i jobb eller i skolegang, og mente selv at de gjorde det bra. Det som kom frem fra studien var at det å ha hatt en god relasjon til sin saksbehandler i barneverntjenesten, fasiliterte «agency» og leveringen av fleksibel støtte. Dette gjaldt de ungdommene som hadde opplevd god oppfølging fra barneverntjenesten etter fylte 18. Disse ungdommene var i mindretall- de fleste ungdommene i studien hadde ikke opplevd god oppfølging, enten ved at ettervernstilbudet ikke var tilstrekkelig eller at de ikke hadde fått ettervern. Disse ungdommene ga også uttrykk for å ha hatt et dårlig eller ambivalent forhold til sin saksbehandler- noe som indikerer at en

god relasjon til sin saksbehandler også virker til å påvirke opplevelsen av ettervernet man mottar. Som nevnt gikk det bra med alle disse ungdommene, men Bakketeig og Backe-Hansen foreslår at overgangen til voksentilværelsen for de unge voksne uten et tilstrekkelig ettervernstilbud, muligens har blitt unødvendig vanskelig. Gundersen (2021) undersøkte i sin studie hva som fasiliterer unge med barnevernserfarings opplevelse av «agency» i eget liv når de har blitt voksne, og fant at ens opplevelse av «agency», det å ha kontroll over eget liv, kom ut av ens relasjoner til andre- gjennom positive relasjoner med deriblant barneverntjenesten og samhandling med mennesker som har tro på en, kan en også få økt tro på en selv og ens evner til å mestre egen fremtid. Gundersen fant også at det for flere av disse ungdommene, var viktig å vite at de kunne gjenoppta kontakt med barneverntjenesten, og at dette er relatert til at de opplever å ha et positivt forhold til ens saksbehandler. Også i en studie fra Paulsen (2016) fortalte ungdommene at de visste at de kunne ta kontakt med barneverntjenesten etter avsluttet tiltak, men at denne terskelen oppleves som høy. I Gundersens studie fortalte også flere av ungdommene hvordan deres tidligere barndomserfaringer påvirket deres valg av studium og jobb, i den forstand at de ønsket å bruke av sine erfaringer for å hjelpe andre.

Tysnes og Kiik gjennomførte i 2015 en studie med unge voksne som hadde vært plassert på institusjon om deres erfaringer med overgangen til voksentilværelsen. Forfatterne fant at de unge voksne uttrykte behov for videre oppfølging også etter fylte 20, og at derfor dem var viktig å få ro til å fullføre skolegang, de var i behov for støtte fra barnevernssystemet ved tilbakeflytting til hjemstedet og at de unge voksne hadde behov for å prøve å stå på egne bein. Disse unge voksne ønsket støtte fra barneverntjenesten og ville i så måte inngå i en «forlenget barndom», noe forfatterne beskriver at fordrer at barneverntjenesten er villige til å inngå i et «forlenget foreldreskap». Tysnes og Kiik fant at barneverntjenesten begrenser sitt forlengede foreldreskap, og fremstår lite villige til å gi oppfølging etter de unge voksne har fylt 20 år.

I en artikkel fra 2018, tar Paulsen til orde for at ettervernstilbudet til unge voksne må sikre opprettholdelsen av relasjoner samt at tilbudet må tilrettelegge for fleksible og gradvise overganger og muligheten for interdependency fremfor «independency». Videre understreker Paulsen viktigheten av at tilbudet tar utgangspunkt i ungdommenes behov og ønsker, og at tiltaket skal passe ungdommen fremfor at ungdommen skal passe tiltaket.

Forskning viser at for unge voksne med barnevernserfaring som har flyttet for seg selv, understreker viktigheten av å oppleve støtte i denne overgangen, og at denne støtten kan være av ulik art (Bakketeig & Backe-Hansen, 2018). Paulsen og Berg (2016) peker på fire former for støtte som unge voksne selv fremmer som viktige: praktisk støtte, emosjonell støtte, bekreftende veiledningsstøtte og deltakelsesstøtte. I sin studie fant Bakketeig og Backe-Hansen (2018) at unge voksne med ettervern fra barneverntjenesten ofte kan oppleve at de får praktisk støtte fra barnevernet, men at de ikke får tilstrekkelig med emosjonell støtte, som er noe ungdommene fremmer som vel så viktig. Dette finner også Paulsen i sin studie fra 2016, og ungdommene i hennes studie beskrev at de ansatte i barnevernstiltaket anser dem som mer selvstendige enn de opplever seg selv. Ungdommene i denne studien savnet at barneverntjenesten tok mer kontakt med dem også etter endt tiltak, da overgangen fra plassering til endt tiltak oppleves som brå, og det oppleves som mer utfordrende å gjenopprette kontakten med barneverntjenesten ved behov i ettertid. Bakketeig og Backe-Hansen fremmer tre viktige aspekter ved interdependency som kan gjøre overgangen til voksentilværelsen enklere, nemlig deltakelse i avgjørelser som angår de unge, støttende relasjoner samt fleksible tiltak med en egnet varighet. Unge voksne med erfaring fra barnevernet vil ofte være i behov for mer støtte og hjelp i overgangen til voksenlivet enn populasjonen for øvrig, men forskningen tyder på at de i stor grad får mindre hjelp fordi de ikke har et nettverk som kan støtte dem i overgangen, og ei heller opplever å få tilstrekkelig med hjelp fra barneverntjenesten (Paulsen & Berg, 2016; Paulsen, 2018). Derfor fremmes en «interdependency»-tenkning fremfor «independency» innenfor norsk forskning. Dette innebærer at man skifter et fokus fra at ungdommene ved fylte 18 år skal være helt selvstendige og i stand til å stå på egne bein, til at en ser på dette som en fleksibel overgang hvor ungdommene/de unge voksne vil kunne trenge mer eller mindre hjelp ved ulike tidspunkt i overgangen, og at de må ha muligheten til å skifte mellom å være «independent» og «dependent», slik unge voksne utenfor barneverntjenesten gjerne kan. Dette fordrer et syn hvor man ser på det å være selvstendig og «avhengig» som et både-og fremfor et enten-eller (Paulsen & Berg, 2016; Propp et al., 2003). Ved at det inntas et slikt perspektiv i barneverntjenesten, kan de unge voksne oppleve en trygghet i at de kan forsøke å navigere voksentilværelsen på egne bein, men med et barnevernssystem i ryggen som de kan henvende seg til ved behov slik at overgangen til voksenlivet ikke oppleves som så brå- noe

som ut ifra forskningen virker til å være noe en del ungdommer hittil har savnet (Paulsen, 2016).

Hvordan går det med de unge voksne med erfaring fra barneverntjenesten?

I en rapport av Drange og kolleger (2022) trekker de frem at tidligere forskning både i Norge og internasjonalt har vist at voksne med barnevernserfaring gjennomgående gjør det dårligere i voksen alder på en rekke indikatorer, sammenlignet med befolkningen for øvrig. Dette gjelder blant annet utdanning, tilknytning til arbeidslivet, kriminalitet, rusbruk og dødelighet. Forskerne beskriver at man må være forsiktig med å sammenligne barn i barnevernet med de som ikke har vært i barnevernet, da de med barnevernserfaring vil ha med seg en del opplevelser og kan ha andre forutsetninger enn befolkningen for øvrig. Ved sammenligning av voksne med fosterhjemserfaring og institusjonserfaring, finner likevel forfatterne at de med institusjonserfaring generelt gjør det dårligere i voksen alder, eksempelvis ved at det er flere i denne gruppen som mottar uføretrygd, har dårligere tilknytning til arbeidslivet enn de som har vært i fosterhjem samt dårligere lønnsinntekt. Rapporten viser også at de som har blitt boende i fosterhjem eller i institusjon utover 18årsdagen gjør det bedre i voksen alder enn de som avsluttet tiltaket da de fylte 18.

Problemstilling

Ut ifra ovennevnte beskrivelser blir min problemstilling: «ut ifra beskrivelsene til ungdom plassert i barneverninstitusjon, hvordan tilrettelegger barnevernssystemet for ungdommers fremtid, og hva er viktig for at deres behov for anerkjennelse skal bli møtt i denne tilretteleggingen?»

Kapittel 2: Teoretisk utgangspunkt

Jeg har i denne avhandlingen besluttet å ta i bruk Axel Honneth sin anerkjennelsesteori som et teoretisk rammeverk. Honneth beskriver i sin bok «kamp om anerkjennelse» fra 1992 (den norske oversettelsen er fra 2008) at mennesker trenger å anerkjennes i tre sfærer for å kunne utvikle seg til å bli autonome, moralske samfunnsborgere. Min avhandling dreier seg om hvordan barnevernssystemet tilrettelegger for institusjonsplasserte ungdoms fremtid, og hva som er viktig for at deres behov for anerkjennelse skal bli møtt i denne tilretteleggingen. Jeg vil i det videre si noe om hvorfor jeg anser Honneths anerkjennelsesteori som et egnet rammeverk når det gjelder å undersøke tilrettelegging for ungdommers fremtid, og hva Honneths teori innebærer. Jeg vil avslutningsvis også trekke frem noe kritikk som har blitt rettet mot Honneths teori som jeg anser som relevant for hvordan jeg selv tar i bruk teorien.

Bakgrunn for valg av teori

Valg av teori kom etter en gjennomlesing av Paulsen, Riise og Berg sin artikkel «Enslige mindreåriges vei inn i voksenlivet- behov for anerkjennende praksis» fra 2020, hvor de tok i bruk Honneths anerkjennelsesteori for å undersøke overgangen for enslige mindreårige til voksenlivet. Gjennom lesing av denne artikkelen, oppdaget jeg en del likhetstrekk med mitt eget materiale, og jeg innså at Honneths anerkjennelsesteori kunne være et veldig nyttig teoretisk rammeverk i min analyse. Jeg vil i det videre begrunne dette ytterligere.

Jenssen (2021) beskriver Honneths anerkjennelsesteori som en kritisk teori. Som kritisk teori er anerkjennelsesteorien normativ, praktisk og forklarende, og den egner seg som et teoretisk rammeverk som en kan bruke for å tolke, forstå og systematisere ens datamateriale (Jenssen, 2021). Den er *normativ* i den forstand at den sier noe om hva som vil være godt i samfunnet- i denne teorien er det anerkjennelse. Anerkjennelse er noe som er positivt og et gode som er verdt å kjempe for. Teorien er praktisk i den forstand at den fungerer som et teoretisk rammeverk en kan ta i bruk for å forstå samfunnet og i forskningen kan brukes til å forstå og tolke ens datamateriale. Til slutt er teorien forklarende ved at den gir et perspektiv på strukturene i samfunnet og hvorfor de er som de er- det er en kamp om anerkjennelse fra ulike samfunnsgrupper og individer som fører til konflikter og revolusjoner, og det er i så måte en ujevn maktbalanse mellom de som kjemper for anerkjennelsen og de

som sitter med definisjonsmakten over hva som fortjener å få denne anerkjennelsen. Som konsekvens av at en ikke opplever den anerkjennelsen en anser seg selv eller sin samfunnsgruppe verdig, blir kampen for denne anerkjennelsen «en drivkraft for handling for å gjenreise verdighet» (Jenssen, 2021, s. 148). På bakgrunn av dette, anser jeg dermed anerkjennelsesteorien som et egnet teoretisk rammeverk for å forstå mitt datamateriale, og som et nyttig verktøy for å kunne si noe om «hva barn opplever som kritisk for deres velvære» (Warming, 2014, s. 259-260, min oversettelse). I tillegg anså jeg den som relevant med tanke på at Honneth betegner at det ultimate målet for ethvert individ, og samfunnet for øvrig, vil være at alle utvikler seg til å bli autonome, moralske mennesker som bidrar til fellesskapet, og jeg anså det da som interessant å 1) se om dette er en målsetting ungdommene kjenner seg igjen i, og 2) hvordan det i så fall tilrettelegges for at dette målet kan oppnås. Som jeg vil belyse i resultatdelen, er Honneths tanker om det ultimate målet sammenfallende med ungdommenes egne beskrivelser av egne fremtidsdrømmer, noe som gjør at jeg anser denne teorien som et egnet teoretisk rammeverk for min avhandling. Jeg vil i det videre gi en mer detaljert gjennomgang av Honneths anerkjennelsesteori og dens tre sfærer.

Axel Honneths anerkjennelsesteori

Ifølge Honneths anerkjennelsesteori er anerkjennelse fundamentet for ens utvikling av identitet og en forutsetning for at en blir et moralsk og fullverdig samfunnsmedlem (Honneth, 1992/2008). Man kan tilegne seg anerkjennelse i tre sfærer: den private, den rettslige og den solidariske. Honneths anerkjennelsesteori legger vekt på intersubjektivitet ved at det er gjennom relasjoner og samspill med *andre* vi får den anerkjennelsen vi higer etter, og som former oss som mennesker og vår identitet. Videre er det gjennom anerkjennelse vi blir fullverdige samfunnsborgere som vil yte til samfunnet, noe som gjør det til samfunnets gode at ethvert individ får tilstrekkelig med anerkjennelse i alle sfærene (Honneth, 1992/2008). I Honneths teori henger også de ulike anerkjennelsesformene i de ulike sfærene sammen, noe som gjør at manglende anerkjennelse i én sfære kan gjøre at man også opplever utilstrekkelig med anerkjennelse i de andre sfærene. Særlig vekt legger han på den private sfæren, hvor han beskriver at manglende anerkjennelse fra spedbarnsalder av kan få negative følger for identitetsutviklingen videre og ens opplevelse av å være et uavhengig individ. Anerkjennelsesformene forutsetter dermed hverandre, og er

«en forutsetning for et fullt ut integrert samfunn, altså et samfunn hvor alle er inkludert som aktive medborgere» (Paulsen, 2018, s. 226).

Honneths teori er dermed intersubjektiv ved at anerkjennelse er noe som forekommer *mellom* mennesker, som deretter vil internaliseres som de ulike «praktiske selvforhold», det vil si selvtillit, selvrespekt og selvaktelse/selvverdsetting (Honneth, 1992/2008). Denne intersubjektiviteten gjelder i alle de tre sfærene- i den private sfæren ønsker man anerkjennelse i form av kjærlighet fra ens primærrelasjoner, i den rettslige ønsker man å bli anerkjent som en rettighetsinnehaver av andre (og av samfunnet) og i den solidariske sfæren ønsker man anerkjennelse som et verdifullt individ med sine egenskaper og ferdigheter fra andre (og samfunnet). Honneth peker også på at anerkjennelse preges av gjensidighet- man søker å motta anerkjennelse fra andre en selv anerkjenner.

Som nevnt erverver man anerkjennelse innenfor tre ulike sfærer: den private, den rettslige og den solidariske. Jeg vil i det følgende gjennomgå disse sfærene og gi beskrivelser av hvilken type anerkjennelse man kan tilegne seg innenfor disse.

Privat sfære- kjærlighet → selvtillit

Ifølge Honneth (1992/2008) vil det å få tilstrekkelig med anerkjennelse i det han kaller den «private sfæren» føre til utvikling av selvtillit. I den private sfæren finner man ens primærrelasjoner og anerkjennelsen tar form gjennom kjærlighet. Primærrelasjoner forstås som de relasjoner som «består av sterke følelsesmessige bindinger mellom få personer etter mønster av erotiske parforhold, vennskap og relasjonen mellom barn og foreldre» (Honneth, 1992/2008, s. 104). Den primærrelasjonen Honneth selv legger ekstra vekt på i sin bok, er relasjonen mellom spedbarnet og dets mor, og hvordan spedbarnets opplevelse av anerkjennelse for mor legger et grunnlag for utviklingen av individualitet, selvtillit og videre relasjoner. Honneth poengterer at ens primærrelasjoner også kan være vennskap og elskovsforhold, og man kan i så måte også få kjærlighet, og dermed anerkjennelse, også gjennom disse forhold. Ettersom Honneth nevner parforhold som en kilde for kjærlighet, og dermed anerkjennelse, fremstår det som at anerkjennelse i den private sfæren er noe man får, og trenger, gjennom hele livet, og dermed ikke bare i spedbarnsalder. Honneth legger vekt på at utviklingen av selvtillit foregår gjennom at barnet, som i starten er helt avhengig av sin mor, etter hvert forstår seg selv som et individ *skilt fra* sin mor, og som et individ som har autonomi og en evne til å «stå på egne bein» samtidig som barnet også vet at det har en mor

som vil passe på dem og som de kan komme tilbake til. Barnet får dermed en forståelse for at det er et individ som kan ta egne valg, men som likevel har noen som er glade i det betingelsesløst bare fordi det *er*. Dette legger grunnlaget for barnets selvtillit som et individ det er verdt å være glad i og som dermed har en egenverdi.

For barn som er plassert i barnevernet, kan relasjonen til foreldrene være negativ, mangelfull eller ikke tilstedeværende (Paulsen & Berg, 2016). For barn og ungdom plassert utenfor hjemmet, vil den daglige kontakten med voksne ofte være «betalte relasjoner» (Paulsen, 2018) som kjennetegnes ved at den daglige omsorgen utøves av voksne fagpersoner ansatt på en institusjon, og disse relasjonene vil være midlertidige og ikke bygge på gjensidig avhengighet og omsorg i samme grad som andre familiære relasjoner. Paulsen (2018) har i sin forskning funnet at «ansatte som ungdommene har rett kontakt med til en viss grad kan sammenlignes med familiære relasjoner» (s. 229) og det kan i så måte virke som at forholdet til de ansatte blir en del av barna og ungdommens primærrelasjoner mens de er bosatt på institusjon, og mitt argument vil da bli at ungdommenes tilgang på anerkjennelse fra de ansatte blir en viktig kilde for utvikling av selvtillit for den perioden de er bosatt utenfor hjemmet. Dette er også et argument Paulsen har fremmet (2020), og annen forskning viser også viktigheten av gode relasjoner mellom barn og voksne i barnevernssystemet i mangel av nære og positive relasjoner i sine familiære nettverk (Paulsen, 2016; Paulsen & Berg, 2016).

Rettslig sfære- rettslig anerkjennelse → selvrespekt

Den andre sfæren Honneth (1992/2008) beskriver er den rettslige sfæren. Dette gjelder de rettigheter en har som menneske, og som en har på lik linje med alle andre. Gjennom anerkjennelse for ens rettigheter utvikler man selvrespekt- det vil si en forståelse for en selv som rettighetsinnehaver og som en som har rett på det samme som andre. Man har som menneske har de samme rettighetene som alle andre i samfunnet, og man har også en rett til å hevde sin rett og forvente anerkjennelse for dette. Gjennom anerkjennelse i den rettslige sfæren, får man da også anerkjennelse for å være en moralsk ansvarlig person som andre anser som i stand til å ta moralske, selvstendige avgjørelser (Honneth, 1992/2008).

De rettighetene en kanskje lettest trekker linjer til her er menneskerettighetene, som nettopp konstaterer de rettighetene vi alle har kun på grunnlag av at vi er mennesker. Warming (2015) poengterer at én ting er at vi *har* like rettigheter på grunnlag av vår

menneskehet, men at man også må ha muligheten til å realisere disse rettigheten og få støtte til å benytte seg av dem. Dette vil blant annet innebære at en er informert om de rettigheter en har, for har man ikke denne kunnskapen vil man heller ikke kunne hevde sin rett.

Selv om vi alle har like rettigheter i form av å være mennesker, som stadfestet i menneskerettighetsloven, er det også grupper som har særskilte rettigheter. Dette gjelder blant annet barn, funksjonshemmede og minoriteter. Men så er de «ekstra» rettighetene de har nettopp der for å forsøke å sikre at de skal ha gode, tilstrekkelige liv på *lik linje* med alle andre. Barn i barneverntjenesten sikres rettigheter gjennom barnevernloven for at de skal kunne utvikle seg på lik linje med andre barn og forhåpentligvis få gode liv. De har i dag *flere lovfestede rettigheter* for at de *i det senere skal være like andre individer*. Vi har dermed ikke *alle* de samme rettighetene, men dette er med hensikt i utjevning hvor bunnlinja er at alle har rett på å leve gode liv, og for noen vil det kreve mer for at dette kan oppfylles enn for andre (jfr. Barnevernloven § 1-1).

Paulsen peker på at barn og ungdom innenfor barneverntjenesten i den rettslige sfæren har rett til å bli behandlet som alle andre, samt har rett til oppfølging på lik linje med andre (2018, s. 227). «Andre» vil i denne sammenhengen være andre barn og ungdom. Mens foreldrene i de fleste tilfeller vil være de som sikrer denne behandlingen og oppfølgingen, vil det for barn og ungdom i barneverntjenesten hvor barneverntjenesten har overtatt omsorgen, være barneverntjenesten som skal sikre dette. I praksis vil det i hovedsak være et ansvar for de som utøver den daglige omsorgen, som for barn og ungdom i institusjon vil være miljøpersonalet på institusjonen. Det er likevel fortsatt barneverntjenesten som har det overordnede ansvaret for at barnas rettighet til behandling og oppfølging blir tilstrekkelig imøtekommet.

Solidarisk sfære – sosial anerkjennelse → selvaktelse/selvverdsetting

Mens man i den rettslige sfæren får anerkjennelse på grunnlag av at man som menneske er rettighetsinnehaver på lik linje som alle andre, dreier anerkjennelsen i den solidariske sfæren seg om den anerkjennelsen man får på grunnlag av sine *enkelte egenskaper* som anses som verdifulle (Honneth, 1992/2008). Her vil man få anerkjennelse på grunnlag av de nødvendige og verdifulle egenskapene man har *som ikke alle andre har*- det som *skiller en* fra alle andre. Denne anerkjennelsen får en gjennom sosial verdsetting- at andre viser at en verdsetter ens egenskaper- som i det videre vil internaliseres som en

selvverdsetting eller selvaktelse. Jeg verdsetter meg selv fordi jeg har egenskaper som også av andre, og i øverste organ samfunnet, anses som verdifulle og nyttige og jeg er i den forstand en verdifull og nyttig person som har noe å bidra med. Sfæren er å anses som solidarisk, fordi de individuelle egenskapene jeg har, da burde være positive egenskaper som også er et gode for fellesskapet- jeg bidrar inn i samfunnet og gjør noe positivt ut ifra de egenskapene jeg har.

For barn på barnevernsinstitusjon, kan sosial anerkjennelse tilegnes gjennom å oppleve seg som en del av et fellesskap og ved å delta i aktiviteter, hvor de kan oppleve at andre verdsetter dem for deres egenskaper. Paulsen og kolleger (2020) beskriver at ungdommer kan oppleve sosial anerkjennelse ved å delta i aktiviteter, som eksempelvis at de går på skole, hvor de kan oppleve å være del av et klassesamfunn samt kan oppleve mestring.

Ringeakter

I alle de tre sfærene kan det forekomme «ringeakter» som reduserer eller «står i veien» for den anerkjennelsen man er i behov for. Honneth beskriver at innenfor den private sfæren, vil slike krenkelser kunne være overgrep og voldtekt. Paulsen og Thomas (2018) nevner her også krenkelser i form av vold og neglisjering. Innenfor den rettslige sfæren vil krenkelsene ta form av rettighetsberøvelse og ekskludering, mens man i den solidariske sfæren kan oppleve ringeaktene som nedverdiggelse eller krenkelser. Å utsettes for ringeakter vil kunne føre til at en ikke opplever den anerkjennelsen som er nødvendig for utvikling av selvtillit, selvrespekt eller selvverdsetting, og det kan i ytterste konsekvens føre til en «patologisk utvikling og sykdom» (Honneth, 2007, referert i Warming, 2014, s. 250).

Jeg vil avslutningsvis trekke frem noe av kritikken som har blitt gjort mot Honneths anerkjennelsesteori fra henholdsvis Warming og Thomas. Jeg trekker frem dette ettersom det har påvirkning på hvordan jeg selv forstår teorien, og hvordan jeg bruker den i denne avhandlingen- og da spesielt knyttet til at det Honneth i sin beskrivelse av teorien i liten grad beskriver barns behov for anerkjennelse i alle tre sfærer.

Kritikk

Honneth (2008) beskriver forholdsvis detaljert om barns behov for anerkjennelse i den private sfæren, men nevner ikke barn i de to andre sfærene, noe som kan gi et inntrykk

av at den private sfæren danner et grunnlag for opplevelsen av anerkjennelse fra barndommen av, mens anerkjennelse i de andre sfærene først blir relevant i voksen alder. Honneth har fått kritikk for at han ikke anerkjenner livsfasen barn eller ungdom er i, som å ha en egen verdi (Thomas, 2012). I så måte får Honneth kritikk for å anse barn som «adults in waiting» (Thomas, 2012, s. 458). Thomas (2012) motsetter seg dette synet, og argumenterer for at barn er å anse som moralsk forsvarlige mennesker, noe som gjør at de har krav på rettigheter, samt at barn er «mennesker med talenter og evner som på ulike måter bidrar til samfunnet og kulturen» (s. 458, min oversettelse). Han argumenterer derfor for at barn fortjener både respekt og aktelse innenfor både rettslig og solidarisk sfære, slik voksne gjør. Paulsen (2018, s. 227) beskriver barn og ungdom som individer og «aktive medborgere» som har behov for anerkjennelse i alle de tre sfærene, og ikke kun i den private. Jeg anser Thomas og Bergs argumenter for velbergunne og tar samme standpunkt som dem i denne avhandlingen.

Mens Honneth i den private og solidariske sfæren har fokus på voksnes behov for anerkjennelse, beskriver han i hovedsak barns behov for anerkjennelse i den private sfæren. Warming (2015) har i forbindelse med dette poengtert at også eldre barn og voksne har behov for emosjonell anerkjennelse gjennom kjærlige relasjoner, og at anerkjennelse i den private sfæren dermed også trengs gjennom hele livsløpet, og ikke kun for barn. Som nevnt over, påpeker Honneth at også kjæresteforhold gir anerkjennelse, så det fremstår som at han også mener at anerkjennelse i den private sfære er et livslangt behov, men han går ikke fullt så detaljert inn i disse primærrelasjonene som med mor-barn-relasjonen.

Jeg vil i neste kapittel gjennomgå den metodiske tilnærmingen jeg har valgt i denne avhandlingen, og begrunne dette samt beskrive de etiske betraktningene jeg har gjort.

Kapittel 3: Metode

Jeg vil i dette kapitlet gjennomgå den metodiske tilnærmingen jeg har valgt i dette prosjektet og belyse de valgene og vurderingene jeg har gjort, samt argumentere for disse. Jeg vil først beskrive kort bakgrunnen for valg av metode og hva dette innebærer, for deretter å gjennomgå prosessen rundt rekruttering av informanter og behandling av datamateriale. Avslutningsvis vil jeg belyse avhandlingens svakheter samt reflektere rundt avhandlingens reliabilitet og validitet.

Redegjørelse for valg av metode

Kvalitativ metode

Ofte deles forskning inn under to forskningsparaplyer: kvantitativ forskning og kvalitativ forskning. Mens man i kvantitativ forskning som oftest ønsker å avdekke kausale forhold, se hvordan ulike fenomener korrelerer med hverandre og i så måte henger sammen eller ønsker å predikere noe, er man i kvalitativ forskning i større grad interessert i å komme i dybden på hvordan mennesker forstår sin livsverden og i så måte forstå de indre prosessene hos mennesker på en ny og bedre måte enn tidligere (Kvale & Brinkmann, 2015). Man ønsker i kvalitativ forskning å forstå hvordan mennesker tillegger mening i sitt liv, noe som ikke nødvendigvis er enkelt å få til gjennom kvantitative metoder. Innenfor kvalitativ forskning tar man også hensyn til den konteksten forskningsobjektene befinner seg i og er deltaker i (Järvinen & Mik-Meyer, 2017). Innenfor kvalitativ forskning forstår man individet som en del av sin kontekst, som vil påvirke hvordan en forstår og tolker sin verden. Fremfor å forsøke å isolere individet fra sin kontekst, slik man kan forsøke å gjøre innenfor kvantitativ forskning for å gjøre resultatene generaliserbare, anser man i kvalitativ forskning konteksten som en vesentlig del av en persons livsverden (Järvinen & Mik-Meyer, 2017). Hensikten med kvalitativ forskning gjennom kvalitative forskningsintervjuer er å produsere kunnskap, og dette vil da være en interpersonlig prosess hvor kunnskapen produseres gjennom samspillet mellom intervjuer og intervjuobjekt (Kvale & Brinkmann, 2015). Dette betyr at det viktigste forskningsredskapet blir intervjueren selv, som blir en aktiv deltaker i forskningsprosessen.

Mens man i kvantitativ forskning ofte har hypoteser man ønsker å bekrefte eller avkrefte, som i så måte kan anses som en deduktiv prosess, kjennetegnes en del kvalitativ forskning av å være induktiv, som vil si at man ikke har en klar forventning på forhånd av

analysen man skal gjennomføre (Järvinen & Mik-Meyer, 2017). Likevel vil man kunne ha en forforståelse eller antakelser om hva en finner- og dette må man i kvalitativ forskning ha et avklart forhold til for å sikre at ikke dette i for stor grad spiller inn i alle steg av forskningen. Jeg vil si litt mer om dette under «etiske betraktninger».

Jeg skal i min avhandling undersøke hvordan barnevernssystemet tilrettelegger for institusjonsplasserte ungdommers fremtid. Jeg er interessert i ungdommenes opplevelser og refleksjoner, og jeg vurderte det derfor som nødvendig å gjennomføre en kvalitativ undersøkelse. Dermed ønsket jeg å gjennomføre en kvalitativ undersøkelse ved bruk av semi-strukturerte intervjuer, hvor man har en intervjuguide som en guide i intervjuet, men som ikke er strengt strukturert og gir rom for at ungdommene også kan luften det de selv synes er viktig (Magnusson & Marecek, 2015). Dette var beslutninger jeg tok tidlig i masterløpet.

Fremgangsmåte for dataproduksjon

Jeg besluttet tidlig i masterløpet at jeg ønsket å undersøke ungdommers fremtidsønsker, og at jeg ville undersøke dette gjennom kvalitative metoder. Jeg var i utgangspunktet da ikke tilknyttet noe prosjekt. Januar 2022 fikk jeg jobb som forskningsassistent på OsloMet, og ble i løpet av våren ansatt på prosjektet «Barn i enetiltak og rustiltak i barnevernet». Hensikten med dette prosjektet er å «undersøke hvordan enetiltak og rustiltak fungerer for ungdom, hvilket tilbud som gis i tiltakene, om tiltakene er forsvarlige, og om de unges rettsikkerhet blir ivaretatt» (OsloMet, u.å). I løpet av min ansettelsesperiode der ble jeg kjent med forskningsleder, og vi innså at temaet i min masteroppgave i forholdsvis stor grad sammenfalt med temaer de i forskningsprosjektet også hadde belyst i sine intervjuer. Jeg fikk da muligheten til å skrive mitt masterprosjekt i samarbeid med prosjektgruppen. Dette samarbeidet innebar at jeg kunne få tilgang til deres datamateriale for å skrive min masteroppgave, og at jeg også kunne delta på eventuelle oppfølgingsintervjuer. Da jeg inngikk dette samarbeidet, var problemstillingen rettet mot å undersøke ungdommer i barneverninstitusjons fremtidsdrømmer- en problemstilling som etter hvert ble utviklet til at jeg fokuserer mer på *hvordan* det tilrettelegges for ungdommenes fremtidsdrømmer, med Honneths anerkjennelsesteori som teoretisk rammeverk. Jeg har hatt løpende kontakt med prosjektleder av forskningsprosjektet, og har fått tips, råd og tilbakemeldinger fra henne underveis.

For at jeg skulle kunne delta i oppfølgingsintervjuer, ble masterprosjektet mitt innsendt til NSD/Sikt for godkjenning med eget informasjonsskriv (vedlegg 2) og intervjuguide (vedlegg 3). Masterprosjektet ble godkjent av NSD/Sikt i november 2022 (vedlegg 1).

Rekruttering av informanter

For meg var det viktig å få datamaterialet gjennom intervjuer med ungdommer bosatt i barneverninstitusjoner, da det var deres tanker og opplevelser jeg var interessert i- ikke hva voksne tror eller har inntrykk av at ungdommene ønsker. Jeg hadde i utgangspunktet selv tenkt til å gjennomføre intervjuer med ungdommer og bruke disse dataene i min analyse. Jeg ville da bruke dette som supplement i tillegg til det datamaterialet jeg allerede hadde tilgjengelig fra det nevnte forskningsprosjektet. Jeg forsøkte å rekruttere ungdommer ved å ta kontakt med ulike institusjoner. Jeg tok først kontakt over telefon hvor jeg introduserte meg selv og mitt prosjekt. Av samtlige fikk jeg beskjed om å sende en e-mail, og jeg gjorde dette i etterkant av telefonsamtalene. Jeg la da også ved informasjonsskriv og samtykkeskjema som både institusjonen og aktuelle ungdommer kunne lese. Dessverre fikk jeg et nei fra de institusjonene jeg hadde vært i kontakt med. Jeg måtte da ta en avveining om å fortsette å rekruttere, eller om jeg heller skulle si meg fornøyd med det datamaterialet jeg hadde tilgjengelig. Jeg besluttet å avslutte rekrutteringsprosessen da jeg anså datamaterialet som tilstrekkelig.

Jeg deltok i to intervjuer, men rekrutterte ikke disse ungdommene selv. Dette var oppfølgingsintervjuer som var blitt avtalt gjennom forskningsprosjektet, og som jeg da fikk delta på. Forskerne i «Barn i enetiltak og rustiltak i barnevernet» rekrutterte sine ungdomsinformanter både gjennom kontakt med Bufetat, barnevernskontorer og ved å ta direkte kontakt med aktuelle institusjoner. I noen tilfeller ble det brukt «chain referral» eller «snøballsampling» (Magnusson & Marecek, 2015, s. 38) ved at Bufetat eller barneverntjenestene tipset om aktuelle saksbehandlere eller institusjoner som kunne bidra til rekruttering av ungdommene. Ungdommer ble da spurt fra disse instansene om interesse for deltakelse, og i de tilfeller de samtykket til deltakelse, fikk forskerne da kontaktinformasjonen til institusjonene de bodde på. Før det ble avtalt konkrete tidspunkt for intervju, fikk både institusjonsansatte og ungdommen informasjonsskriv om prosjektet

tilsendt. Ungdommene fikk igjen informasjon om prosjektet og hvilke spørsmål forskerne var interesserte i og samtykkeskjemaet ble gjennomgått før intervjuet ble startet.

I de intervjuene jeg deltok i, fikk ungdommene informasjon om mitt masterprosjekt og hva jeg var interessert i- herunder at jeg var særlig interessert i deres fremtidsønsker og - tanker. De fikk også tilbud om å få lese gjennom transkripsjonene fra intervjuet samt den ferdige masteroppgaven. Ingen av informantene ønsket å benytte seg av dette tilbudet, men de fikk begge mitt telefonnummer i tilfelle de skulle ombestemme seg.

Informantene og datamaterialet i denne avhandlingen

Datagrunnlaget i denne avhandlingen består av 33 intervjuer gjennomført med 31 ungdommer i alderen 13-20 år som på intervjutidspunktet er bosatt på en barneverninstitusjon, eller inntil nylig har vært plassert. Disse ungdommene er plassert over hele landet, og er plassert under ulike paragrafer- både omsorgsparagraf (§ 4-12), atferdsparagrafer (§§ 4-24 og 4-26) og ettervern (§ 1-3). Det er stor variasjon i hvor lenge ungdommene har vært plassert- noen har kun vært plassert i noen få måneder, andre over flere år. Noen få ungdommer er ikke lenger plassert på institusjonen, men har vært det inntil forholdsvis nylig og har fortsatt kontakt med institusjonen og barneverntjenesten. Det varierer også hvor mange plasseringer de har bak seg, men en forholdsvis stor andel har flere plasseringer enn kun den nåværende. Det er også varierende hvor lenge de hadde hatt kontakt med barneverntjenesten- noen kom først i kontakt med barneverntjenesten like før plassering, mens andre har hatt kontakt med barneverntjenesten siden før barneskolen. I noen tilfeller har barneverntjenesten vært «ut og inn» av livene deres.

Tre intervjuer er oppfølgingsintervjuer gjennomført ca. 1 år etter første intervju, hvorav jeg deltok som med-intervjuer på to av dem. Jeg hadde også tilgang på et fokusgruppeintervju, men jeg valgte å utelate dette intervjuet da jeg ikke var transkribent på det intervjuet, og ved gjennomlesing opplevde jeg at jeg gikk glipp av en del sammenhenger og skilnader mellom de ulike informantene. Den ene ungdommen som det ble gjennomført oppfølgingsintervju med var deltaker på dette fokusgruppeintervjuet.

Navnene brukt på ungdommene i denne avhandlingen er fiktive navn.

Gjennomføring av intervju

Intervjuene ble fordelt mellom de 6 forskerne i «Barn i enetiltak og rustiltak i barnevernet», og prosjektdeltakerne gjennomførte intervjuene i par. Intervjuene ble gjennomført på institusjonen ungdommen bodde på. I noen intervjuer var også ansatte fra institusjonen med i intervjuet. Ungdommen hadde i de tilfellene ønsket dette selv og samtykket til at de(n) ansatte var med. Intervjuene ble gjennomført som semi-strukturerte intervjuer. Dette er intervjuer hvor man har en intervjuguide med de temaene man er interessert i, ofte åpne spørsmål, men hvor man ikke må følge en streng intervjustruktur (Magnusson & Marecek, 2015). Ved bruk av semi-strukturert intervju ønsker man data i form av «rich talk» som gir fylldige beskrivelser av informantenes erfaringer og opplevelser. I intervjuene, ga forskerne ungdommene rom til å fortelle om det de var opptatt av å belyse, og forskerne var også opptatt av å skape en trygg stemning ved bruk av blant annet humor. Intervjuguiden (vedlegg 5) dekket en rekke ulike temaer- herunder hvordan ungdommene trivdes på institusjonen, hva hverdagen deres bestod av, bakgrunnen for plassering og, som er spesielt interessant for meg, hva de så for seg fremover. Intervjuene hadde en varighet på 30 minutter til borti mot 2 timer, med et ca. gjennomsnitt på 1 time.

De to oppfølgingsintervjuene jeg deltok på, foregikk over telefon. Jeg satt da sammen med prosjektleder og vi hadde ungdommen på høyttaler på telefonen. Intervjuene ble gjennomført slik på grunn av praktiske årsaker. Forskningsleder hadde tidligere hatt intervju med disse ungdommene ansikt til ansikt, så de var noe kjent med forskningsleder fra før. Meg hadde de aldri møtt før, så jeg introduserte meg selv og mitt prosjekt. Det kan anses som noe uheldig at intervjuene ble gjennomført over telefon, da man ikke får med seg kroppsspråk- og informantene kunne heller ikke se vårt kroppsspråk. Det kan også ha vært noe merkelig for informantene å fortelle om sine liv og svare på spørsmål fra en person de aldri har sett før, selv om de ikke selv kommenterte dette. Jeg forsøkte å gjøre situasjonen så trygg og komfortabel som mulig ved å forsikre om at min taushetsplikt var på lik linje med forskningsleder og at datamaterialet skulle anonymiseres, og informere om hva det skulle brukes til.

Opptak og transkribering

Alle ungdommene samtykket til at intervjuene ble tatt opp på båndopptaker. Disse lydfilene ble så overført til TSD- en sikker server knyttet til UiO som OsloMet/NOVA har

avtale med. For å få tilgang til denne serveren, krever det at man har en egen bruker samt to-faktor autentisering. Transkribering av lydfilene ble også gjort direkte i TSD.

Jeg har transkribert en god del av intervjuene, men ikke alle. Dette fordi vi er flere forskningsassistenter ansatt på prosjektet. Det virket lite hensiktsmessig å transkribere intervjuer som allerede var transkribert av andre, selv om det kunne ha vært positivt hvis jeg hadde transkribert alle. Det jeg opplevde som positivt med å transkribere flere intervjuer selv, er at man blir kjent med datamaterialet samt at man da får med seg pauser, nølinger, sarkasme og andre ikke-verbale signaler som ikke er så enkle å plukke opp i skrevet form. Disse signalene har jeg da ikke i like stor grad vært i stand til å plukke opp i de intervjuene jeg ikke selv har transkribert. Jeg har også bemerket meg at vi som har transkribert intervjuene, gjør dette litt ulikt og i ulik grad legger vekt på pauser, tonefall og lignende, noe som kan virke inn på hvordan jeg leser materialet. Jeg og andre som har transkribert materialet har gjort dette ved bruk av programmet f4transcript. Intervjuene ble anonymisert underveis i selve transkriberingen.

Analyse av datamateriale

Tematisk analyse

Jeg har i denne avhandlingen valgt å ta i bruk tematisk analyse som analysemetode. Tematisk analyse ble utarbeidet av Virginia Braun og Victoria Clarke som en enkel og fleksibel analysemetode, som spesielt egner seg for uerfarne forskere (Johanessen et al., 2018). I tematisk analyse er hensikten at man skal se etter temaer eller gjentakende tendenser i datamaterialet man har (Johanessen et al., 2018). Her er temaer, eller kategorier, grupperinger av data med viktige fellestrekk. Til sammen skal temaene utgjøre svaret på det forskningsspørsmålet man har valgt, men man kan også i tematisk analyse til dels oppdage forskningsspørsmålet med utgangspunkt i det man finner i analysen (Johanessen et al., 2018).

Jeg valgte tematisk analyse av flere årsaker: Jeg har litt kjennskap til metoden fra før, men vil fortsatt anse meg selv som en «fersk forsker». Tematisk analyse beskrives som en egnet metode for førstegangsforskere (Johanessen et al., 2018), noe som derfor passet meg. I tillegg vurderte jeg tematisk analyse som en egnet metode ettersom man her tar utgangspunkt i datamaterialet og kategoriene man finner kan bidra til å skape og forme forskningsspørsmålet. Dette passet meg, ettersom jeg mottok et ferdig datamateriale og

dermed ikke hadde innflytelse i datainnhenting. I så måte gjennomførte jeg en datadreven analyse fremfor en teoridreven- noe tematisk analyse egner seg til.

Tematisk analyse slik Braun og Clarke fremsatte den, består av seks steg. Johannessen og kolleger (2018) har laget en noe forenklet analyseprosess med 4 steg i stedet, som de argumenterer for at skal være mer studentvennlig. Det er vanlig at man går fram og tilbake i de ulike stegene, som i kvalitativ forskning for øvrig (Johannessen et al., 2018). Jeg valgte å ta i bruk Johannessen og kollegers versjon av tematisk analyse, da den fremstod som noe mer forståelig og mindre tidkrevende enn Braun og Clarke sin. Dette var et metodisk valg jeg tok på grunnlag av det store datamaterialet jeg var i besittelse av, og jeg så meg nødt til å korte ned analyseprosessen noe for å komme meg gjennom alt med den tiden jeg hadde til rådighet. Analysen kan i så måte være noe mindre nøyaktig enn den ville hvis jeg hadde fulgt Braun og Clarkes seks steg, men jeg mener fortsatt at jeg har gjennomført en grundig analyse, hvor jeg har sett over datamaterialet gjentatte ganger og justert koder og kategorier i flere runder. Jeg vil i det videre gjennomgå de ulike stegene i Johannessen og kollegers «reviderte» tematisk analyse, og hva jeg har gjort underveis i analyseprosessen.

Johannessen og kollegers 4 faser for tematisk analyse er:

1) Forberedelse- å anskaffe data og få oversikt over disse

I første fase måtte jeg få tak i datamaterialet jeg skulle bruke i den videre analysen. Dette fikk jeg som nevnt gjennom prosjektet «Barn i enetiltak og rustiltak i barnevernet». Som nevnt transkriberte jeg en del av intervjuene selv, og fikk i så måte kjennskap til innholdet. I første fase leste jeg over alle intervjuene for å få en oversikt over dem, og for å få en viss forståelse for hva datamaterialet mitt inneholdt. I denne fasen noterte jeg ned visse temaer jeg i første omgang anså som gjennomgående.

2) Koding- fremhevelse av viktige poenger

I fase 2, kodefase, skal man «sette ord på viktige poenger» i datamaterialet (Johannessen et al., 2018, s. 284). Dette gjør man for å få en bedre oversikt og en ny innsikt i det materialet man har. Jeg gjennomførte en forholdsvis grundig koding i første omgang. Det vil si at jeg kodet det aller meste av datamaterialet og det var lite jeg utelot. Dette gjorde jeg ettersom jeg ikke ønsket å gå glipp av noe som kunne være av relevans. Ettersom problemstillingen min var litt flytende på det tidspunktet, ønsket jeg ikke å innskrenke fokuset for mye, men heller se hva jeg fikk ut av kodingen og hvorvidt noe jeg ellers ville ha oversett var av relevans likevel. Dette gjorde kodeprosessen til en

forholdsvis omfattende og tidkrevende prosess, men jeg så i kategoriseringsfasen at det lønte seg, og at kategoriseringen gikk både lettere og tok langt mindre tid enn først antatt. Det ga en følelse av å få lønn for strevet. Jeg kodet tett opp mot materialet og forsøkte å ikke tolke eller analysere for mye i dette steget.

3) Kategorisering – å kategorisere gjennomgående tendenser til generelle temaer

Fase tre dreier seg om kategorisering, hvor man skal samle de kodene som omhandler de samme temaene inn under kategorier. Det er disse kategoriene som utgjør funnene man finner (Johannessen et al., 2018). I denne fasen så jeg da over de kodene jeg hadde kommet frem til, og laget et nytt dokument hvor jeg plasserte koder fra de ulike intervjuene med noenlunde lik tematikk under ulike kategorier. Etersom jeg hadde gjort en ganske detaljert koding, satt jeg med svært mange koder jeg da skulle forsøke å organisere. Jeg kom frem til en rekke kategorier, men valgte her å være noe mer spisset mot de spørsmålene jeg anså som mest relevant for min oppgave- og da spesielt fremtidsdrømmer og aktuell situasjon. I kategoriseringsfasen er det viktig å være bevisst kategoriernes interne og eksterne konsistens (Johannessen et al., 2018). Det vil si at kodene man anser som tilhørende samme kategori er noenlunde like- det skal «gi mening» at de tilhører den samme kategorien, mens kategoriene også skal være forskjellige og ikke overlappende.

4) Rapportering- rapportering av funn

Rapportering innebærer at man beskriver funnene sine, og utgjør dermed resultatdelen av denne avhandlingen. Som nevnt er tematisk analyse ikke en analyseform som er strengt skrittvis- det er vanlig at man går litt frem og tilbake i de ulike stegene. Det fikk jeg erfare i rapporteringsfasen, hvor jeg måtte gå litt tilbake til kategoriseringen og se på temaene på nytt, re-arrangere kodene og revidere temaenes overskrift. Etersom jeg hadde datamaterialet ganske godt under huden, kunne jeg også i rapporteringsfasen i blant komme på koder jeg ikke hadde kategorisert men som jeg oppdaget at jeg hadde bruk for- og jeg måtte da også gå tilbake til kodene og gjøre om underveis. Jeg fikk her tips, råd og kritiske spørsmål fra både forskningsleder og studieveileder, noe som gjorde at jeg fikk bistand til å se resultatene litt «ovenfra» som resulterte i noen korrigeringer underveis.

Resultatet av den tematiske analysen blir gjennomgått i neste kapittel. Videre i dette kapitlet vil jeg beskrive hvilke etiske betraktninger jeg har gjort meg i denne avhandlingen.

Etiske betraktninger og svakheter ved studien

Som nevnt er intervjuer det viktigste verktøyet ved intervjudreven kvalitativ forskning (Kvale & Brinkman, 2015). Ettersom kunnskapsproduksjonen er intersubjektiv, og dannes i samspillet mellom intervjuer og intervjuobjekt, blir intervjuers rolle i forskningen derfor vesentlig. Dette betyr at intervjuer må være særs bevisst på sin rolle i intervjusettingen, ved å ikke stille ledende spørsmål eller ved å gjøre informantene ukomfortable på noe vis. I mitt forskningsprosjekt, har intervjuene blitt gjennomført av rutinerne forskere som har mye erfaring med gjennomføring av intervjuer.

Ettersom jeg ikke selv har deltatt i de fleste intervjuene, men stort sett brukt lydopptak og/eller ferdig transkriberte dokumenter, så vil det kunne være en del ting jeg har gått glipp av- deriblant kroppsspråk og tonefall. Det kan også være en fare for at jeg har misforstått informantene i noen tilfeller- for eksempel kan sarkasme og «fleip» være vanskelig å oppdage når man bare lytter eller leser i skriftlig form. I tillegg kan noe informasjon forsvinne i de tilfeller lyden ikke har vært tilstrekkelig, eller hvis informantene har mumlet litt- noe man kanskje ville ha plukket opp hvis man satt i samme rom, men som ikke er like lett å høre på et lydopptak.

Hvordan jeg velger å rapportere dataene mine krever også mye refleksjon fra min side og at jeg er transparent. Jeg, på lik linje med alle andre mennesker, har mine egne forforståelser og måte å forstå verden på, som virker inn på hvordan jeg leser datamaterialet og hva jeg blir opptatt av (Yardley, 2008). Dette gjør at en annen forsker muligens ville ha lest materialet annerledes. Järvinen og Mik-Meyer poengterer at en av styrkene i kvalitativ forskning er en «fyldig presentasjon av data» (2017, s. 16), noe som fordrer at man gir fyldige beskrivelser av sitt datamateriale og gjør en sitatutvelgelse som kan sies å gi en helhetlig forståelse av tendensene. Dette er viktig når det gjelder hva man velger å rapportere i studien. Når jeg skal rapportere de funnene jeg har, og velger ut sitatene jeg mener passer, kan det være en risiko for at jeg blir for unyansert- at jeg velger de sitatene jeg mener best passer min egen forforståelse og som bekrefter det jeg tror eller vil finne. Som nevnt vil det være viktig å være transparent, men leseren får bare lese det *jeg velger* å skrive i denne oppgaven, og får ikke tilgang på hele datamaterialet som ville kunne ha avslørt visse bias. Som vil bli beskrevet i resultatdelen, har jeg valgt å særlig presentere tre ungdommer med deres historier, som jeg anser representerer «emblematiske tilfeller» som «belyser betraktninger

som relaterer seg til de mangfoldige opplevelsene» til resten av materialet (Thomson, 2011, referert i Gundersen, 2021, s. 684, min oversettelse). En potensiell svakhet ved dette er at det kun er deres beskrivelser og opplevelser som kommer frem i resultatet, og at datamaterialets bredde ikke tilstrekkelig kommer frem. Dette har jeg forsøkt å kompensere for ved å nyansere resultatet med sitater også fra andre ungdommer, uten at jeg går like dypt inn i deres historier. Jeg forsøker dermed å beholde bredden i datamaterialet, blant annet gjennom å ta i bruk det Yardley (2008) beskriver som «disconfirming instances» eller «avkreftende tilfeller» (s. 242). Når jeg beskriver noe som «generelle tendenser» i datamaterialet er det viktig å bemerke at ikke *alle* ungdommene sa dette, men at det var noe flere av dem virket til å være enige om.

Ved rapportering av kvalitative studier er anonymiseringen av informantene særdeles viktig, og man skal tilstrebe så langt det lar seg gjøre at informantene ikke kan gjenkjennes *av noen* ut ifra studien. Som allerede nevnt ble informantene løpende anonymisert under transkriberingen. Navn, stedsnavn og andre eventuelle kjennetegn ble anonymisert, og jeg har i denne oppgaven valgt å ikke være opptatt av nøyaktig hvilken institusjon de ulike informantene er bosatt på. Man kan her argumentere for at deler av konteksten kanskje forsvinner- ingen institusjoner er like, og de vil kunne være ulike både i form av miljøpersonale og behandlingsopplegg i de tilfeller institusjonene tilbyr dette. Likevel er ikke hensikten i denne oppgaven å sammenligne institusjoner, men å si noe generelt om hvordan ungdommer i institusjon opplever tilretteleggelsen for sin fremtid. Å velge å ikke distinktere institusjonene var dermed et valg jeg tok både for 1) jeg anså ikke dette som utslagsgivende for min avhandling og 2) jeg anså dette som en ekstra sikring i forbindelse med informantenes anonymitet. Jeg har dermed forsøkt å sikre anonymiteten så langt det lar seg gjøre, men informantene selv kan komme til å gjenkjenne seg selv hvis de skulle komme til å lese denne oppgaven i fremtiden, da de kjenner til sin egen situasjon og hva de har fortalt.

Reliabilitet og validitet

Vanlige kvalitetsmål innenfor forskning er hvor reliabel forskningen er, og hvor god validiteten er. Jeg vil avslutningsvis i dette kapittelet si litt om hvordan dette er blitt sikret i mitt prosjekt.

Reliabilitet.

Reliabilitet dreier seg om hvorvidt en forskningsprosess kan reproduseres, og at man da får samme resultat igjen med et nytt utvalg (Kvale & Brinkmann, 2015). Dette knytter seg da også til generalisering- resultatene man har fått skal ikke avhenge kun av ett utvalg, men skal kunne reproduseres med et annet utvalg som skal være representativt for den øvrige populasjonen. Dette er noe som kan bli vanskelig innenfor kvalitativ forskning, da man i denne forskningsformen ønsker å få et dypdykk inn i enkeltindividers livsverden og deres forståelse av denne (Kvale & Brinkmann, 2015), og en slik opplevelse vil jo nettopp være individuell. Det kan finnes likhetstrekk hos mennesker tilknyttet hvordan de opplever sin verden, men ingen vil oppleve den helt likt. Ettersom vi alle inngår i en kontekst som preger oss og vår forståelse av verden, kan heller ikke kvalitative forskningsfunn tas ut av konteksten og overføres til en annen kontekst (Järvinen & Mik-Meyer, 2017). I tillegg gjennomføres kvalitativ forskning gjennom bruk av muntlig språk, ikke spørreskjema, så det er vanskelig å måle i hvor stor grad intervjuobjektene uttalelser er «like» eller ikke. Man får derfor ikke sikret reliabiliteten i kvalitativ forskning på lik linje som i kvantitativ forskning, men ved å ha et stort datamateriale kan man få mer nyanserte resultater, og man kan se om erfaringer og verdensforståelser er *mer eller mindre* like. Jeg har et forholdsvis stort datamateriale, noe som gjør at jeg har fått mange ulike beskrivelser av hvordan informantene forstår seg selv og sin livsverden. Informantene har beskrivelser som er mer og mindre like- og i de tilfeller jeg finner det jeg kaller «generelle tendenser» kan en si at det er flere som har de samme opplevelsene/beskrivelsene, og at dette kanskje også kan være gjenkjennelige for andre ungdommer i samme situasjon- dog, som poengtert, vil det ikke være likt for alle.

Validitet.

Ifølge Yardley (2008) «evalueres validiteten av forskningen gjennom en bedømmelse av hvor godt forskningen har blitt utført samt hvorvidt funnene kan anses som troverdige og nyttige» (s. 235, min oversettelse). Dette innebærer også hvorvidt metoden man har valgt er den mest treffende metoden til å undersøke det fenomenet man er ute etter (Kvale & Brinkmann, 2015) . Ettersom jeg er interessert i plasserte ungdommers fremtidsønsker og tilrettelegging for dette, er det mest naturlig å velge en kvalitativ tilnærming, som tidligere nevnt. For kvalitativ forskning vil validiteten i stor grad dreie seg om hvor godt intervjuguiden er utformet- spør man om de tingene man ønsker å undersøke? Går man godt nok i dybden

på det? Ettersom jeg gjør en induktiv undersøkelse, og dermed har tatt utgangspunkt i datamaterialet *før* jeg virkelig besluttet hva jeg ville undersøke (selv om jeg visste at det skulle være tilknyttet fremtiden), så følger jo jeg og min problemstilling dataene, fremfor den andre veien. Likevel må det poengteres at jeg til tider har hatt oppfølgings spørsmål selv mens jeg har gått gjennom datamaterialet, og noen av intervjuene ble noe «overfladiske» i forbindelse med det jeg endte opp med å ville undersøke.

En kvalitetssikring jeg har benyttet meg av, er at forskningsleder har lest over mine resultater. Hun har kjennskap til de samme dataene som meg, og ved å bruke henne som sparringspartner har jeg i blant fått ny innsikt og nye måter å se dataene på, noe jeg har ansett som nyttig og som en sikring for at jeg ikke skulle bli for ensidig i min tankegang og tolkning. Dette kalles triangulering, og er en måte man kan sikre validiteten på (Yardley, 2008). Jeg gikk også gjennom temaene med min studieveileder, som ikke hadde samme innsikt i hele datamaterialet som forskningsleder, men som da som en «utenforstående» kunne gi tilbakemeldinger på hvorvidt temaene ga mening og var forståelige- også en form for triangulering (Yardley, 2008).

Som nevnt er det viktig innenfor kvalitativ forskning at forskningen er *transparent*, i form av at forskningsprosessen og de vurderinger som er gjort blir beskrevet, slik at leseren selv kan vurdere studiens troverdighet (Yardley, 2008). Jeg har i dette kapitlet beskrevet de vurderinger jeg har tatt underveis, og hva som utgjør grunnlaget for denne avhandlingen. Jeg har her forsøkt å være transparent for å gjøre prosjektet mitt til et objekt for vurdering og bedømmelse. I så måte sikrer jeg forhåpentligvis troverdigheten til mitt prosjekt.

Kapittel 4: Resultat

Min problemstilling i denne avhandlingen, er hvordan barnevernssystemet tilrettelegger for institusjonsplasserte ungdommers fremtid og hva som er viktig for at deres behov for anerkjennelse blir møtt i denne tilretteleggingen. Jeg vil i denne delen presentere mine funn. Datamaterialet mitt bestod av 33 intervjuer med ungdom i barneverninstitusjon, hvorav jeg var medintervjuer på 2 av dem som beskrevet i forrige kapittel. 33 intervjuer er et forholdsvis stort datamateriale, og jeg har i det følgende valgt å trekke frem spesielt tre ungdommer med deres fortellinger, for å belyse problemstillingen. Alle ungdommene i dette materialet har opplevelser og beskrivelser som er viktige for å forstå deres situasjon, både i dag og fremover. Likevel velger jeg å trekke frem historiene til Gaute, Martin og Sofie spesielt. Dette fordi deres beskrivelser får frem ulike aspekter som går igjen i materialet- og de kan i så måte representere datamaterialets bredde. Dette er tre ungdommer som deler noen karakteristikk med hverandre, herunder har de noen av de samme utfordringene, samtidig som det også er karakteristikk som skiller dem- deriblant alder og hvor de er i livet per i dag. Ved å ta utgangspunkt i disse tre, gir det en noe forenklet oversikt over det helhetlige datamaterialet, selv om det er viktig å bemerke at deres opplevelser og beskrivelser ikke nødvendigvis gir gjenklang hos *alle* ungdommene. I de tilfeller jeg anser det som nødvendig og hensiktsmessig å nyansere deres beskrivelser, trekker jeg også inn beskrivelser fra andre ungdommer. Men ved å trekke inn historiene til Gaute, Martin og Sofie inviterer jeg leseren til å bli noe bedre kjent med disse tre og deres opplevelser, som en illustrasjon på hvordan institusjonsopphold og fremtidstanker kan se ut for ungdommer som er eller har vært plassert på institusjon. I så måte blir disse tres historier «*emblematic cases*» (Thomson, 2011, referert i Gundersen, 2021, s. 684) som beskrevet i forrige kapittel. Jeg vil kontinuerlig gjennom dette kapittelet henvise til Gaute, Martin og Sofies historier.

I det følgende vil jeg beskrive Gaute, Martin og Sofies historier og beskrivelser av hvordan de ser for seg fremtiden og hvordan dette tilrettelegges, før jeg går mer i dybden på de ulike funnene.

Gautes historie

Det ble gjennomført to intervjuer med Gaute, med ca. ett års mellomrom. På første intervjutidspunkt, var han 15 år. Han hadde da bodd på institusjonen i over et halvt år. På

intervjutidspunkt 2 nærmer Gaute seg 17 år, og han bor fortsatt på samme institusjon. Gaute flyttet hjemmefra da han var svært liten, og hadde til sammen hatt over 10 flyttinger, og hadde bodd både i familiehjem og ulike institusjoner. Med seg i bagasjen hadde han et tidligere omfattende rusmisbruk og kriminalitet. Han beskriver nåværende institusjon som det «beste stedet han har bodd på» og han beskriver at han anser de ansatte som sin familie. Dette beskriver han kommer av at han opplever seg som godt ivaretatt, og at dette er ansatte han føler lytter til ham, går i dialog med ham og imøtekommer ham med forståelse, omsorg og forklaringer i de tilfeller han er i behov for det. Under første intervju jobbet han med å fullføre ungdomsskolen, og han hadde eneundervisning med lærer daglig. Han hadde søkt seg inn på videregående, og drømte om å kunne jobbe med salg i fremtiden. Ett år senere har han gått ferdig ett år på videregående og salgsdrømmen hans er blitt konkretisert til at han ønsker å bli eiendomsmegler. Gaute forteller at han ikke syns skole er spesielt spennende, men at han anser det som nødvendig for å kunne få en god fremtid. Videre plan for Gaute er at han skal flytte ut, men han vet ikke når eller hvor. Han ønsker å bo videre i en institusjon, men ønsker å flytte ut av den nåværende institusjonen på grunn av beliggenheten. Han ønsker å flytte til en institusjon nærmere hjemstedet. Han forteller at han heller vil inn i en ny institusjon enn hybel fordi han anser det som fornuftig for ham å fortsette å bo innenfor det rammeverket en institusjon kan gi ham.

Viktige momenter Gaute trekker frem for sitt liv og sin fremtid er at han har positive relasjoner til de ansatte på institusjonen og at han har aktiviteter han trives med i hverdagen.

Martins historie

Martin er en ung mann på 18 år, som har hatt tilknytning til institusjonen i over 2 år. Det siste halve året har Martin bodd i en hybel tilknyttet institusjonen. Han har ukentlige samtaler med en av de ansatte på institusjonen, samt samtale med psykolog annenhver uke. Martin beskriver dette som et positivt opplegg. Han kan også ta kontakt med de ansatte ved behov. Martins bakgrunnshistorie er preget av rus og kriminalitet. Han har hatt noe kontakt med barneverntjenesten i ungdomstiden, men Martin tror ikke barneverntjenesten var klar over hvor omfattende både rusen og kriminaliteten var. Etter at en venn av ham døde av overdose, besluttet Martin å få hjelp. Familien hans kontaktet barneverntjenesten, og Martin besluttet i samråd med familie og barneverntjenesten å flytte inn på en institusjon som Martin selv valgte. Martin beskriver at han har fått god hjelp fra institusjonen, og han

beskriver ulike måter de i behandlingen jobber med å sette opp konkrete mål, samt gjennomgår hans historie og traumer og jobber med å hjelpe Martin inn i en identitet han kan trives med.

Martin har svært negative skoleerfaringer fra tidligere, men forteller at han gjennom internskolen på institusjonen har «blitt vant» med skole igjen, og skal nå fullføre sitt skoleløp for så å gå ut i lære. Hans ønske for fremtiden er å kunne jobbe «på et sted som dette», og han forteller at han gjerne ønsker å kunne hjelpe andre ungdommer i fremtiden, og bruke av sine erfaringer. Martins kontrakt på hybelen han bor på utgår om få dager, og han vet ikke hva som da vil skje. Han hadde i utgangspunktet lagt flere alternative planer med sin tidligere saksbehandler i barneverntjenesten, som han snakker varmt om, men etter bytte av saksbehandler opplever han at barneverntjenesten ønsker å trekke seg ut av saken. Han beskriver at nåværende saksbehandler er vanskelig å få tak i, ikke ønsker å gjøre mer enn hun absolutt må og at saksbehandler snakker med familien og institusjonen fremfor ham. Martin beskriver det som svært belastende å ikke vite hva som skjer videre. Selv ønsker han å flytte til et sted i nærheten av institusjonen hvor han kan ta lærlingtiden sin, og at han da ønsker å motta økonomisk støtte fra barneverntjenesten samt fortsette dagens oppfølging med institusjonen.

Viktige momenter Martin trekker frem er det identitetsarbeidet han har gjort sammen med de ansatte på institusjonen og at han har fått gå på internskolen. Det utfordrende samarbeidet han nå opplever å ha med barneverntjenesten gjør han svært usikker for tiden fremover, noe han opplever som belastende.

Sofies historie

Sofie er snart 20 år. Da hun ble plassert på institusjon, skulle hun i utgangspunktet bare bo der frem til 18 år, men ble tvangsplassert videre. Sofie forteller hun at hun på det tidspunktet ikke ønsket videre plassering, men at hun i dag forstår hvorfor hun ble videre plassert. Sofies opphold på institusjon var preget av rømninger, og hun fortsatte å ruse seg. Hun ble etter hvert overført til en annen avdeling tilknyttet institusjonen, hvor hun skulle jobbe med selvstendighetstrening. På grunn av familiære årsaker, tilbragte hun mye av denne tiden i hjembyen, noe som førte til at hun ikke fikk gjort så mye selvstendighetstrening som egentlig planlagt. Overgangen til å flytte for seg selv beskriver Sofie derfor som «brå». Hun flyttet ut for seg selv ca. 6 måneder før intervjuet ble gjennomført. Sofie forteller at hun

forsøkte å forlenge vedtaket sitt hos barneverntjenesten, men de ville ikke gi henne videre oppfølging på den siste avdelingen. Sofie opplevde heller ikke at barneverntjenesten ønsket å gi henne «noe særlig» med ettervern. Etter at Sofie flyttet for seg selv, eskalerte rusbruket hennes kraftig. Som følge av dette, la hun seg selv inn på rusbehandling for voksne, og det var her hun befant seg på intervjuetidspunktet. Hun hadde da vært i behandling i én måned. Det er uvisst hvor lenge hun skal være i behandling, og hun forteller at dette er en løpende vurdering. På tiden hun bodde for seg selv, hadde hun ettervern fra barneverntjenesten frem til hun selv sa fra seg ettervernet. Hun har nå fått deler av det tilbake- dette i form av kontakt med den tidligere institusjonen hun bodde på. Sofie har ingen klare planer for fremtiden- hun forteller at hun tar én dag av gangen. Hun har likevel et mål om å fullføre videregående, og flytte tilbake til hjembyen hvor hun har et støttende nettverk.

Sofies historie belyser hvordan institusjonsopphold i blant ikke gir ønsket effekt, i form av at hun fortsatte å ruse seg i ettertid. Likevel trekker Sofie frem det positive i at hun gjennom institusjonsoppholdet lærte at det er mulig å få hjelp, og at hun kunne komme tilbake til barneverntjenesten og gjenoppta kontakten med institusjonen selv etter avsluttet tiltak.

Gjennom historiene til Gaute, Martin og Sofie kan man se at de alle tre har noen tanker knyttet til fremtiden- om enn litt ulike. Mens Gaute og Martin har forholdsvis klare tanker rundt hva de ønsker både i umiddelbar fremtid og lengre frem i tid, tar Sofie dag for dag, samtidig som hun har et mål om å fullføre videregående. Ut ifra Gaute, Martin og Sofies beskrivelser, samt datamaterialet som helhet, fremtrer det to tendenser for hvordan institusjonen tilrettelegger for ungdommenes fremtidsønsker, og som ungdommene trekker frem som viktig: det jeg kaller «konkret tilrettelegging», herunder tilrettelegging for dagaktiviteter og selvstendigjøring, og en form for tilrettelegging som i større grad foregår på et utviklingsnivå- at ungdommene i løpet av sin tid på institusjonen utvikler en identitet som ser fremover mot sine mål, samt at de har utviklet en forståelse for at det kan være nyttig å ta imot hjelp. Dette er faktorer som kan være positivt for deres fremtidsplaner- men det forutsetter positive relasjoner til de ansatte i institusjonen som ungdommene også trekker frem som viktig for dem, både for trivsel på institusjonen men også for å kunne nyttiggjøre seg de ulike tilretteleggingsformene. Når det gjelder barneverntjenestens rolle i ungdommenes fremtidsplaner, blir dette mer aktuelt når det skal legges en plan for når ungdommene skal flytte ut av institusjonen. Her finner jeg at tilretteleggingen for fremtiden

er av svært varierende kaliber- i form av at det i flere tilfeller ikke foreligger noen videre plan og/eller at planen oppleves som utilstrekkelig i forhold til ungdommenes egne ønsker. Dette knytter seg til mitt siste funn: å få et ettervernstiltak en ønsker seg kan oppleves som en kamp, som kan oppleves som en hindring for den fremtiden man ønsker seg

Jeg vil i det videre gjennomgå disse funnene mer detaljert.

Ungdommenes fremtidsønsker

For å kunne gi beskrivelser av hvordan det tilrettelegges for ungdommenes fremtidsønsker, anser jeg det som først nødvendig å beskrive hva disse ønskene *er*. Dette for å gi en kontekst til tilretteleggingen jeg vil beskrive- for å kunne si noe om hvordan tilretteleggingen er gjort og oppleves for ungdommene må det også sies noe om hva det tilrettelegges *mot*. Ungdommene i denne studien fikk spørsmålet «hvordan ser du for deg livet ditt om 10 år?» og varianter av dette spørsmålet. Både Gaute, Martin og Sofie hadde noen konkrete tanker om fremtiden- Gaute vil bli eiendomsmegler, Martin vil ta lærlingtiden sin først og jobbe med ungdommer i fremtiden mens Sofie har et litt kortere tidsperspektiv og først og fremst vil bli ferdig med videregående. Konkrete fremtidsdrømmer er en gjennomgående tendens i datamaterialet- de aller fleste ungdommer har forholdsvis konkrete planer for fremtiden sin som i stor grad dreier seg om å få seg en jobb og bolig, og generelt bli selvstendige. Nøyaktig hva de ønsker å jobbe med i fremtiden er det stor variasjon i- det varierer fra sykepleier, bilmekaniker, frisør og elektriker. Noen ungdommer, som for eksempel Martin som beskrevet over, ønsker å jobbe med andre ungdommer og her ta i bruk sin egen erfaring for å hjelpe andre. Dette var det også noen andre ungdommer som ønsket. For noen ungdommer det viktigste bare at de får det bra i fremtiden, uten at de har noen helt konkrete planer for hva det innebærer.

De fleste ungdommene ønsker seg dermed jobb, bolig og selvstendighet i fremtiden. Spørsmålet blir da *hvordan* det tilrettelegges for at disse ungdommene i fremtiden skal oppnå dette, mens de er under barneverntjenestens omsorg. Jeg vil nå i første del, ut ifra ungdommenes beskrivelser, gjennomgå hvordan institusjonene tilrettelegger for fremtiden, og ungdommenes betraktninger rundt dette. Jeg har som nevnt delt denne tilretteleggingen i to: konkret tilrettelegging og utviklingsorientert tilrettelegging. Den konkrete tilretteleggingen dreier seg om helt konkrete tiltak institusjonene har- som at ungdommene skal ha dagaktiviteter mens de er på institusjonen samt selvstendighetstrening for de eldre

ungdommene. Dette har klare fremtidsaspekter ved at de gjennom dagaktivitet får bedre sjanser til å anskaffe seg utdanning og jobb i fremtiden, og selvstendighetstreningen har som mål at de skal kunne klare å bo for seg selv i fremtiden. Det jeg kaller «utviklingsorientert tilrettelegging» dreier seg i større grad om hvordan ungdommene utvikler seg underveis innad i seg selv underveis i oppholdet- herunder at de blir i stand til å be om hjelp og utvikler en annen identitet enn den de ankom med.

Konkret tilrettelegging for fremtiden

Å ha noe å drive med under institusjonsoppholdet – en forutsetning for en «bra» fremtid

De fleste ungdommene har noe å drive med på dagtid på institusjonen, og flere fremmer dette som viktig med tanke på deres fremtid. Det varierer hva ungdommene gjør av dagaktiviteter mens de er bosatt på institusjonen. Noen går på skole, andre jobber, for noen er det behandling som står i fokus og et fåtall beskriver at de ikke har noe særlig å bedrive tiden sin med. Gaute, som går på skole, beskriver at selv om han ikke synes skole er så gøy så er dette noe han anser som viktig for fremtiden sin:

Gaute: «(...) Det jeg gjør nå er det jeg er nødt til å gjøre for å overleve senere» Gaute forteller dette i forbindelse med at man noen ganger må gjøre ting i livet man ikke liker så godt her og nå, for at man skal få det bra senere- som for hans tilfelle i dag er å gå på skole. For Gaute, som vil bli eiendomsmegler, er det å gå på skole dermed en vesentlig forutsetning for å kunne få den fremtiden han ønsker seg. Det å starte på skolen igjen har ikke bare vært lett for Gaute, som hadde mistet en del skolegang tidligere. Det er en gjennomgående tendens at ungdommene har dårlige skoleerfaringer fra før og/eller hadde falt ut av skolen før de ankom institusjonen. Martin beskriver at det for hans del var positivt å gå på «internskolen» på institusjonen, slik at han ble «vant med» skole igjen og deretter kunne gå over på ordinær skole. Det fremtrer ulike skoleformer i datamateriale- noen ungdommer går på internskolen, andre på «spesialskole» med individuell oppfølging mens andre går på «ordinær» skole med elever som ikke er i barneverntjenesten. Dermed kan det på ulike måter tilrettelegges for at ungdommene som ønsker det, får en skolegang.

Det er ikke alle ungdommene som har lyst til å gå på skole, og i de tilfeller har de muligheter til å gjennomføre andre aktiviteter- herunder å gå inn i arbeid. Det er universelt positive beskrivelser av å være i arbeid fra de ungdommene dette gjelder. Her har de

muligheten til å gjøre noe nyttig, samt tjene egne penger. For Iver på 16 år er det å gjøre en god jobb viktig med tanke på fremtiden:

Iver: «(...) Det der med jobben er opp til meg om jeg vil gjøre eller ikke, men jeg vil jo ha en bra fremtid, sant. Det ser bra ut på CVen min hvis jeg fullførte jobb der- det er en måned igjen så... jeg tenker å gjøre det bra på jobben inntil da bare»

Iver skal snart flytte hjem igjen til foreldrene sine, og han tenker da å starte på skolen igjen og jobbe ved siden av. Han har bare én måned igjen i jobben han er i nå, men er opptatt av å gjøre godt arbeid i den tiden som er igjen- og han uttrykker dermed et tydelig fremtidsfokus, ved at det for ham er viktig å «få noe på CVen» som kan åpne dører for ham i fremtiden. Det å få erfaring og kontakter i arbeidslivet er det flere andre ungdommer som også trekker fram som det positive i å jobbe. Dermed trekkes det å ha noe å bedrive tiden sin med på institusjonen som en viktig faktor for ungdommene med tanke på videre fremtid. Nøyaktig hva de driver med, kan imidlertid variere, og Helene på 17 år, som har praksis i en barnehage, forteller at «de [institusjonen] er bare opptatt av at jeg skal ha noe på dagen på en måte», men at dette ikke nødvendigvis måtte være skole. Her fremtrer det dermed også en viss forventning fra institusjonen om at ungdommene har noe å drive med under oppholdet, men at dette «noe» kan variere fra ungdom til ungdom og deres interessefelt. Noen ungdommer trekker også frem viktigheten av å ha en fritidsaktivitet de trives med, som eksemplifisert av Gaute:

Gaute: «Så... det folk må gjøre er å få rutiner og de må finne seg noe- en hobby eller noe. Sette avhengigheten sin over på noe annet. For meg så var det jo trening»

For Gaute, som tidligere har drevet med rus, er det spesielt viktig å finne en aktivitet man kan trives med for å gjøre det å ruse seg mindre attraktivt. Dette kan også føre til at man tilegner seg gode rutiner, som også vil være viktig i et fremtidsfokus- eksempelvis å få en velfungerende døgnrytme. Det at institusjonen har regler og rutiner knyttet til for eksempel leggetid er det litt varierte opplevelser av. Noen ungdommer opplever reglene som for rigide, mens andre synes det er greit, og at det er som i alle andre hjem. Noen ungdommer fremmer at miljøpersonalet med fordel kan håndheve for eksempel leggetider strengere, da dette er noe som vil være for ungdommenes beste med tanke på dagaktiviteter og, i forlengelsen, fremtiden. Gaute, som som nevnt er opptatt av gode rutiner, beskriver at han opplever å få leve ganske fritt og får delta i utarbeidelsen av egen hverdag:

Gaute: «(...) Men de [miljøpersonalet] er jo litt sånn tilpasningsdyktige, ikke sant, de ser situasjonen. De snakker med meg. De lar meg delta veldig mye i hvordan ting er rundt meg. De får meg til å føle meg fri, hvis du skjønner da. For det er sånn, når du bor på tvang så er du egentlig ikke fri. Men de gir deg følelsen av et hjem, ikke sant.»

Det Gaute trekker frem som særlig viktig, er at de ansatte tilpasser seg ham og hans behov, og hvordan de ansatte imøtekommer ham er en av årsakene til at Gaute trives så godt som han gjør- de møter ham med forståelse og går i dialog med ham rundt hans ønsker og behov.

Det er dermed viktig for ungdommene å drive med noe under institusjonsoppholdet, men med utgangspunkt i Helenes uttalelse fremtrer også at det er en forventning fra institusjonens side om at de skal gjøre dette. Dette er ikke overraskende- hensikten med å bo på institusjon er å ha en forholdsvis normal tilværelse og en god utvikling (Barneombudet, 2020) og det som gjerne vil anses som en «normal tilværelse» vil være å ha noe å gjøre i hverdagen.

Selvstendighetstrening som forberedelse til ettertiden

Flere av de eldre ungdommene er i det de kaller «selvstendighetstrening» hvor de bor i hybel eller leilighet tilknyttet institusjonen. Dette innebærer at de må ta ansvar for hverdagslige gjøremål på egenhånd- eksempelvis matlaging og vasking- men har jevnlig kontakt med institusjonen og kan ta kontakt med dem ved behov. Martin beskriver hvordan det å bo i egen hybel er god trening for et liv utenfor institusjonen:

Martin: «Ja, det syns jeg er veldig behagelig. Det er ganske normalt for min alder å flytte. Så ja, jeg syns absolutt at det har fungert veldig bra. Jeg har jo blitt veldig selvstendig av å bo alene. Det er jo det som har hjulpet meg mest med det å bli selvstendig, for når man bor med noen så er det liksom sånn, da lever man litt på dem da, mens nå er liksom alt opp til meg selv. Det er eget rot jeg rydder i, jeg slipper å rydde andres rot og sånne ting da.»

For Martin har det gitt mye læring å bo i en hybel hvor han i større grad må ta ansvar for egen hverdag, men han forteller også at han på forhånd har «blitt forberedt» av institusjonen ved at de på institusjonen lærte å lage mat og hadde faste vaskeplikter. Sofie forteller at hun mistet deler av sin selvstendighetstrening på grunn av familiære årsaker, noe som hadde negative følger i form av at hun opplevde overgangen til å skulle bo for seg selv som brå:

Sofie: «(...) så da var jeg mye der [hjembyen], så jeg hadde egentlig ikke muligheten til å være så mye i [beliggenhet til avdeling] og da ble jo også overgangen vanskeligere, for da hadde ikke jeg fått leilighetstrening eller noe. Så da ble det jo veldig brått ut i egen leilighet helt alene.»

Selvstendighetstrening fremtrer derfor som et annet tiltak som også er viktig for ungdommene med tanke på sin fremtid, hvor de ønsker å bli selvstendige og skal kunne stå på egne bein. Alt dette kan anses som måter institusjonene tilrettelegger for at ungdommene skal nå sine fremtidsmål- tilrettelegging for aktiviteter ved at de får skolegang, yrkespraksis eller behandling som vil være nødvendig for fremtidige planer og selvstendigjøring for at de skal kunne bo for seg selv og klare seg i fremtiden. Imidlertid virker ikke dette til å være den eneste formen for tilrettelegging fra institusjonen side, men at de også har en mer «utviklingsorientert» tilrettelegging som jeg vil gjennomgå i det videre.

Utviklingsorientert tilrettelegging

Som beskrevet i delen over, tilrettelegger institusjonene konkret på ulike måter for at ungdommene skal kunne oppnå sine fremtidsmål. Dette er tilretteleggingsmåter som kan sies å være ganske synlige og «enkle» å beskrive- det er helt konkrete måter institusjonene tilrettelegger. Men jeg finner også i datamaterialet at institusjonene i løpet av ungdommenes oppholdstid bidrar til en utvikling hos ungdommene, som også fremstår som relevant for deres fremtidsmål. Dette kaller jeg utviklingsorientert tilrettelegging, hvor jeg særlig vektlegger ungdommenes beskrivelser av identitetsutvikling.

Jeg vil i det videre beskrive hvordan ungdommene i løpet av sitt opphold virker til å ha fått en ny forståelse for seg selv- noe jeg anser som en utvikling av sin identitet- og hvordan dette legger et grunnlag for fremtiden. Her fremmer ungdommene det som vesentlig at de selv må ønske hjelp for å være mottakelige for denne hjelpen.

Ungdommer må selv ønske hjelp for at hjelpen skal ha nytte

Et gjennomgående tema blant ungdommene er at ungdommen selv må ønske hjelp for at den hjelpen de får tilbudt på institusjonen er nyttig. Denne hjelpen kan dreie seg om rusbehandling eller bearbeiding av tidligere traumatiske hendelser. En god andel av ungdommene er plassert på tvang (§4-12 eller §4-24) eller på såkalt «frivillig tvang» (§4-26). Martin er en av fåtall som «reelt» er plassert frivillig, ved at han selv ønsket å plasseres bort

fra sitt hjemmemiljø for å komme seg bort fra kriminalitet og rus, og få nødvendig behandling. Ellers har flere ungdommer samtykket til plassering, men de anser ikke dette samtykket som reelt, da alternativet hadde blitt å plasseres på tvangsparagraf i stedet. Ettersom ungdommene var blitt plassert mot sin vilje, kunne de derfor i starten av oppholdet være motvillige til å ta imot institusjonens hjelp, som belyst av Gaute i sitatet lenger ned. Flere ungdommer omtaler at de den første tiden oppholdt seg en del på rommet sitt, og ikke ville delta i aktiviteter i regi av institusjonen og ikke ville bli kjent med noen. Dette kan også komme av at flere av ungdommene har mange plasseringer bak seg og brutte relasjoner, og de var derfor ambivalente til å inngå i nye relasjoner de tvilte på ville vare. Sofie er en av ungdommene som beskriver dette:

Sofie: «I starten var det helt jævlig. Det var altfor mye folk, så jeg lå bare på rommet i flere måneder i strekk. Men... så... også ville jeg ikke bli kjent med de fordi jeg tenkte jeg skulle flytte når jeg fylte 18. Men så fikk jeg tvang fra- fram til jeg var 19. Så da var jeg ute sammen med dem, for da kunne jeg bli kjent med de for da visste jeg at jeg skulle ha de videre da»

Gaute beskriver at også han var i «opposisjon» mot personalet på tidligere plasseringer, frem til han «innså» at de ønsket og hjelpe ham.

Gaute: «Og gjett hvor mye- jeg før har gitt folk på institusjonen min dritt. Før jeg innså at det er ikke deres feil, de som... de velger å komme hit for å hjelpe meg, også skal jeg gi dem dritt for noe de ikke har noe med å gjøre.»

For Gaute ble det et vendepunkt at han «traff bunnen» og tok en overdose. Etter dette, innså han at han var i behov for hjelp til å bli rusfri, og var mer villig enn før til å ta imot denne hjelpen. Gaute forklarer:

Gaute: «Men jeg tror egentlig at... det mange misforstår er at... sånn som mange som jobber på institusjon tror at de kan redde ungdommen, men man kan ikke redde noen som ikke vil bli reddet, sant. Så du må liksom bare- du må bare få den gnisten selv på en eller annen måte. For meg ble det jo på en måte... å treffe bunnen totalt liksom. Så... men det- det lover jeg, det nytter ikke å hjelpe noen som ikke vil bli hjulpet»

Også Sofie beskriver at hun først etter å ha forstått at hun virkelig trenger hjelp, har vært mottakelig for denne hjelpen. Dette skjedde etter at hun flyttet ut av institusjonen og rusforbruket eskalerte. Hun forstod da at hun ikke lenger kunne eller orket å leve slik, og hun la seg inn i rusbehandling. På sett og vis kan det anses som at hun «traff bunnen», slik Gaute

beskriver. *Men* Sofie forteller også at selv om det er hun selv som måtte ønske å ta imot hjelp, så er det ikke sikkert hun hadde kommet frem til dette hvis ikke det hadde vært for de erfaringene hun tok med seg fra sitt institusjonsopphold. Hun forteller:

Sofie: «Jeg tror det er vanskelig å gi ungdom rusbehandling på tvang. Man må ut og lære selv. (...) Men samtidig så hadde ikke jeg hatt de erfaringene jeg har med [institusjonsnavn] så er det ikke sikkert jeg hadde søkt meg inn på behandling nå. For nå visste jeg at behandling er en mulighet på en måte.»

Institusjonsoppholdet gjorde dermed ikke Sofie rusfri, men hun tok med seg noe lærdom derfra som fikk positive konsekvenser i form av at hun nå i dag ønsker å bli rusfri. Dette får også gjenklang hos Daniel på 20 år, som etter å ha flyttet ut av sin institusjon senere kom tilbake frivillig fordi den rusingen han hadde gjort i mellom institusjonsoppholdene ikke «var på samme måte» lenger, og han innså at det ikke var noe han ønsket å fortsette med. Selv i de tilfellene institusjonsoppholdene ikke har ført fram til de resultatene barneverntjenesten ønsket seg, ser oppholdet dermed ut til å ha hatt en effekt likevel.

Ut ifra beskrivelsene til Gaute, Sofie og Daniel fremstår det dermed som at det først er når ungdommene selv opplever seg som i behov for hjelp, at de virkelig blir i stand til å nyttiggjøre seg den hjelpen som er tilgjengelig. Her virker det til å også ligge et tidsaspekt til grunn- det å komme frem til dette kan ta tid, og det kan være at ungdommene må «prøve og feile» litt på veien- slik Sofie belyser når hun poengterer at «man må ut og lære selv». Samtidig fremtrer det også et relasjonelt aspekt i det å lære seg å motta hjelp og å benytte seg av denne hjelpen, som belyst av Gaute:

Gaute: «Det meste har jeg gjort selv egentlig, for å være ærlig. Men det som er, er at de ansatte kan åpne opp en dør for meg, ikke sant. Men det er min jobb å gå gjennom den døra. De gir meg verktøyet til å fikse en bil, men det er jeg som må skru og ordne, ikke sant.»

Gaute belyser igjen at det først og fremst er han selv som må ønske å benytte seg av den tilgjengelige hjelpen, samtidig som at de relasjonene han har skapt med institusjonspersonalet skaper et grunnlag for forståelsen av denne hjelpen. De gir ham de nødvendige «verktøyene» for videre utvikling. Det å bli i stand til å ta imot hjelp når en trenger det, fremstår dermed som noe som over tid har utviklet seg hos disse ungdommene, og en tolkning her kan være at dette inngår som en del av et større identitetsarbeid som foregår på institusjonene i den tiden de bor der. Jeg vil i det videre utdype dette i neste funn.

Gjennom arbeid med egen identitet kan man se fremover- å gå fra å være en «fuck up» til å bli «the shit»

Som nevnt forteller flere ungdommer at de i starten av institusjonsoppholdet var i opposisjon- de ønsket ikke være der og de ville ikke ha hjelp- mye fordi de ikke anså seg som i behov for hjelp. Underveis i oppholdet fremstår det likevel som det har skjedd en endring hos ungdommene, som nå ser bakover i tid og innser at de faktisk var i behov for hjelp og ikke kunne fortsette å leve livet som de gjorde. I dette ligger det også et endret syn på seg selv- i løpet av tiden på institusjonen har de fått en annen forståelse av seg selv og sin fortid. Flere ungdommer forteller at de tidligere anså seg selv som «konger» og at de synes det var «kult» å være del av et kriminelt nettverk og å kunne tjene penger på ulovlig vis. Dette ser flere annerledes på i dag, noe som tyder på at dette ikke er noe de ønsker å fortsette med i fremtiden. Dette kan belyses gjennom Gaute, som beskriver at han etter å ha truffet eldre rusbrukere i barndommen og dermed ble introdusert for rus, ble en «fuck-up»:

Gaute: «Ja det er jo sånn det startet. (...) Det er derfor jeg ble en fuck up, ikke sant. Fordi du roter det til.»

Gaute beskriver også sitt tidligere jeg som en «wannabe-gangster:

Gaute: «Jeg hadde en litt sånn gangsterperiode, eller wannabe-gangster, men nå ser jeg jo at det var tåpelig.»

Gaute beskriver at hvordan han så på seg selv før, som en gangster som synes det var kult å drive med rus og å slåss, er noe han i dag ikke synes noe om. Han forteller at han aktivt jobber med å bedre sitt syn på seg selv- han sier man må bygge seg opp et «stort ego» som man da forsøker å leve opp til. Dette gjør han gjennom:

Gaute: «(...) det er en litt cocky greie, men jeg går bort til speilet og forteller meg selv forskjellige ting. Gjør det flere ganger daglig. Jeg har litt mer tro på det, ikke sant. Hvis du konstant sier til deg selv at du er stygg og du er dårlig så begynner du å tro på det, ikke sant. Gjør du det motsatte så fungerer det på samme måte.»

For Gaute er det viktig å bygge opp dette egoet, fordi dette gir en tro på en selv og det en får til. Han utdyper:

Gaute: «For det- det er alltid hvis du har høy selvtillit, sant- jeg mener ikke at du skal gå og si at du er mer verdt enn andre, men du skal gå og tenke at du er the shit, sant.»

Det... du skal ikke behandle andre dårlig, det er ikke det jeg sier, men... men jo sterkere tro du har i deg selv, jo bedre kommer du ut av det»

Gaute forteller at det å snakke til seg selv i speilet og å bygge opp dette egoet er noe han har lært seg selv. Martin på en annen side, som også beskriver at han på institusjonen aktivt har jobbet med identiteten sin, forteller at dette er noe han har jobbet med sammen med de ansatte. Han beskriver hvordan de på institusjonen har gått gjennom hans tanker om seg selv og hvordan han ønsker å være- og for Martin har det vært en jobb med å gi slipp på en «rusidentitet» som han ikke ønsker å ha. Altså har de jobbet med at han utvikler en identitet som en person uten rus i livet sitt. Martin forteller:

Martin: «Også jeg som har bodd her i [over 2 år] år da, jeg har jo kommet meg over liksom den verste kneika med det med rus og sånt. Jeg har jo... ja, kommet til et punkt hvor jeg liksom ikke har den identiteten lenger da. Og jobber hardt for å ikke ha den identiteten.»

Martin har dermed jobbet aktivt, sammen med de ansatte, for å løsrive seg fra en tidligere identitet- som er en identitet han ikke vil gå tilbake til. Dette har ført til at Martin ikke lenger kjenner seg helt igjen i den personen han en gang var, og de tingene han har gjort. Martin forteller senere i intervjuet at han ikke liker å se tilbake på det han har gjort tidligere, og begrunner dette med at «det var den tidligere Martin».

Både Martin og Gaute er opptatt av at de vil se fremover- og at det har lite hensikt i å se bakover. Dette kan kanskje knyttes til nettopp det at de i dag har utviklet en annen identitet enn den de hadde, og at de derfor ikke er den samme personen som de var før de begynte å nyttiggjøre seg hjelpen fra institusjonen. Gjennom oppholdet på institusjonen har de fått jobbet seg gjennom opplevelser i fortiden, og veien videre nå er bare fremover med en ny og, tilsynelatende mer positiv forståelse av seg selv og sine evner. Både Martin og Gaute beskriver at de ville ha dødd hvis de fortsatte i samme spor som før, mens de nå visualiserer en positiv fremtid, hvor de ønsker å komme ut i jobb og bli selvstendige uten rus og kriminalitet. Dette fremstår også som noe de har tro på at de vil være i stand til. Samtidig ser også Martin en verdi i «sitt tidligere liv» i form av at han herfra tar med seg noen erfaringer som han ønsker å bruke positivt for å hjelpe andre i sitt fremtidige yrke. Arbeidet med å utvikle sin identitet, foregår i samhandling med de ansatte- som Martin påpeker. En gjennomgående tendens er at relasjonen ungdommene har med de ansatte utgjør en vesentlig faktor i hvordan ungdommene trives, og virker inn på hvordan de nyttiggjør seg

tilretteleggingen og tilbudet institusjonen kan gi dem. Jeg vil gjennomgå det nærmere i neste funn.

Relasjon til miljøpersonale som en vesentlig faktor for arbeidet med fremtiden

Som nevnt tilrettelegger institusjonene både på praktiske og utviklingsorienterte måter. Hva er det så som gjør at disse måtene å tilrettelegge på oppleves som hensiktsmessige og positive? En gjennomgående tendens i materialet er her relasjonen til de ansatte. De ansatte på institusjonen er ungdommenes omsorgsgivere mens de er bosatt der, og de ansatte opptrer dermed i foreldrenes sted. Generelt beskriver ungdommene relasjonen til de ansatte på institusjonen som vesentlig for deres trivsel og følelsen av at institusjonen er et hjem for dem. Når det gjelder hva som utgjør «gode voksne» for ungdommene, er det litt varierte beskrivelser- og en gjennomgående tendens er at det er «kjemi» mellom ansatt og ungdom. Martin beskriver at man «klikker» med de ansatte og i så måte går overens med dem:

Martin: «Det er jo... noen klikker man jo bedre med enn andre. Sånn er det jo.» Nøyaktig hva denne kjemien går ut på, er noe vanskelig å stadfeste. For noen ungdommer er det viktig at de ansatte ikke er så «A4» som belyst av Andrea på 18 år:

I: «Ja, så hva er det ved... hva er det du liker godt med de folka du liker?»

Andrea: Jeg vet ikke. De bare... vi bare har veldig god kjemi. Sånne morsomme, tulle... og liksom ikke helt A4

Hun utdyper at det å ikke være «helt A4» er å ikke være «så profesjonell». Dette innebærer at de voksne bruker humor i jobben, og andre ungdommer trekker også frem viktigheten av at de voksne deler litt av seg selv og sitt liv. I så måte blir det ikke et så skarpt skille mellom privatliv og jobbliv, som beskrevet av Maria på 16 år:

Maria: «(...) De som er positive de deler og mye om seg selv på en måte. De holder ikke på en måte... jobblivet og privatlivet helt separat.

Det å ikke skille så sterkt mellom privatliv og jobbliv blir av noen beskrevet som at de voksne viser hvem de virkelig er som mennesker- og ungdommene får et innblikk bak den profesjonelle masken. Flere ungdommer beskriver at de kan merke når de ansatte «er seg selv» eller har på seg en maske som ikke egentlig er deres, og de opplever at det ligger mer omsorg bak å vise hvem man virkelig er. Kine på 17 år er en av flere ungdommer som også understreker viktigheten av at de voksne viser at de virkelig bryr seg, og at de jobber på

institusjonen fordi dette er noe de brenner for og dette gjør også at de står i relasjonene til ungdommene over tid:

Kine: «Ja, de [ansatte] liker denne jobben og noen ganger så kan man se om noen gjør det for pengene eller om de faktisk liker jobben, og det er jeg veldig flink på. Så... jeg... jeg ser på de at de driter i pengene, de kunne jobbet her helt gratis hvis det hadde vært så... de trives her og de vil jobbe her fordi de liker å jobbe med oss ungdommene, og det er veldig betryggende følelse at... uansett hva som skjer kommer de til å være der. At de ikke stikker om det blir for tungt, at de liksom er sterke nok.»

Det å kunne skape positive og gode relasjoner mellom ungdommene og de ansatte er dermed vesentlig for ungdommene under deres opphold, og det kan også bidra til deres utvikling under institusjonsoppholdet ved at de får opplevelser knyttet til å inngå i positive og konstruktive relasjoner, samt at de ansatte kan bli i en bedre posisjon til å hjelpe ungdommene- som belyst av Gaute når sier at han ble mottakelig for hjelp etter at han forstod at de ansatte kun ønsket å hjelpe ham. Det er flere kjennetegn ved «gode voksne» som trekkes frem av ungdommene i datamaterialet, og hva som er viktigst fra ungdom til ungdom vil variere. Likevel har jeg her trukket frem kjennetegn som fremstår som gjennomgående i datamaterialet.

Jeg har til nå beskrevet hvordan det jobbes på institusjonene for å tilrettelegge for ungdommenes fremtid ved å peke på det jeg anser som konkret tilrettelegging og utviklingsfokusert tilrettelegging. I det videre vil jeg kaste et lys på hvordan barneverntjenesten er involvert, med et spesielt fokus på planleggingen for ungdommene *etter* utflytting av institusjon.

Planleggingen av fremtiden sammen med barneverntjenesten- en planlegging preget av varierte opplevelser

Mens institusjonene tilrettelegger for ungdommenes fremtidsønsker på en daglig basis gjennom tilretteleggingsformene beskrevet ovenfor, blir barneverntjenestens involvering mer fremtredende når det skal planlegges for tiden etter at plasseringen opphører. Mens noen ungdommer har klare planer med barneverntjenesten etter plasseringsvedtaket tar slutt, er det flere som ikke vet hva som skjer etter de flytter ut av institusjonen. For de som har klare planer er planen gjerne at de skal over i hybel med

oppfølging fra barneverntjenesten, flytte hjem igjen til foreldrene sine eller at de ikke lenger skal ha oppfølging fra barneverntjenesten. Noen ungdommer har ikke lagt en klar plan med barneverntjenesten enda, men har selv noen tanker om hva de ønsker i det videre. Noen ungdommer som er på vei ut av institusjonen, forteller at de nå har mer kontakt med barneverntjenesten for at alt skal bli klart til utflytting. Hvor mye kontakt ungdommene har med barneverntjenesten er generelt svært varierende. Mens noen har jevn kontakt med sin saksbehandler, er det andre som sjeldent prater med dem. Relasjonen til saksbehandler fremstår også som svært varierende. Noen «hater» sin saksbehandler, mens andre beskriver saksbehandler som «hyggelig» og «søt». De av ungdommene som opplever en god relasjon til sin saksbehandler, beskriver saksbehandler som tilgjengelig, lyttende og som en som «kjemper» for at de skal få ting slik som de vil. Maria beskriver viktigheten av å få gode forklaringer fra saksbehandler hvis ungdommen ikke kan få det som hun ønsker- og hun beskriver at det å bli lyttet til og å få bestemme er to ulike ting:

Maria: «Det er to helt forskjellige ting. Altså å lytte, det trenger ikke nødvendigvis være at de sier sånn «ja, det skal vi selvfølgelig. Jaja selvfølgelig». Det betyr ikke ja, men det betyr bare sånn... «nei, og dette her er grunnen, og jeg kan ikke gjøre noe med det, for det er sånn det er» i stedet for «nei, det går ikke»..»

Maria forteller at hun opplever relasjonen til sin saksbehandler som positiv, noe som kommer av at saksbehandler imøtekommer henne ved å lytte, samt at saksbehandler også kan snakke om temaer som ikke er knyttet til barnevernssaken. Saksbehandleren Maria beskriver, er hennes 4. saksbehandler i barneverntjenesten. Generelt er det svært mange av ungdommene som har hatt flere saksbehandlere- en av ungdommene har hatt så mange som 28 saksbehandlere. Denne ungdommen forteller at hun vet hvem saksbehandler er, men hun kjenner ikke saksbehandleren sin, og hun er heller ikke interessert i å bli kjent med ham. De som har hatt flere saksbehandlere, forteller om ulike erfaringer avhengig av relasjonen til saksbehandler. En av disse er Martin, som tidligere hadde hatt en saksbehandler han likte svært godt, men som etter bytte av saksbehandler opplever samarbeidet med barneverntjenesten negativt. I den neste, og siste delen av dette kapittelet, skal vi se litt nærmere på Martin og hans opplevelser knyttet til ettervernet han ønsker seg for tiden fremover.

«Men hva er ettervern?»- når det såkalte ettervernet står i veien for fremtidsplanene

Som nevnt innledningsvis i dette kapittelet, er Martin 18 år. Han bor i en hybel tilknyttet institusjonen, og får oppfølging fra dem. Leiekontrakten på hybelen hans går ut om noen få dager, og Martin vet ikke hva som vil skje når denne går ut. Selv ønsker han å flytte til et tettsted i nærheten av institusjonen hvor han kan ta lærlingtiden sin, og opprettholde kontakten med venner som også bor på dette tettstedet. For at Martin skal kunne bo i en leilighet, er han avhengig av økonomisk bistand fra barneverntjenesten. Han ønsker også å kunne opprettholde samtaletilbudet han i dag har med institusjonen. Han forteller:

Martin: «(...) for jeg vil ha en ny plassering her da. Jeg ønsker ett år til under kollektivet der jeg bor på [stedsnavn] i leilighet. Og det har jo blitt gjort mange ganger før. Men det som, ja, rett og slett så er barneverntjenesten veldig trege, og de virker lite engasjerte, og de virker som at de vil trekke seg ut av saken min da.»

I stedet består ettervernstilbudet hans av et psykologtilbud i hjembyen, noe 2M stiller seg kritisk til. Dette er en endring fra ettervernstilbudet han fikk fra sin tidligere saksbehandler:

I: «Du har jo krav på ettervern?»

Martin: «Ja, jeg har det. Men for dem så er ettervern... ja, altså, planen var at når jeg flyttet til [hjemby] at jeg skulle få dekket leilighet fra den forrige saksbehandleren min. Jeg skulle få dekket leilighet, jeg skulle få masse hjelp der da, i hvert fall det første halvåret som lærling, og første året kanskje. Samme var hvis, det var en stund snakk om at jeg skulle flytte til [by], da skulle de også dekke hele greia og hjelpe meg masse, med støttekontakt og det var ikke måte på. Men nå som jeg har fått ny saksbehandler så... nei. Det var snakk om psykolog i [hjemby], men det blir sikkert en ventetid på fire-fem måneder før de klarer fikse det.»

For Martin er ikke det nye ettervernstilbudet attraktivt av flere grunner: 1) han tror det vil ta lang tid å få på plass, 2) han ønsker ikke å flytte tilbake til hjembyen og 3) han stiller seg kritisk til oppfølgingen han vil få fra barneverntjenesten hvis ikke også institusjonen er en del av ettervernet hans:

Martin: «(...) og som sagt, [familien] skal ha et møte med barneverntjenesten, og ledelsen der, der de skal jobbe for at jeg får et år til her, sånn at de faktisk ikke kan trekke seg ut. For det som kommer til å skje hvis jeg flytter til ([hjemby] eller flytter ut

av kollektivet og flytter til [stedsnavn]. Uten kollektivet så ser jeg ikke for meg at de kommer til å støtte noe opp i det hele tatt. Når de faktisk er- når det er to-tre uker siden de ringte sist og det er 20 dager igjen til vedtaket mitt går ut her.»

Ut ifra Martins utsagn, fremstår det dermed som at han etter bytte av saksbehandler har utviklet en mistillit til barneverntjenesten, da han ikke opplever at de er interessert i å hjelpe ham og ei heller har noe kontakt med ham. Martin forteller også at den nye saksbehandleren heller snakker med Martins familie og institusjonen, i stedet for ham til tross for at Martin er over 18 og skal være delaktig i utarbeidelsen av videre plan. Dette var til forskjell fra tidligere saksbehandler, som Martin opplevde å ha en god dialog med, og som han følte «kjempet» for at han skulle få ting slik han ville. Den forrige saksbehandleren var også mye enklere å få tak i, og hun kunne også ringe ham og spørre hvordan det gikk. Martin har en opplevelse av at barneverntjenesten mener det «går for bra» med ham, og at han ikke har behov for så mye som det han selv mener han har:

Martin: «Og det er veldig trist, når de er veldig på å skulle hjelpe ungdom som ikke vil ha hjelp, men når en ungdom som det går bra med spør om ettervern og spør om videre hjelp til andre, ja, ting som kan... altså, det kan liksom være sånn hvis jeg har havnet i en økonomisk krise, ikke sant, hva skjer da? Okei, i beste fall så tar jeg opp lån. I verste fall så havner jeg utpå og selger (narkotika) igjen, ikke sant, for å tjene penger. Det er jo bare krisemaksimering, men i teorien så... blir man satt nok press på så gjør man drastiske tiltak.»

Ut ifra Martins beskrivelser kan det nesten virke som at han til dels blir litt «straffet» for å ha fått så godt utbytte av plasseringen sin, da det «går for bra» med ham til at han skal få det ettervernstilbudet han anser seg i behov for. Og her belyser Martin et viktig poeng: Det går bra med ham, han har utviklet seg mye gjennom sitt opphold og tar trolig med seg mye videre, men det er også en risiko for tilbakefall. Martin er bare 18 år, en alder som ofte i utgangspunktet er preget av mye usikkerhet og en periode hvor ungdom forsøker å finne sin identitet og sine fremtidsønsker (Håkonsen, 2014) og Martin har en opplevelse av å skulle møte denne tiden uten den støtten han anser som nødvendig.

Martin har gått gjennom alle «stegene» jeg har fremmet i denne delen som viktige for ungdoms fremtid. Han har godtgjort seg av institusjonens tilbud og hvordan de har tilrettelagt for at han skal få en god fremtid, han har skapt seg en identitet som en ung mann som kan leve uten rus og som ser fremover og han har lært seg å be om hjelp når han

trenger det. Og prisen for alt dette virker til å være at ettersom han har klart alt dette, så anser ikke barneverntjenesten det som nødvendig at han skal motta det tilbudet han ønsker og mener han er i behov for. Martin beskriver passende: «Jeg har jo rett på ettervern, men hva er ettervern?»

Martins historie er ikke enestående. Det er også andre ungdommer som beskriver usikkerhet rundt hva som vil skje videre med tanke på plasseringen og ettervernet. Også ansatte som har deltatt i noen av intervjuene med ungdommene, uttrykker at det er en kamp mellom institusjonene og ungdommene på den ene siden og barneverntjenesten og/eller Bufetat på den andre, hvor uenigheten dreier seg om hva slags tilbud som vil være best for ungdommen i det videre. Ofte dreier dette seg om at barneverntjenesten mener behovene til ungdommene er mindre enn det både institusjon og ungdommene selv beskriver. For noen av disse ungdommene er tidsperspektivet svært kort- noen har vedtak som går ut om bare et par uker mens det for andre er snakk om et par-tre måneder. Likevel skaper det mye usikkerhet for ungdommene.

For Martin og de andre som ikke opplever å bli hørt når det gjelder sine ønsker om ettervern, blir det en «kamp for anerkjennelse» i form av at de ikke opplever å bli anerkjent som individer som best vet hva de trenger videre, og de opplever seg heller ikke hørt eller forstått av de som sitter med beslutningsmakten- som her blir barneverntjenesten. Hvordan ungdommenes behov for anerkjennelse i forbindelse med deres fremtidsønsker og tilretteleggingen av denne vil bli videre drøftet i diskusjonen.

Kapittel 5: Diskusjon

I dette kapitlet skal jeg diskutere hvordan behovet for anerkjennelse spiller inn i tilretteleggingen for ungdommenes fremtidsønsker. Jeg vil ta utgangspunkt i Honneths tre anerkjennelsessfærer og knytte disse til de ulike formene for tilrettelegging som ble beskrevet i resultatkapitlet for å kaste et lys på hvor nødvendig det er at disse ungdommene opplever en slik anerkjennelse, og hvordan denne anerkjennelsen kommer til uttrykk gjennom henholdsvis positive relasjoner i den private sfæren, opplevelsen av medvirkning i den rettslige sfæren og mestringsfølelse gjennom dagaktivitet i den solidariske. Jeg diskuterer til slutt hvordan ungdommenes opplevelser av å måtte kjempe for å få et tilstrekkelig ettervern kan anses som en «kamp for anerkjennelse».

I Honneths anerkjennelsesteori (1992/2008), er målet at man blir et moralsk og bidragsytende samfunnsmedlem, som har utviklet en autonom identitet. Ut fra datamaterialet, virket dette også til å være ungdommenes målsettinger- selv om de ikke ordlegger det akkurat slik. De fleste av dem ønsker å komme inn i en jobb og bli selvforsørgende, samt å bli selvstendige. De har «normative» drømmer og ønsker seg det jeg vil kalle et «A4-liv». Å være «fullverdige samfunnsborgere» kan forstås som at man deltar i samfunnet og bidrar til fellesskapet, eksempelvis gjennom å være aktiv yrkesutøver som betaler skatt til staten. Ut ifra Honneth (1992/2008), vil det å bli en fullverdig samfunnsborger kreve at ungdommene anerkjennes i de tre sfærene: den private, den rettslige og den solidariske. I den tiden de er under barneverntjenestens omsorg, faller ansvaret for imøtekommelse av disse tre på barneverntjenesten og institusjonen ungdommene bor på. Påstanden blir at for at ungdommene skal kunne oppnå det de ønsker- som for de fleste av dem er å komme ut i jobb og bli selvstendige- så må de oppleve anerkjennelse fra barnevernssystemet i alle sine tre sfærer. Som vi har sett, tilrettelegges det for ungdommenes fremtid på flere måter, og et spørsmål blir da hvorvidt ungdommene får tilstrekkelig med anerkjennelse også i denne tilretteleggingen og mens de er bosatt på institusjon. Det er dette jeg vil diskutere i dette kapitlet. Jeg vil drøfte hvordan ungdommenes behov for anerkjennelse blir møtt i de tre sfærene, ut ifra Honneths teori, og argumentere for hvorfor det er viktig at ungdommene får tilstrekkelig med anerkjennelse i tilretteleggingen for fremtiden.

Viktigheten av kjærlighet i den private sfæren

Som nevnt tidligere, sier Honneth (2008) alle individer er i behov for kjærlighet, og at denne formen for kjærlighet kjennetegnes av å være gjensidig og betingelsesløs. Dette er noe man får gjennom sine nære relasjoner. For ungdom i barnevernsinstitusjoner, vil institusjonspersonalet kunne inngå som en del av denne sfæren, da de har den daglige omsorgen for disse ungdommene i foreldrenes sted. Forskning viser som nevnt at relasjonene til miljøpersonalet til dels kan minne om disse familiære relasjonene, og i så måte kan substituere det som, for noen, kan anses som manglende familiære relasjoner (Paulsen, 2016). Dette samsvarer med mine funn- hvor ungdommene beskriver viktigheten av gode relasjoner til miljøpersonale som de er med i det daglige. Relasjonen til miljøpersonalet fremtrer i datamaterialet som vesentlig for både trivsel på institusjonen, samt hvordan de nyttiggjør seg tilbudet og hjelpen de kan få på institusjonen. Dermed blir miljøpersonalet på institusjonen en viktig kilde for emosjonell anerkjennelse/kjærlighet, som ifølge Honneth er vesentlig for ungdommenes utvikling av selvtillit (1992/2008).

Jeg vil i det videre drøfte nødvendigheten av anerkjennelse i form av kjærlighet som en forutsetning for selvutvikling hos ungdommene- en av «tilretteleggelsene» jeg fremmet i resultatdelen som viktig for deres fremtid. Påstanden er at utviklingsorientert tilrettelegging i seg selv er viktig for ungdommene når det gjelder deres fremtid ved at de får en positiv forståelse for seg selv, men at dette også forutsetter gode og trygge relasjoner med de ansatte i institusjonen som gir en kilde for kjærlighet som utvikler ungdommenes selvtillit.

Viktigheten av kjærlighet som forutsetning for utvikling

Ungdommer plassert på barneverninstitusjoner i Norge er en heterogen gruppe med ulike bakgrunner, utfordringer og hjelpebehov (Barneombudet, 2020). Likevel kjennetegnes de gjerne av å ha omfattende omsorgsbehov og for å ha utfordrende og traumatiske opplevelser i bagasjen (Barneombudet, 2020). For de ungdommene plassert på atferdsparagrafer (barnevernloven §§ 4-24 og 4-26) vil atferdsutfordringer og/eller rusproblemer være en del av problembildet. Hensikten med at disse ungdommene blir plassert på institusjon vil være at de skal få tilstrekkelig med hjelp til å bearbeide tidligere opplevelser og få behandling (Barneombudet, 2020). Det er dermed en hensikt i at disse ungdommene skal få hjelp til sine utfordringer, og en målsetting vil være at en forsøker å gi dem en god utvikling for videre liv og fremtid, slik at de kan få et så godt liv som mulig i

voksen alder. I resultatdelen ble evnen til å be om hjelp og nyttiggjøre seg denne hjelpen trukket frem som et viktig aspekt med tanke på utvikling og fremtidssyn. Ut ifra datamaterialet, fremstår evnen til å be om hjelp som noe som i blant kan ta tid- ungdommene kan gjerne være i opposisjon ved starten av oppholdet på institusjonen, og det er først etter noe tid at de innså at de kunne være i behov for hjelp og at de ansatte ønsket å hjelpe dem. Noen av ungdommene oppnår denne innsikten mens de bor på institusjonen, mens andre først må ut av institusjonen og «prøve seg på egenhånd». Vi kan her se en tosidighet i det å be om hjelp: 1) at man innser at man er i behov for hjelp og «fortjener» å få hjelp, og 2) at hjelpen er tilgjengelig. Ungdommene fremmer at de selv må ønske å få hjelp, og man kan tenke seg at dette uttrykker en idé om at dette er noe de må stå for selv, alene. Min påstand vil likevel være at det å innse at man er i behov for hjelp og også «fortjener» å få det bærer med seg et relasjonelt aspekt: hvis de har opplevd positive relasjoner og kjærlighet, så har de kanskje utviklet selvtilliten til å be om hjelp, og innse at dette er noe de fortjener å få for å få en positiv selvutvikling. Dette knytter seg til at de voksne på institusjonen, og barneverntjenesten, ikke må «gi opp» ungdommene- oppholdet på institusjonen kan ha effekter selv om det ikke er umiddelbart synlig. Om ikke ungdommene er klare til å ta imot hjelp fordi de ikke ser seg i behov for den og vanlig behandling dermed ikke har ønsket effekt, så vil det å skape positive relasjoner og yte kjærlighet til disse ungdommene likevel kunne ha positive effekter. De kan lære seg at det finnes mennesker som vil hjelpe dem, som bryr seg, og ikke minst kan de lære at *hjelp finnes* og er noe de kan oppsøke den dagen de føler seg klare for det- noe som ble belyst av en av ungdommene i resultatkapittelet. Ut ifra datamaterialet fremstår det som at det å bli villig til å ta imot hjelp kan ta tid, og ungdommene må dermed få denne tiden til rådighet- noe forskning også viser (Reime & Tysnes, 2021). Det blir dermed viktig at barneverntjenesten kan ta ungdom inn igjen, selv hvis kontakten egentlig er avsluttet- et aspekt som fremtrer gjennom datamaterialet. Muligheten til å be om hjelp i ettertid knytter seg til viktigheten av interdependency fremfor dependency, hvor man tenker at det ikke burde være et mål i seg selv at ungdommer på vei ut av barneverntjenesten skal måtte oppleve at de *må* kunne stå på egne bein helt for seg selv etter at de har avsluttet kontakten med barneverntjenesten, men at det må være en fleksibilitet hvor disse ungdommene/unge voksne får muligheten til å være selvstendige og klare seg selv, men også har en mulighet til å be om hjelp og få oppfølging ved behov (Paulsen & Berg, 2016). Unge voksne som ikke har vært i

barneverntjenesten vil ofte oppleve denne fleksibiliteten ved at de har foreldre i ryggen som de kan lene seg på hvis de trenger det i overgangen til voksenlivet, mens unge voksne med barnevernsbakgrunn gjerne ikke har den samme muligheten (Paulsen & Berg, 2016). Her får da barneverntjenesten et særskilt ansvar for å gi disse unge voksne tilstrekkelig med oppfølging, og at de unge voksne vet at de har barneverntjenesten i ryggen. Tysnes og Kiik (2015) kaller dette barneverntjenestens «forlengede foreldreskap». Men en forutsetning for at disse unge voksne skal føle at de kan komme tilbake til barneverntjenesten, er at de har en relasjon til barneverntjenesten som tilsier at det er noe å hente der (Paulsen, 2016). Har de unge voksne opplevd utilstrekkelig med støtte og hjelp (og kjærlighet) fra barneverntjenesten, vil det også naturlig følge at de er kritiske til å ta imot mer hjelp fra dem når de kan takke nei og det er i hvert fall tvilsomt at de vil gå tilbake til barneverntjenesten og be om hjelp selv hvis det kan være nødvendig, og forskning viser at terskelen for å gjøre dette oppleves som høy for ungdommer med barnevernserfaring (Paulsen, 2016). Dette viser igjen nødvendigheten av at det er etablert positive relasjoner mellom barnevernssystemet og ungdommene i den tiden barnevernssystemet opptrer som ungdommenes omsorgspersoner. Dette viste seg også i mitt datamateriale, hvor de ungdommene som i utgangspunktet hadde avsluttet sin kontakt med barnevernssystemet, valgte å ta opp igjen kontakten når livet ble vanskelig og de søkte tilbake til institusjonen hvor de tidligere hadde fått hjelp og utviklet positive relasjoner. I barneverntjenestens «forlengede foreldreskap» ligger det at ungdommer i barneverntjenesten fortjener å få oppfølging *på lik linje* med andre ungdommer i overgangen til voksenlivet- dette må bety at de også kan føle det trygt å komme tilbake til barneverntjenesten hvis de står i en utrygg situasjon etter fylte 18, selv hvis de har sagt fra seg ettervernet.

Evnen til å be om hjelp kan kanskje også anses som en del av et større identitetsarbeid hvor ungdommene har gått fra å anse seg som noen som skal løse sine utfordringer alene, til å forstå at det finnes gode hjelpere og at man ikke trenger ta kampene alene. Ut ifra ungdommenes beskrivelser, fremstår det som at det skjer en endring hos dem i hvordan de anser seg selv mens de er på institusjonen, og flere av dem virker til å ha et nytt og mer positivt syn på seg selv- noe som kan knyttes til selvtillit. Tar vi da utgangspunkt i Honneth (1992/2008), kan denne identitetsutviklingen knyttes til de positive relasjonene de har fått på veien og støtten i utviklingen av denne identiteten. Det må anses som positivt hvis disse ungdommene har utviklet en positiv forståelse for seg selv og sine evner, og som noen

som kan inngå i gode relasjoner med andre, da det kan legge føringer for fremtiden og fremtidige relasjoner (Honneth, 1992/2008).

Påstanden blir dermed at det er viktig at ungdommene opplever å inngå i positive, meningsfulle relasjoner med de ansatte på institusjonen, som utøver den daglige omsorgen. De ansatte må dermed utvise emosjonell anerkjennelse for at disse ungdommene skal utvikle den nødvendige selvtilliten til videre utvikling. Hva slags voksne som blir den viktigste bidragsyteren for denne anerkjennelsen vil variere fra ungdom til ungdom, da det er svært variert hvilke voksne ungdommene går overens med. Likevel er det noen fremtredende trekk som ungdommene vektlegger, som at de voksne ikke er «helt A4» og kan bruke humor i jobben. Ungdommene setter pris på voksne som kan dele av seg selv, og vise hvem de «virkelig» er utenfor den profesjonelle rollen. Dette innebærer at de kan dele litt av egne liv og gi ungdommene et innblikk i dette- noe som kanskje kan knyttes til gjensidigheten Honneth (1992/2008) betegner som viktig for primærrelasjonene. Ved at de ansatte deler litt av seg selv og sitt liv kan ungdommene føle at de blir vist tillit og at relasjonen blir noe mer utjevnet enn den var tidligere ved at det er en mer gjensidig informasjonsdeling. Dette er noe ungdommene i min studie setter pris på, og de merker fort hvis ansatte ikke fremstår som genuine eller brenner for jobben sin- som oppleves som at de voksne ikke egentlig bryr seg. Også ungdommer i en studie av Paulsen og Thomas (2018) trakk frem at de satte pris på at profesjonelle hjelpere kunne vise litt av hvem de egentlig er, og at dette førte til at ungdommene i større grad opplevde å kunne stole på disse hjelperne. Ungdommene trekker også frem positive voksne som de som virkelig brenner for jobben sin, noe ungdommene anser som et bevis på at de oppriktig bryr seg.

I den private sfæren fremstår det dermed som vesentlig at ungdommene opplever kjærlighet i ulike former fra de ansatte i institusjonen, slik at de kan utvikle sin identitet og en evne til å kunne be om og ta imot hjelp- og i så måte utvikle selvtillit. Dette er viktig for fremtiden i form av at de kan forstå seg selv som mennesker med en positiv identitet, og som kan forvente at andre vil være villige til å hjelpe en ved behov. Jeg vil i det videre diskutere viktigheten av at ungdommene også opplever anerkjennelse i den rettslige sfæren, hvor jeg særskilt trekker frem ungdommenes behov for å kunne medvirke i sin sak og tilværelse.

Viktigheten av rettslig anerkjennelse i den rettslige sfæren – å oppleve medvirkning i sitt liv og situasjon

Gjennom anerkjennelse i den private sfæren vil man utvikle selvtilit, noe som fremstår som helt fundamentalt i Honneth sin teori. Men det er ikke tilstrekkelig med anerkjennelse kun i den private sfæren for å utvikle seg til et fullverdig samfunnsmedlem, og jeg vil i det videre diskutere nødvendigheten av anerkjennelse også i den rettslige sfæren. Forståelsen av seg selv som en moralsk ansvarlig person som er i stand til å ta moralsk ansvarlige valg kommer av rettslig anerkjennelse i den rettslige sfæren (Honneth, 1992/2008). For barn i barneverntjenesten, vil da retten til å medvirke kunne være en slik rettighet som de må oppleve anerkjennelse for. Denne retten fremmer ungdommene i mitt datamateriale som viktig ved at de er opptatt av å oppleve seg hørt av barnevernssystemet. Viktigheten av å oppleve medvirkning er noe som også vises gjennom annen forskning (Paulsen & Thomas, 2018; Forandringsfabrikken, 2022). Forskning viser at det for institusjonsplasserte barn er viktig at de involveres i beslutningene rundt egen sak, og at barneverntjenesten og institusjonspersonalet rådfører seg med dem (Paulsen & Thomas, 2018). Dette er også en lovfestet rett. Barn i barneverntjenesten har en rett på å få medvirke i egen sak, og de skal høres i alle beslutninger som angår dem (Barnevernloven, 1992, § 1-6). Men til tross for dette, viser forskning at svært mange barn i barneverntjenesten ikke opplever å få medvirke tilstrekkelig i sin sak- enten fordi de ikke blir involvert eller fordi de ikke opplever seg hørt (Paulsen & Thomas, 2018; Forandringsfabrikken, 2022). Ut ifra forskning viser det seg også at en del barn ikke opplever å ha nok informasjon om sin egen sak, og at beslutninger tas uten at de får nok informasjon om dette (Forandringsfabrikken, 2022). Det å få nok informasjon er en forutsetning for å medvirke, ettersom man vanskelig kan danne seg meninger og tanker rundt noe uten å ha informasjon om hva man skal danne seg meninger og tanker rundt.

I denne avhandlingen, blir det dermed relevant at ungdommene opplever at de får medvirke på institusjonen, både i nåværende situasjon og når det gjelder planleggingen av fremtiden. Det er vesentlig at de opplever at de får medvirke i sin sak her og nå, fordi det vil gi dem en forståelse av seg selv som individer med rettigheter, og det fører til at de utvikler en forståelse av seg selv som moralske individer i stand til å ta gode valg (Honneth, 1992/2008). Dette kan trolig også påvirke hvordan de forstår seg selv som i stand til å ta egne valg for sin vei fremover- at de opplever at dette er noe de selv har styring over og at de har

tro på de valgene de tar. For ungdommene i min studie, vil dette deriblant dreie seg om muligheten til å selv velge hva de ønsker å bedrive tiden med mens de er plassert på institusjonen. Som belyst i resultatet, er det variasjon i hva slags dagaktivitet ungdommene har. Ut ifra beskrivelsene, fremstår det som at institusjonen forsøker å tilrettelegge for at ungdommene selv beslutter hva de ønsker å gjøre. Dette kan anses som viktig for utviklingen av ungdommenes opplevelse av seg selv som beslutningstakere- at deres ønsker og valg hensyntas og anerkjennes som fornuftige. Jeg vil senere argumentere for hvordan dette også er særskilt viktig for den solidariske sfæren. Det fremstår dermed som viktig og positivt at ungdommenes ønsker anerkjennes knyttet til hva slags aktivitet de vil bedrive med, og generelt deltakelse på institusjonen, men det fremstår også som at dette er en forventning fra institusjonens side. Det forventes at ungdommene gjør noe «fornuftig» mens de er der. Institusjonene har også regler og rutiner som det forventes at ungdommene skal følge- noe det er litt varierte opplevelser av hos ungdommene. At ungdommene er nødt til å følge regler og rutiner som kan oppleves som bestemt ovenfra *kan* oppleves som en begrensning av deres rett til medvirkning, samtidig som det også kan vurderes som normalt. At ungdommene har rettigheter *på lik linje* med andre ungdommer, vil da også kunne forstås som at de må kunne forvente *begrensninger* på lik linje som andre ungdommer. Dette knytter seg eksempelvis til tilegnelsen av en døgnrytme som kan hjelpe dem med å fungere i hverdagen- noe som også vil være viktig for fremtiden med tanke på å stå i arbeid. I tillegg fremstår ut fra datamaterialet som at det at ungdommene får forklaringer og opplever dialog med de ansatte rundt regler, rutiner og deltakelse på dagaktivitet kan gjøre at disse reglene, rutinene og forventningene oppleves som mer forståelige og akseptable. En god dialog mellom ungdom og miljøpersonale rundt hvorfor ting er som de er på institusjonen, og at ungdommene involveres i avgjørelser så langt det lar seg gjøre fremstår dermed som viktig for disse ungdommene og også for deres fremtidsutvikling hvis dette gir rettslig anerkjennelse.

Medvirkning mens ungdommene bor på institusjonen er dermed viktig. Men det er også viktig, og lovpålagt, at ungdommene føler at de medvirker i sin samhandling med barneverntjenesten og får være med i beslutningene i egen sak. Også her viser forskning mangler, ved at mange barn ikke føler at de blir tilstrekkelig hørt av barneverntjenesten og at beslutninger tas over hodet på dem (Paulsen & Thomas, 2018). I min avhandling vil medvirkning i samhandling med barneverntjenesten dreie seg om hvorvidt ungdommene

opplever at de får medvirke i planen videre etter plassering. Som nevnt i resultatdelen, er det noen ungdommer som forteller at de har en plan som de er fornøyd med. Andre ungdommer vet ikke helt hva som skal skje senere. De har gjerne noen egne tanker om hva de vil, men sier ikke noe om hvorvidt de tror dette vil etterfølges eller ikke. Så har vi de som står i en svært usikker situasjon. De vet ikke hva som skjer i det videre, og de opplever ikke at de blir lyttet til av barneverntjenesten. Her fremstår det igjen som manglende informasjon- de vet ikke hva som skal skje, og vet ikke hvorfor de ikke kan få det som de vil. Som belyst i resultatet så er ikke ungdommene opptatt av at de skal få bestemme til enhver tid, men de er opptatt av å få gode forklaringer av beslutningstakerne hvis deres ønsker ikke kan imøtekommes- noe forskning også viser (Wood & Selwyn, 2017). En forutsetning for å oppleve medvirkning er også at man har en relasjon til sin saksbehandler, og at denne er positiv- en positiv relasjon til saksbehandler kan oppmuntre ungdommene til å medvirke (Paulsen & Thomas, 2018) Ungdommene må også kjenne sin saksbehandler for at de skal oppleve rom for å medvirke, noe som kan være vanskelig i de tilfeller det er stadige saksbehandlerbytter (Paulsen & Thomas, 2018; Wood & Selwyn, 2017). Forskning viser at det for barn og ungdom i barneverntjenesten ikke bare er viktig å *kjenne til* saksbehandler, dvs. vite hvem saksbehandler er, men de er opptatt av å *kjenne* saksbehandler, altså at de har en relasjon hvor disse barna/ungdommene opplever at de vet hvem saksbehandler er også som person (Paulsen & Thomas, 2018). De trenger saksbehandlere som oppriktig virker til å bry seg om dem, og som er tilgjengelige for dem (Paulsen & Thomas, 2018). Dette kommer også frem i mitt datamateriale hvor ungdommene er opptatt av å ha saksbehandlere som de kan få tak i og som de opplever lytter til dem- noe som ut ifra forskning kan tolkes til å være fordi ungdommene da føler seg ivaretatt og som at saksbehandler genuint ønsker å hjelpe seg og bryr seg og ikke kun ser på dem som «saker» (Paulsen et al., 2017; Paulsen & Thomas, 2018). Dette vil jo da også kunne være en form for kjærlighet, og som kan være en forutsetning for følelsen av reell medvirkning. I mitt datamateriale fremtrer viktigheten av å ha en positiv relasjon til saksbehandler i tilknytning medvirkning spesielt godt frem når det er snakk om ungdommenes rett på ettervern. Jeg vil diskutere dette ytterligere i siste del av dette kapitlet, men vurderer ut fra datamaterialet at flere av ungdommene ikke virker til å oppleve tilstrekkelig med rettslig anerkjennelse i sin samhandling med barneverntjenesten, da de ikke opplever seg tilstrekkelig hørt. For de ungdommene som opplever at sin medvirkning er ivaretatt, opplever også en positiv relasjon til sin saksbehandler- noe som

viser hvor nært dette henger sammen, i tråd med forskning (Bakketeig & Backe-Hansen, 2018; Paulsen & Thomas, 2018)

Opplevelsen av å kunne medvirke er dermed viktig for ungdommene, og dette knytter seg til å oppleve at ansatte innenfor barnevernssystemet går i dialog med dem, lytter til dem og gir forklaringer på hvorfor eventuelle regler og rutiner er som de er og gir gode begrunnelser i de tilfeller ungdommene ikke kan få sine ønsker imøtekommet. Den siste sfæren i Honneths anerkjennelsesteori, er den solidariske sfæren hvor man får anerkjennelse gjennom sosial verdsetting av andre. Jeg vil i det videre diskutere dette, og jeg fremmer her spesielt ungdommenes dagaktiviteter som en arena for denne anerkjennelsen.

Viktigheten av sosial anerkjennelse i den solidariske sfæren – å føle seg anerkjent gjennom sine daglige aktiviteter

Ifølge Honneth (1992/2008), fører sosial anerkjennelse i den solidariske sfæren til at en også verdsetter seg selv som et individ med evner og egenskaper som er verdifulle. Dette fordrer at man opplever at andre finner ens evner og egenskaper verdifulle, og får anerkjennelse gjennom at de viser dette på en eller annen måte. For ungdommene i min studie, vil kanskje den mest fremtredende arenaen hvor de kan oppleve slik anerkjennelse, være jobb eller skole. Der er de en del av et større fellesskap, som vil kunne anerkjenne dem for det de gjør og får til. Paulsen og kolleger (2020) fremmer også i sin studie dette som arenaer for sosial anerkjennelse. Gjennom å delta på skole eller jobb, kan ungdommene føle mestring, noe som vil være viktig for at de får en positiv tro på seg selv og det de får til, noe ungdommene i min studie er opptatt av. Dette igjen er viktig for fremtiden- ved å oppleve seg som et individ som mestrer og har positive egenskaper, kan en få økt tro på seg selv (Honneth, 1992/2008). Det er dermed viktig at institusjonene tilrettelegger for at ungdommene kan oppleve dette i den tiden de er på institusjon, da det kan sies å være viktig for deres utvikling som selvstendige individer med tro på seg selv og sin fremtid. Dette samsvarer med forskning som viser at institusjonsplassert ungdom er opptatt av å ha dager som er fylt av meningsfulle aktiviteter (Reime & Tysnes, 2021). Men her kommer igjen viktigheten av at ungdommene selv velger hva de går inn i- for eksempel vil det trolig oppleves svært negativt å skulle «tvinges» til å gå på skole hvis man ikke trives der og det ikke er en mestringsarena. Man kan ikke bearbeide tidligere negative opplevelser med nye negative opplevelser. Noen ungdommer trakk her frem viktigheten av internskolen på

institusjonen hvor de kunne «bli vant med» å gå på skolen igjen - og «vant med» kan forstås både i form av at de blir vant med skolesituasjonen i form av å sitte i et klasserom og konsentrere seg, men det kan også tolkes som at de gjennom internskolen får en økt tro på at skole er noe de kan få til og noe som kan være positivt, til forskjell fra opplevelser de har hatt fra før av. Flere av ungdommene har et ønske om å fullføre skolegangen sin- og da gjerne videregående- men dette fordrer at de får positive skoleopplevelser og opplever mestring i skolegangen. Dette betyr også at institusjonene er nødt til å tilrettelegge for dette- noe min forståelse er at de gjør i forholdsvis stor grad. For de ungdommene som ikke ønsker å gå på skole, blir det da viktig å finne noe annet de kan drive med som kan skape mestring og en følelse av å gjøre noe nyttig, slik at ungdommene utvikler denne forståelsen av seg selv. Det å ha en jobb er det universelle positive beskrivelser av i datamaterialet- ikke nødvendigvis fordi ungdommene synes det er så gøy til enhver tid, men fordi de gjør noe nyttig og får lønn for det. Det er også viktig for dem å ha noe å vise til når de skal ut i arbeidslivet i det senere, og flere forteller at det er viktig for dem å gjøre en god jobb. I det å være opptatt av å gjøre en god jobb, ligger det også en forståelse av at de er *i stand til* å gjøre en god jobb.

Ungdommene ønsker å gjøre en god jobb og legger inn en innsats for å gjøre dette, fordi de tenker at dette er noe de kan og får til. Dette er viktig for fremtiden- at de har en tro på at de er i stand til å yte og at de har nyttige egenskaper. Det er også interessant at flere ungdommer ønsket å bruke sine egne erfaringer i fremtiden ved å gå inn i jobber hvor de kan hjelpe ungdommer som går gjennom det samme som de selv har gjort. Dette fant også Gundersen (2021) i sin studie- flere ungdommer hun intervjuet hadde gått inn i et utdannings- eller jobbløp hvor de kunne hjelpe andre og bruke av sine erfaringer. Dette viser at disse ungdommene også har en forståelse av at de erfaringene de har, selv om mye av det er vondt, har en *verdi* og er noe som kan nyttiggjøres. De gjør sine negative erfaringer om til noe positivt. Dette kan muligens også knyttes til det identitetsarbeidet ungdommene gjør på institusjonen- ved å ha jobbet seg gjennom tidligere opplevelser har de fått en ny og mer positiv forståelse av seg selv, hvor de lar fortiden høre fortiden til, og setter blikket fremover.

I datamaterialet fremkommer det beskrivelser av identitetsarbeid og hvordan noen ungdommer arbeider for å endre en identitet de ikke lenger trives med. I dette arbeidet kan det også forekomme følelser av mestring, ved at man ser at man klarer å nå sine mål og ser en progresjon fra der man er nå i forhold til hvor man tidligere har vært. Her vil det da også være viktig at de ansatte er gode støttespillere og gir ungdommene ros og motivasjon- det

Paulsen og Berg (2016) kaller «affirmational guidance support», og som også ble fremmet som viktig i studien til Storøy og kolleger (2016). Dette kan sies å foregå i den private sfæren- gjennom støtte fra mennesker (i dette tilfellet miljøpersonalet) i sitt primære nettverk- men kan bidra inn i den solidariske sfæren ved at man forstår at man er en person som kan mestre målene sine, og som har egenskaper og evner som er verdifulle- ikke *på tross av* tidligere negative erfaringer, men til dels *på grunn av* dem. Dette er noe ungdommene kan ta med seg som bidragsyter til samfunnet for øvrig, ved å forsøke å hjelpe andre ungdommer i fremtiden.

Selvstendighetstrening kan også være en arena hvor ungdommene opplever mestring- noe som belyses i resultatet hvor det beskrives at de gjennom å bo for seg selv, lærer å stå i hverdagslige aktiviteter som matlaging og vasking. Dette blir en arena hvor ungdommene kan prøve ut hvordan det er å stå på egne bein, samtidig som de har miljøpersonalet i nærheten for det de måtte trenge. Her kan det sies at interdependency- tankegangen tydelig trer frem, ved at selvstendighetstreningen fremgår som en «mellomstasjon» mellom å bo på institusjonen og å stå i en helt selvstendig tilværelse. Ungdommene i mitt materiale setter pris på selvstendighetstreningen, og dette fremstår dermed som et svært positivt tiltak.

Oppsummert blir det dermed viktig at ungdommene opplever sosial anerkjennelse gjennom dagaktiviteter de trives med, og at institusjonen må tilrettelegge for at de kan inngå i dagaktiviteter de trives med. Målarbeid og identitetsarbeid på institusjonen kan også være en kilde for sosial anerkjennelse, men her fordrer det at miljøpersonalet gir ungdommene den positive støtten som kan gi en nødvendig følelse av mestring. Ungdommene må også være delaktige i beslutningene rundt dagaktiviteter og det må tas høyde for hva de selv tenker vil være potensielle mestringsarenaer. Her ser vi dermed viktigheten av medvirkning igjen- og det er generelt en tendens at de ulike sfærene inngår noe i hverandre. Honneth (1992/2008) beskriver at de ulike sfærene forutsetter hverandre- mangler i anerkjennelse i én sfære vil kunne påvirke opplevelsen av anerkjennelse i den andre. Samtidig fremstår det også som at sfærene inngår i hverandre også- hvor et tydelig eksempel er hvordan opplevelsen av medvirkning i rettslig sfære vil påvirke relasjonene i den private- og motsatt.

Jeg vil nå i det videre kaste et blikk på hvor viktig det er at ungdommene også opplever tilstrekkelig med anerkjennelse i fremtiden, før jeg igjen tar opp igjen Martin og hans «kamp om ettervern».

Nødvendigheten av anerkjennelse fremover

Både barneverntjenesten og institusjonen har et ansvar for å sikre at ungdommene mottar den anerkjennelsen som er nødvendig, og det vil være viktig at de mottar dette også etter utflytting av institusjon. Spørsmålet blir da hvor godt dette sikres før ungdommene flytter ut. Behovet for anerkjennelse er ikke noe som forsvinner når ungdommene blir «gamle nok» til å ta vare på seg selv- det er, slik jeg forstår det, et livsvarig prosjekt . For ungdommene, som for alle andre mennesker, blir det dermed viktig at de fremover har et nettverk de kan få kjærlighet fra, de må ha forståelse av sine rettigheter og muligheten til å utøve disse samt de må få tilgang til sosial anerkjennelse gjennom deltakelse i et fellesskap. Før utflytting fra institusjon, burde det derfor sikres at ungdommene har et nettverk, de må få informasjon om sine rettigheter og kunne delta i planleggingen av ettervernet hvis de skal ha dette, og det burde foreligge en plan for hva slags aktiviteter de skal inn i- eksempelvis skole eller jobb. Jeg vil si litt mer om dette i «implikasjoner for praksis». I det videre vender jeg tilbake til Martin og hans beskrivelser av ettervernet han ønsker seg- da jeg anser hans utfordringer med dette som en «kamp om anerkjennelse».

«Kampen» om ettervernet- en kamp om anerkjennelse

Jeg vil nå i slutten av denne oppgaven trekke frem det jeg ut ifra datamaterialet forstår som en «kamp om ettervern» som jeg da også forstår som en «kamp om anerkjennelse». Dette fordi jeg ut ifra datamaterialet tolker at ungdommenes utfordringer med ettervernet sitt gir et ganske konkret bilde av hvordan denne «kampen» også knytter seg til en opplevelse av manglende anerkjennelse. Jeg tar i hovedsak utgangspunkt i Martins beskrivelser, som beskrevet i resultatdelen. Martins opplevelse ble der trukket frem som et eksempel på hva jeg vurderte at også flere andre ungdommer strevde med når det gjaldt ønskene for sitt ettervern. Jeg må likevel bemerke at det ikke gjaldt alle- det var noen som beskrev positive tanker rundt planen for ettervern. Det må også bemerkes at dette er Martins opplevelse av samarbeid rundt eget ettervern, og det kan ikke konkluderes hvorvidt hans beskrivelser er nøyaktig hvordan situasjon er, ettersom verken miljøpersonalet eller barneverntjenesten har fått gi sine beskrivelser her. Likevel blir jeg opptatt av Martins historie, da det tegner et forholdsvis konkret bilde av et system som ikke virker til å fungere helt som det skal ut ifra hans- og andre ungdommers- opplevelser. Martin blir dermed her en

representant for de andre ungdommene som også opplevde utfordringer med sitt ettervern, og jeg tar et valg med å benevne ham konkret fremfor å henvise til «ungdommene» eller «datamaterialet».

Slik jeg forstår, har Martin i løpet av den tiden han har vært tilknyttet institusjonen, jobbet for å kunne skape seg en fremtid han ønsker seg, ved å fullføre skolegangen sin og ta imot behandling på institusjonen som har innebåret at han i dag sitter med en annen identitet enn den han kom med- en identitet han virker til å trives med i større grad. Han har en målsetting om å holde seg rusfri i fremtiden, og ønsker å kunne jobbe med andre ungdommer men ønsker nå i første omgang å ta lærlingtid på et sted i nærheten av institusjonen. Han har opplevd å få hjelp på institusjonen, og har skapt gode relasjoner til de ansatte. Han har også hatt et godt forhold til sin saksbehandler i barneverntjenesten, som han opplevde lyttet til ham og lot ham få medvirke i egen sak. Det kan dermed tolkes som at Martin har opplevd anerkjennelse i sine tre sfærer under oppholdet- han har fått kjærlighet fra de ansatte og saksbehandler, han har fått medvirke i sin egen sak og han har opplevd sosial anerkjennelse gjennom å mestre de målene han har satt seg underveis. Martin fremstår som en ung mann med tro på seg selv og sine evner, og virker til å ha en forståelse for sine rettigheter. I dag går det ganske bra med ham, og han står på terskelen til voksenlivet, men ønsker videre oppfølging i form av ettervern. Etter bytte av saksbehandler, virker det som at hans opplevelse av anerkjennelse er blitt rokket ved- han opplever ikke relasjonen til saksbehandler som positiv, og han opplever ikke at han får medvirke i tilstrekkelig grad. I stedet for at saksbehandler involverer Martin i saken, tar hun kontakt med institusjonen og Martins foreldre- til tross for at Martin er over 18 år og hans foreldre dermed ikke lenger er part i hans sak. Gjennom å bli frarøvet muligheten til å medvirke, fremstår det også som å være en antakelse om at Martin ikke kan anses som en moralsk ansvarlig person, i stand til å utøve sin rettighet som seg hør og bør. Martin beskriver ikke en følelse av umyndiggjøring, men for meg virker det som at det er dette som skjer i praksis. Det spøker også for den sosiale anerkjennelsen da ettervernet han har fått tilbud foregår i hjembyen- det vil trolig vanskelig kunne kombineres med lærlingplassen han ønsker seg i nærheten av institusjonen. Martin ønsker å videreføre de positive relasjonene han har skapt med de voksne på institusjonen, fremfor å skape enda en ny relasjon i hjembyen. Han ønsker en videre tilknytning til institusjonen samtidig som han mottar økonomisk bistand fra barneverntjenesten- den vanligste formen for ettervern (Backe-Hansen, 2021). Man kan

forstå Martins ønsker som et ønske om interdependency; han ønsker å være selvstendig i form av å bo for seg selv og gå ut i lære, samtidig som han ønsker å opprettholde kontakten med institusjonen slik at han vet at de er der for ham hvis han har behov for dem. Martin anser det som risikabelt å skulle kutte kontakten, da han er klar over sin egen bakgrunn og han frykter at han skal kunne komme til å gå tilbake til gamle spor igjen. Når forskningen viser at et interdependency-syn burde være synet barnevernet tillegger seg, er det da noe betenkelig at de virker til å være i motstand for dette i Martins sak- og som nevnt, er han ikke alene om dette da også andre ungdommer i datamaterialet beskriver det som utfordrende å få det ettervernet de anser seg i behov for.

Martin er klar for å kjempe for sitt ettervern, og beskriver at han har argumentene klare. I tillegg har han nettverk rundt seg som også vil stå på for ham. I så måte virker Martin forholdsvis trygg på hva han har rett på, og også en tro på seg selv som en som kan si ifra og stå opp for seg selv. Kanskje kan dette komme av den utviklingen han har hatt på institusjonen, og at han har mottatt godt med anerkjennelse tidligere som gjør at han i dag står trygt i seg selv og sine rettigheter. Men hva med andre ungdommer som ikke har eller har tilegnet seg de samme ressursene som Martin? Må man være en som krever sin rett for å bli imøtekommet denne retten? Dette vil i så fall stride imot at barn i barneverntjenesten har de samme rettighetene, og skal få oppfølging på lik linje som andre. Martins kamp om ettervern er en kamp for anerkjennelse i form av at han kjemper for å anerkjennes sin rettighet til ettervern som en moralsk, ansvarlig person på vei til å bli en fullverdig samfunnsborger.

Jeg vil nå i det videre beskrive hvilke implikasjoner for praksis mine funn kan ha og hvorfor disse funnene er relevante for praksisfeltet. Avslutningsvis vil jeg konkludere dette kapitlet.

Implikasjoner for praksis

Hensikten med denne oppgaven har vært å undersøke hvordan det tilrettelegges for fremtiden til ungdom som bor på barneverninstitusjon, og hvordan ungdommene kan oppleve anerkjennelse i denne tilretteleggingen. Jeg vil i det videre beskrive hvordan mine funn er relevant for sosialt arbeid i praksis.

Det jeg ser gjennom analyser av mitt datamateriale, er at det er flere viktige momenter som kan bidra til at ungdommene får den fremtiden de ønsker seg: 1) Det må

skapes gode relasjoner til de ansatte i institusjonen som ungdommene kan få emosjonell anerkjennelse fra, 2) ungdommene må oppleve å få medvirke i egen sak og oppleve seg rettslig anerkjent, noe som fordrer en god relasjon til barneverntjenesten, 3) ungdommene må oppleve mestring og at de som enkeltindivider har egenskaper og evner som er positive, og det må tilrettelegges for aktiviteter hvor de kan føle dette og 4) tid er et viktig, overhengende aspekt her, hvor ungdommene må få tid til å skape de nødvendige relasjonene og tid til å bli motivert til deltakelse. Disse fire aspektene er viktig i den tiden ungdommene bor på institusjon, da det vil være med å bidra til at de opplever seg som autonome, moralske individer i stand til å ta avgjørelser for egen fremtid. Når det gjelder overgangen fra ungdom til voksen, er det vesentlig at ungdommene opplever seg involvert og hørt av barneverntjenesten i planleggingen av veien videre- noe som nok en gang fordrer en positiv relasjon dem i mellom. Hvis vi tar utgangspunkt i forskningen på interdependency, ser vi nødvendigheten av at disse ungdommene opplever støtte i overgangen og vet at de har hjelpere de kan henvende seg til når ting blir vanskelig. Paulsen (2018) fremmer her viktigheten av at man har kartlagt et nettverk på forhånd av utflytting, slik at ungdommene vet hvem de har og hvem de kan lene seg til. Etablering av positive relasjoner som også kan vedvare utover plasseringsoppholdet er dermed viktig. Paulsen (2018) understreker også viktigheten av at det er et styrkefokus hos barnevern og institusjonspersonale mens ungdom er plassert, hvor man fremmer de positive egenskapene fremfor å legge for mye vekt på det som er negativt. Dette for at de skal få en bedre tro på seg selv og det de får til. Ut ifra mitt datamateriale, fremstår det som at flere institusjoner gjør dette- de tilrettelegger for at ungdommene skal bedrive aktiviteter de føler de mestrer og som gir dem noe i hverdagen. Min oppfordring vil være at institusjonene må fortsette med dette, og inngå i dialog med ungdommene rundt hva de ønsker å drive med, og motivere dem i tilfeller de fremstår som demotiverte.

Videre er barneverntjenesten nødt til å involvere ungdommene i beslutninger knyttet til deres eget liv, og de må være tilgjengelige for dem. Å ikke vite hva som skjer om bare noen få dager er svært belastende, og kan ikke sies å være til barnets beste. Samtidig er det velkjent at saksbehandlere i barneverntjenesten «ofte er under stort arbeidspress» som kan føre til at det for dem er vanskelig å være tilgjengelig til enhver tid (Paulsen, 2018, s. 235). Som bakkebyråkrater har gjerne barnevernskonsulenter for mange oppgaver fordelt på for få ressurser (Lipsky, 2010, referert i Paulsen, 2018, s. 235). Fagforbundet og

Fellesorganisasjonen (FO) beskrev i 2015 at «ansatte i barneverntjenesten ofte har ansvar for flere barn og unge enn det som er faglig forsvarlig» (s. 3). Mangel på tid til ungdommene kan dermed anses som et systemproblem- disse saksbehandlerne har trolig for mye å gjøre og må prioritere det som haster mest, noe som gjør at ungdommene som enn så lenge er plassert på et trygt sted med profesjonelle miljøarbeidere blir nedprioritert. Men da er heller ikke ungdommenes rettslige sfære ivaretatt, og det gir en opplevelse av at saksbehandler ikke egentlig bryr seg. Saksbehandlere i barneverntjenesten må også være bevisste på hvordan de samhandler med ungdommene, og imøtekomme dem med en holdning som viser at de er oppriktig interessert i ungdommenes tanker og meninger og gi dem tilstrekkelig med forklaringer i de tilfeller ungdommenes ønsker ikke kan etterfølges. Dette knytter seg også til de ungdommene som ønsker seg videre ettervern- de må få informasjon om hva som er rammene til ettervernet og hvorfor de er som de er. Ungdommene har *en rett* på et ettervern, og det at disse ungdommene får godt, tilpassede ettervern som sikrer overgangen til voksenlivet vil gagne hele samfunnet ved at ungdommene da forhåpentligvis blir godt fungerende voksne som klarer seg selv og bidrar til storsamfunnet. Jeg har derfor vanskelig for å se gode argumenter for at ungdommene *ikke* skal få dette. Hvis grunnene til at barneverntjenesten ikke tilbyr tilstrekkelig med ettervern stammer av økonomiske begrensninger eller uklare ansvarsfordelinger mellom kommunene er dette noe bekymringsfullt, for da blir ungdommene stående i midten og føle seg alene uten et nødvendig sikkerhetsnett som ungdommer utenfor barneverntjenesten gjerne har i sine familiære nettverk. Det er paradoksalt hvis ungdom som er besluttet plassert på institusjon, og som barneverntjenesten og staten (Bufetat) har brukt svært mye ressurser på, ikke skal sikres gode overganger til voksentilværelsen for å forsøke å forsikre at de får seg gode liv og forsørger seg selv.

Videre forskning

Det er blitt gjennomført en god del forskning på ettervern og hva ungdom anser som viktig for deres overgang til voksentilværelsen. Jeg har i min avhandling tatt utgangspunkt i perioden de bor på institusjon og før de går ut i voksentilværelsen. Som beskrevet i avsnittet om tidligere forskning er det en god del forskning på hva ungdommene mener har vært viktig for dem i overgangen til voksenlivet, men det ville da også ha vært interessant med longitudinelle studier som ser på hva de er opptatt av *før* de flytter ut av institusjon og/eller

avslutter kontakten med barneverntjenesten, og hva de er opptatt av en tid etter. Ble voksentilværelsen slik de hadde sett det for seg? I så fall, hva har vært viktig? Hvis ikke, hva savner de?

Oppsummering av kapittelet

Jeg har i dette kapittelet drøftet viktigheten av at ungdommer i barneverninstitusjoner opplever anerkjennelse i sine tre anerkjennelsessfærer i tilretteleggingen for deres fremtid. Jeg tok utgangspunkt i de tre sfærene, og diskuterte de ulike tilretteleggingsformene med anerkjennelsessfærene som rammeverk. Jeg har i kapittelet løftet frem hvordan det å motta tilstrekkelig med kjærlighet i privat sfære kan være utslagsgivende for at ungdommene blir villige til å ta imot hjelp for sine utfordringer, både i dag og i fremtiden, samt at positive relasjoner til de ansatte kan bidra inn i ungdommenes identitetsarbeid. Videre har jeg diskutert nødvendigheten av at ungdommene opplever at de kan medvirke i sin egen sak, både på institusjonen og i samhandling med barneverntjenesten. Her ser man igjen at positive relasjoner spiller inn ved at det å ha en god relasjon til ansatte i barnevernssystemet kan føre til en opplevelse av medvirkning, samtidig som at det å oppleve medvirkning vil gjøre relasjonen mer positiv. I den solidariske sfære trakk jeg frem dagaktiviteter, identitets- og målarbeid samt selvstendighetstrening som arenaer hvor ungdommene kan oppleve mestring gjennom sosial verdsettelse fra andre. Når det gjelder ettervern, fremstår det for meg som at det her er mangler i anerkjennelse for ungdommenes ønsker og behov, hvor de føler at de må kjempe for å få det ettervernet de selv (og i noen tilfeller institusjonen) anser dem som i behov for.

Kapittel 6: Oppsummering og konklusjon

Hensikten med denne avhandlingen har vært å svare ut problemstillingen «ut ifra beskrivelsene til ungdom plassert i barneverninstitusjon, hvordan tilrettelegger barnevernssystemet for ungdommers fremtid, og hva er viktig for at deres behov for anerkjennelse skal bli møtt i denne tilretteleggingen?» Bakgrunnen for valg av tema er at forskning viser at voksne som i ungdommen har vært plassert i institusjoner, gjør det dårligere på indikatorer som tilknytning til arbeidslivet og dødelighet enn befolkningen for øvrig (Drange et al., 2022) og jeg anså det som relevant for sosial arbeid som fag å undersøke hvordan barnevernssystemet tilrettelegger for at ungdommer i barnevernsinstitusjoner skal få en god fremtid, og hva ungdommene selv fremmer som viktig. I tillegg hadde jeg et inntrykk av at det eksisterer forholdsvis lite forskning på hva ungdommer tenker om fremtiden *mens* de fortsatt er plassert på institusjon.

Jeg valgte å ta i bruk Axel Honneths anerkjennelsesteori som teoretisk rammeverk, noe jeg anså som relevant ettersom Honneth fremmer et ultimat mål for ethvert menneske, å bli fullverdige samfunnsborgere, og jeg anså det som interessant å undersøke hvorvidt dette stemte overens med ungdommenes egne tanker, og hva de selv opplever som viktig for sin fremtid. Da kunne jeg også undersøke hvordan tilretteleggingen de beskrev knyttet seg til opplevd anerkjennelse.

Denne avhandlingen har blitt gjennomført gjennom kvalitative metoder- 33 semi-strukturerte intervjuer med 31 forskjellige ungdommer i alderen 13 til 20 år. Jeg har bare vært med som intervjuer i 2 av dem, noe som kan anses som en svakhet da jeg i liten grad har kunnet påvirke innhenting av datamaterialet. Jeg valgte også i resultatet å bruke «*emblematic cases*» for å belyse funnene- noe som kan gjøre at bredden i datamaterialet ikke kommer godt nok frem. Likevel forsøkte jeg her å være bevisst på å nyansere ved å også ta i bruk uttalelser fra andre ungdommer, for å få inn flere synspunkter. Jeg fant at institusjonene tilrettelegger for ungdommenes fremtid på forholdsvis konkrete måter- gjennom at ungdommene har dagaktiviteter de bedriver og får selvstendighetstrening- og på «*utviklingsorienterte*» måter gjennom identitetsarbeid, hvor de også kan lære verdien av å be om hjelp. Jeg fant at det å kunne nyttiggjøre seg disse formene for tilrettelegging fordrer at ungdommene opplever positive relasjoner til de ansatte. Jeg fant også at tilretteleggingen for fremtiden fra barnevernets side var variert i form av at noen ungdommer var fornøyde

med videre plan, mens andre foreløpig ikke visste hva som skulle skje etter institusjonsplassering. Her fant jeg særlig at flere ungdommer opplevde et utfordrende samarbeid med barneverntjenesten i forbindelse med ettervern. Jeg drøftet i diskusjonen nødvendigheten for at ungdommene opplever tilstrekkelig med anerkjennelse i de tre anerkjennelsessfærene sine for at tilretteleggingen skulle oppleves positiv- dette i form av at de må oppleve kjærlighet gjennom positive relasjoner til barnevernssystemet, de må oppleve at de kan medvirke i sin livssituasjon og i barnevernssaken for øvrig samt at de må ha tilgang til dagaktiviteter de interesserer seg for og trives med slik at de kan oppleve mestring. Konklusjonen blir at tilstrekkelig med anerkjennelse både i dag og i fremtiden er viktig for at disse ungdommene skal ha bedre muligheter til å oppnå sine fremtidsdrømmer- som sammenfaller med Honneths «ultimate mål».

Litteraturliste

Backe-Hansen, E. (2021). *Fra barnevern til voksenliv : utfordringer og mestring* (1. utg.).

Cappelen Damm akademisk.

Bakketeig, E. & Backe-Hansen, E. (2018). Agency and flexible support in transition from care: learning from the experiences of a Norwegian sample of care leavers doing well.

Nordic social work research, 8(1), 30-42.

<https://doi.org/10.1080/2156857X.2018.1518815>

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2011). *Rundskriv om tiltak etter barnevernloven for ungdom over 18 år* (Q-13/2011).

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/rundskriv-om-tiltak-etter-barneloven-for/id651092/>

Barnekonvensjonen. (1989). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. Barne- og familiedepartementet.

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf

Barneombudet. (2020). «De tror vi er shitkids»- Rapport om barn som bor på

barneverninstitusjon- 2020. <https://www.barneombudet.no/vart-arbeid/publikasjoner/de-tror-vi-er-shitkids>

Barnevernloven. (1992). *Lov om barneverntjenester* (LOV-1992-07-17-100). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/NLO/lov/1992-07-17-100>

Barnevernsloven. (2021). *Lov om barnevern* (LOV-2021-06-18-97). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-97>

Drange, N., Hernæs, Ø. M., Markussen, S., Oterholm, I., Raum, O. & Slettebø, T. (2022). *Barn, unge og familier i barnevernet- en longitudinell registerstudie. Delprosjekt 2: Hvordan*

- går det med barna?* (2/2022). Frisch-senteret.
<https://www.frisch.uio.no/publikasjoner/?pubid=1614>
- Fagforbundet & FO. (2015). *Bemanningsnorm i barnevernet- faglig forsvarlig barnevern for barn og unge*. https://www.fo.no/getfile.php/134085-1543245599/Dokumenter/2015/Bemanningsnorm_barnevernet_hefte_2.pdf
- Forandringsfabrikken. (2022). *De tror de vet best : 152 barn 11-18 år i barneverninstitusjon*. Forandringsfabrikken kunnskapssenter. https://forandringsfabrikken.no/wp-content/uploads/2021/06/De_tror_de_vet_best.pdf
- Grunnloven. (1814). *Kongeriket Norges Grunnlov* (LOV-1814-05-17). Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17>
- Gundersen, T. (2021). Embedded in relations—Interactions as a source of agency and life opportunities for care-experienced young adults. *Children & society*, 35(5), 680-693.
<https://doi.org/10.1111/chso.12434>
- Honneth, A. (2008). *Kamp om anerkjennelse : om de sosiale konfliktenes moralske grammatikk* (L. Holm-Hansen, Overs.). Pax. (Opprinnelig utgitt 1992)
- Håkonsen, K. M. (2014). *Psykologi og psykiske lidelser* (5. utg.). Gyldendal Akademisk.
- Jenssen, D. (2021). *Vitskapsteori i sosialt arbeid : tilnærmingar og normative spørsmål*. Samlaget.
- Johannessen, L. E. F., Rafoss, T. W. & Rasmussen, E. B. (2018). *Hvordan bruke teori? Nyttige verktøy i kvalitativ analyse*. Universitetsforlaget.
- Järvinen, M. & Mik-Meyer, N. (2017). *Kvalitativ analyse. Syv traditioner*. Hans Reitzels Forlag.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Gyldendal akademisk.

- Magnusson, E. & Marecek, J. (2015). *Doing interview-based qualitative research: a learner's guide*. Cambridge University Press.
- OsloMet. (u.å). *Barn i enetiltak og rustiltak i barnevernet*. OsloMet. Hentet 20.04.2023 fra <https://www.oslomet.no/forskning/forskningsprosjekter/barn-enetiltak-rustiltak-barnevernet>
- Paulsen, V. (2016). Ungdom på vei ut av barnevernet: - Brå overgang til voksenlivet. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 93(1), 36-51. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838-2016-01-04>
- Paulsen, V. (2018). Et anerkjennelsesperspektiv på oppfølging av ungdom i barnevernet i overgangen til voksenlivet – fra teori til praksis. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 95(4), 224-237. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838-2018-04-02>
- Paulsen, V., Aune, J. A., Melting, J. K., Stormyr, O. & Berg, B. (2017). Relasjonen som plattform i møte med ungdom i barnevernet. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 94(2), 84-94. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838-2017-02-02>
- Paulsen, V. & Berg, B. (2016). Social support and interdependency in transition to adulthood from child welfare services. *Children and youth services review*, 68, 125-131. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2016.07.006>
- Paulsen, V., Riise, A. & Berg, B. (2020). Enslige mindreåriges vei inn i voksenlivet- behov for anerkjennende praksis. *Fontene forskning*, 13(2), 31-43.
- Paulsen, V. & Thomas, N. (2018). The transition to adulthood from care as a struggle for recognition. *Child & family social work*, 23(2), 163-170. <https://doi.org/10.1111/cfs.12395>
- Propp, J., Ortega, D. M. & NewHeart, F. (2003). Independence or interdependence: Rethinking the transition from "ward of the court" to adulthood. *Families in society*, 84(2), 259-266. <https://doi.org/10.1606/1044-3894.102>

- Reime, M. A. & Tysnes, I. B. (2021). Youth Experiences of and Views on Un-locked Coercive Placement in Residential Child Care. *Young*, 29(1), 12-27.
<https://doi.org/10.1177/1103308820937560>
- Statistisk Sentralbyrå. (2016). *Barn i barnevernsinstitusjoner per 31. desember, etter eierskap, plasseringshjemmel, statistikkvariabel, år og region*.
<https://www.ssb.no/statbank/sq/10082739>
- Statistisk Sentralbyrå. (2022). *Barnevernsinstitusjoner*. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/barne-og-familievern/statistikk/barnevernsinstitusjoner>
- Storø, J., Backe-Hansen, E. & Løvgren, M. (2017). Hva muliggjør godt institusjonsarbeid? - Kunnskapsoversikt til prosjektet «Barneverninstitusjoner som arena for omsorg». *Tidsskriftet Norges barnevern*, 94(3), 166-184. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-1838-2017-03-04>
- Storø, J., Bunkholdt, V. & Larsen, E. (2010). Er institusjonen alltid et onde, og familien alltid et gode? *Tidsskriftet Norges barnevern*, 87(3), 166-181.
<https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2010-03-04>
- Storøy, S., Bjella, M. & Ødegaard, K. S. (2016). *Brukerundersøkelsen 2016*. Rambøll.
https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Brukerundersokelsen_2016_Ramboll.pdf
- Thomas, N. (2012). Love, rights and solidarity: Studying children's participation using Honneth's theory of recognition. *Childhood (Copenhagen, Denmark)*, 19(4), 453-466.
<https://doi.org/10.1177/0907568211434604>
- Tysnes, I. B. & Kiik, R. (2015). Forlenget barndom og forlenget foreldreskap. *Fontene forskning*, 8(1), 4-16. <https://fonteneforskning.no/pdf-15.33180.0.3.0d329612de>
- Vik, S. & Halså, A. (2022). Ungdom i rusbehandling— overgang til voksenlivet. *Fontene forskning*, 15(2), 4-16. <https://fontene.no/forskning/ungdom-i-rusbehandling--overgang-til-voksenlivet-6.584.923162.248c0ee4cd>

Warming, H. (2015). The life of children in care in Denmark: A struggle over recognition.

Childhood (Copenhagen, Denmark), 22(2), 248-262.

<https://doi.org/10.1177/0907568214522838>

Wood, M. & Selwyn, J. (2017). Looked after children and young people's views on what matters to their subjective well-being. *Adoption & fostering*, 41(1), 20-34.

<https://doi.org/10.1177/0308575916686034>

Yardley, L. (2008). Demonstrating validity in qualitative psychology. I J. A. Smith (Red.),

Qualitative Psychology. A practical Guide to Research Methods (2. utg., s. 235-251).

Sage Publications.

Vedlegg

Vedlegg 1. Vurdering fra NSD/Sikt

[Meldeskjema](#) / [Ungdom i barneverninstitusjoner og deres syn på egne fremtidsutsi...](#) / Vurdering

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer
522272

Vurderingstype
Standard

Dato
23.11.2022

Prosjektittel

Ungdom i barneverninstitusjoner og deres syn på egne fremtidsutsikter.

Behandlingsansvarlig institusjon

OsloMet – storbyuniversitetet / Fakultet for samfunnsvitenskap / Institutt for sosialfag

Prosjektansvarlig

Tonje Gundersen

Student

Mari Sorteberg

Prosjektperiode

01.09.2020 - 31.05.2024

Kategorier personopplysninger

Alminnelige
Særlige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)
Uttrykkelig samtykke (Personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 31.05.2024.

[Meldeskjema](#)

Kommentar

OM VURDERINGEN

Personverntjenester har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket.

Personverntjenester har nå vurdert den planlagte behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at behandlingen er lovlig, hvis den gjennomføres slik den er beskrevet i meldeskjemaet med dialog og vedlegg.

VIKTIG INFORMASJON TIL DEG

Du må lagre, sende og sikre dataene i tråd med retningslinjene til din institusjon. Dette betyr at du må bruke leverandører for spørreskjema, skylagring, videosamtale o.l. som institusjonen din har avtale med. Vi gir generelle råd rundt dette, men det er institusjonens egne retningslinjer for informasjonssikkerhet som gjelder.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige personopplysninger, og særlige kategorier av personopplysninger om helseopplysninger frem til 31.05.2024.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

For alminnelige personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a.

Behandlingen av særlige kategorier av personopplysninger er basert på uttrykkelig samtykke fra den registrerte, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a og art. 9 nr. 2 a.

PERSONVERNPRINSIPPER

Personverntjenester vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen:

- om lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet.

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Vi vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og dataportabilitet (art. 20).

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1 f) og sikkerhet (art. 32).

Ved bruk av databehandler (spørreskjemaleverandør, skylagring eller videosamtale) må behandlingen oppfylle kravene til bruk av databehandler, jf. art 28 og 29. Bruk leverandører som din institusjon har avtale med.

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må prosjektansvarlig følge interne retningslinjer/rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilken type endringer det er nødvendig å melde:

<https://www.nsd.no/personverntjenester/fyll-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra oss før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Vi vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Kontaktperson hos oss: Sturla Herfindal

Lykke til med prosjektet!

Vedlegg 2. Informasjonsskriv

Vil du delta i et forskningsprosjekt om

Hvordan ungdom som bor eller har bodd i barnevernsinstitusjon ser for seg framtiden sin?

Om forskningsprosjektet

Jeg er en masterstudent som går sosialt arbeid på OsloMet, og jeg skal skrive masteroppgave våren 2023. I forbindelse med oppgaven, skal jeg intervju ungdommer som bor eller har bodd på barnevernsinstitusjon, om hvordan de ser for seg sin framtid, og hva de selv ønsker for framtiden sin.

Dette masterprosjektet er tilknyttet OsloMet, men det gjennomføres også i samarbeid med forskningsinstituttet NOVA. På NOVA gjennomfører de i disse dager et større forskningsprosjekt ved navn «Barn i enetiltak og rustiltak i barnevernet», og jeg vil gjøre intervjuer med ungdommer sammen med forskere fra det prosjektet.

I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målet med prosjektet og hva det innebærer for deg å delta.

Hva innebærer det å delta?

For deg vil det å delta bety at du er med på et intervju. I intervjuet vil vi spørre deg om:

- Hvordan du har det på institusjonen du bor på
- Hva som har skjedd i livet ditt før du flyttet til institusjonen
- Hva du har lyst til å gjøre i fremtiden (hva slags jobb har du lyst på, hvor vil du bo, hva slags interesser ser du for deg at du vil drive med)?
- Hva er viktig for deg for at du skal få den fremtiden du har lyst på?

Det er viktig for meg at jeg får snakke med ungdom, fordi jeg ønsker å få frem deres stemme om hva de vil gjøre i fremtiden, og hva de tenker skal til for å nå disse målene.

Intervjuet vil ta 30-60 minutter, alt etter hvor mye du har å fortelle. Intervjuet vil bli gjort på institusjonen eller digitalt. Vi vil gjøre lydopptak av intervjuet som deretter bli skrevet ut. I utskriftene vil vi anonymisere navnet ditt og annen direkte informasjon som gjør at du kan gjenkjennes.

Formål

Jeg skal skrive en masteroppgave hvor jeg vil belyse hva ungdommene i dette prosjektet vil gjøre i fremtiden, og hvordan dette kan skje. Noe av formålet blir å se om det er noe myndighetene må gjøre for å bedre tilrettelegge for dette, og jeg tenker derfor at det som kommer ut av prosjektet mitt vil være relevant for de som jobber med barn og ungdom i barnevernet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta fordi du i dag bor eller har bodd på institusjon i barnevernet. Også andre unge som bor eller har bodd på barnevernsinstitusjoner får tilbud om å delta i prosjektet.

Hvem har ansvaret for forskningsprosjektet?

Jeg som masterstudent er ansvarlig for mitt eget prosjekt, og det er godkjent gjennom OsloMet. Jeg har en veileder ved navn Kjetil Wathne som også har et ansvar for at prosjektet mitt går riktig for seg. I tillegg gjennomfører jeg dette prosjektet i samarbeid med forskningsinstitutter NOVA, hvor forsker Tonje Gundersen er prosjektleder og som har hovedansvaret for hele forskningsprosjektet i sin helhet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du samtykker til å delta i et intervju kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta, eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi tar vare på og bruker de opplysningene du har gitt i intervju

Jeg behandler det du forteller konfidensielt og i samsvar med personvernreglene, det vil si:

- De som får lese intervjuene er prosjektleder og forskerne som er med NOVA's forskningsprosjekt
- Lydfiler og de utskrevne intervjuene lagres på en dataservert på universitetet i Oslo som vi har en databehandleravtale med, og som det kun er forskerne og jeg som har tilgang til.
- De som deltar i prosjektet, skal ikke gjenkjennes i det som skrives fra prosjektet. Jeg bruker ikke navn på de som har deltatt i det jeg skriver.

Hva som skjer med opplysningene vi har fått fra deg, når forskningsprosjektet er ferdig.

Mitt masterprosjekt skal være ferdig innen 15.05.2023. Du kan få lese masteroppgaven min ved prosjektslutt hvis du vil. Du kan også be om å få lese intervjuet etter at det er blitt skrevet ut.

Forskningsprosjektet NOVA gjennomfører har forventet prosjektslutt 01.07.2024. Lydopptak og personidentifiserende opplysninger vil slettes ved NOVA's prosjektslutt. Intervjuene som er skrevet ut vil de beholde på ubestemt tid med tanke på etterprøvbarhet og videre forskning. De vil da være anonymiserte, dvs. at de ikke inneholder navn på personer eller annen personidentifiserbar informasjon. Anonymiserte intervjuer kan brukes i NOVA's videre forskning. Andre forskere som NOVA-forskere samarbeider med, kan få tilgang til de anonymiserte intervjuene etter nærmere avtale.

Dine rettigheter

Så lenge NOVA har opplysninger som kan identifisere deg i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg i prosjektet,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- å få utlevert en kopi av sine personopplysninger, og

- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av sine personopplysninger.

Hvor kan du finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Masterstudent Mari Sorteberg, s360719@oslomet.no
- Veileder ved OsloMet, Kjetil Wathne, kjetwa@oslomet.no
- NOVA ved OsloMet ved prosjektleder av «Barn i enetiltak og rustiltak i barnevernet»,
Tonje Gundersen, togun@oslomet.no

Kontaktinformasjon personvernombud:

- OsloMet: personvernombud@oslomet.no
- Sikt: personverntjenester@sikt.no
 - Tlf: 53211500

Med vennlig hilsen

Mari Sorteberg
Masterstudent ved Institutt for Sosialt Arbeid v/OsloMet

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Ungdom i barneverninstitusjoner og deres syn på egne fremtidsutsikter* og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til å:

- Delta i et intervju
- At en anonymisert utskrift fra intervjuet lagres på ubestemt tid, med tanke på etterprøvbarehet og videre forskning om barnevernsinstitusjoner.

(Signatur, dato)

Vedlegg 3. Intervjuguide

Dette vil være en intervjuguide som er særskilt rettet mot mitt prosjekt, hvor jeg ønsker informasjon om ungdommenes tanker om sin fremtid. Intervjuene vil gjennomføres sammen med forskere fra prosjektet «Barn i enetiltak og rustiltak i barnevernet», og de vil også ha sin egen intervjuguide som er mer utfyllende enn min.

Om ungdommen og plasseringshistorie

- Alder
- Hvor lenge har du vært på institusjonen?
- Hva var grunnen til at du flyttet hit?
- Vet du hvor lenge du skal være her?

Trivsel på institusjonen

- Hva synes du om å bo her? Hva er negativt og hva er positivt?
- Er det noe du skulle ønske var annerledes?
- Opplever du at du får lov til å være med og bestemme hvordan dagene dine skal se ut?
 - Hvorfor/hvorfor ikke? Kan du gi noen eksempler?
 - Hvordan ville dagene dine ha vært hvis du kunne bestemme helt selv?

Barneverntjenestens oppfølging av barnet

- Har du jevnlig kontakt med barneverntjenesten?
 - Skulle du ønske hyppigere kontakt (hvorfor, hvorfor ikke)?

Veien ut av tiltaket

- Har dere laget en plan for hva som skal skje når du flytter ut av institusjonen?
 - Når startet planleggingen?
 - Hva inneholder planen og hvordan har du deltatt i planleggingen?
 - Hva tenker du om fremtiden og hva som vil skje når du flytter ut?
 - Hvordan er barneverntjenesten involvert i planen?

Synet på fremtiden

- Hvordan ser du for deg livet ditt om 5 år? Hva med om 10?
 - Hvordan ønsker du at det skal se ut?
 - Hvordan ser du for deg at veien dit vil bli?
 - Finnes det noen i livet ditt som er viktige for at disse ønskene skal realiseres? Hva kjennetegner disse menneskene? Hvorfor er de viktige for deg?
- Ser du annerledes på fremtiden din nå enn du gjorde før?
 - I så fall: Hvorfor? Hva har endret seg?

Vedlegg 4. Informasjonsskriv- «Barn i enetiltak og rustiltak i barnevernet»

Vil du delta i et forskningsprosjekt om

Ungdom som bor i enetiltak eller rustiltak i barnevernet?

Om forskningsprosjektet

Vi er en gruppe forskere som skal intervjuer unge om hvordan det er å bo på en rusinstitusjon eller i enetiltak. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målet med prosjektet og hva det innebærer for deg å delta.

Hva innebærer det å delta?

For deg vil det å delta bety at du er med på et intervju. I intervjuet vil vi spørre deg om:

- Hvilke tilbud du har på institusjon (skole, fritid, venner, helsehjelp)?
- Opplever du at dine behov og interesser blir tatt hensyn til av de som jobber på institusjon og av barnevernet?
- Blir dine meninger hørt?
- Hva du tenker fungerer bra og om hva kan gjøres annerledes?
- Vi lurer også på hva som har skjedd i livet ditt før du kom til institusjonen og hvordan du har det akkurat nå, og om hverdagen på institusjonen. Vi lurere også på hva slags ønsker du har for livet ditt etter at du flytter ut.

Det du forteller oss om livet ditt er viktig for at barnevernet skal kunne gjøre en bedre jobb for unge som bor på institusjon.

Intervjuet vil ta 30-60 minutter, alt etter hvor mye du har å fortelle. Intervjuet vil bli gjort på institusjonen. Vi vil gjøre lydopptak av intervjuet som deretter bli skrevet ut. I utskriftene vil vi anonymisere navnet ditt og annen direkte informasjon som gjør at du kan gjenkjennes.

Formål

Vi skal formidle til myndighetene hvilke samlede erfaringer dere vi intervjuer har om tilbudet dere får på institusjonene. Denne kunnskapen skal brukes til å finne ut hva som kan gjøres bedre.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta fordi du i dag bor på institusjon i barnevernet. Også andre unge som bor på rusinstitusjoner eller i enetiltak får tilbud om å delta i prosjektet.

Med din tillatelse vil vi også intervjuer ansatte og ledelsen ved institusjonen og lærer

Intervjuet med disse skal ikke handle om deg direkte, men om hvordan de jobber og hva de gjør for å oppfylle de lovbestemte rettighetene du har.

Hvem har ansvaret for forskningsprosjektet?

Forskningsinstituttet NOVA har ansvar for å gjennomføre undersøkelsen, og prosjektleder er forsker Tonje Gundersen. Oppdragsgiver for forskningsprosjektet Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir).

Intervjuene med barn og unge vil gjøres av forskerne: Tonje Gundersen, Cecile B. Neumann, Kari Sjøhelle Jevne eller Ragnhild Fugletveit.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du samtykker til å delta i et intervju kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta, eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi tar vare på og bruker de opplysningene du har gitt i intervju

Vi behandler det du forteller konfidensielt og i samsvar med personvernreglene, det vil si:

- De som får lese intervjuene er prosjektleder og forskerne som er med i forskningsprosjektet
- Lydfiler og de utskrevne intervjuene lagres på en dataservert på universitetet i Oslo, som det kun er forskerne som har tilgang til.
- De som deltar i prosjektet, skal ikke gjenkjennes i det som skrives fra prosjektet. Vi bruker ikke navn på de som har deltatt i det vi skriver.

Hva som skjer med opplysningene vi har fått fra deg, når forskningsprosjektet er ferdig.

Forventet prosjektslutt er 01.07.2024. Lydopptak og personidentifiserende opplysninger vil slettes ved prosjektslutt. Intervjuene som er skrevet ut vil vi beholde på ubestemt tid med tanke på etterprøvbarehet og videre forskning. De vil da være anonymiserte, dvs. at de ikke inneholder navn på personer eller annen personidentifiserbar informasjon. Anonymiserte intervjuer kan brukes i NOVA's videre forskning. Andre forskere som NOVA-forskere samarbeider med, kan få tilgang til de anonymiserte intervjuene etter nærmere avtale.

Dine rettigheter

Så lenge NOVA har opplysninger som kan identifisere deg i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg i prosjektet,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- å få utlevert en kopi av sine personopplysninger, og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av sine personopplysninger.

Hvor kan du finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- NOVA ved OsloMet ved prosjektleder Tonje Gundersen, togun@oslomet.no, tel: 98 46 34 04
- Vårt personvernombud: Ingrid S. Jacobsen, personvernombud@oslomet.no, tel: 67 23 55 34
- NSD – Norsk senter for forskningsdata, personvertjenester@nsd.no, tel: 55 58 21 17

Med vennlig hilsen

Tonje Gundersen, forsker
Prosjektleder

OsloMet

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Barn og unge i enetiltak og rustiltak i barnevernet* og NOVAs videre forsknings på barneverninstitusjoner, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til å:

- Delta i et intervju
- At en anonymisert utskrift fra intervjuet lagres på ubestemt tid, med tanke på etterprøvbarehet og videre forskning om barnevernsinstitusjoner.

- Jeg samtykker til at ansatte på institusjonen kan intervjues om hvordan de jobber til daglig og for å ivareta mine rettigheter
- Jeg samtykker til at ledelsen ved institusjonen kan intervjues om hvordan de tilrettelegger for å ivareta mine rettigheter
- Jeg samtykker til at dere kan intervju min lærer/arbeidsgiver, navn om hva de gjør for at jeg skal få en best mulig skole/arbeidshverdag, og om hvordan de samarbeider med institusjonen.

(Signatur, dato)

Vedlegg 5. Intervjuguide- «Barn i enetiltak og rustiltak i barnevernet»

Barnas stemme

Innenfor rammene av dette prosjektet skal det innhentes kunnskap om hva som kjennetegner målgruppen og deres opplevelse av oppholdet på institusjonen. I intervjuet søker vi innsikt i **forløpene** (fra inntak til endt opphold ved institusjonene) for barna i enetiltak og rustiltak. Dette blant annet med tanke på:

- Tenker barna de har regelmessig kontakt med familien og/eller med jevnaldrende?
- Hvordan opplever barnet tilværelsen på institusjonen, med tanke på kontakt med de ansatte?
- Tenker barna at hverdagens rutiner og den fysiske utformingen av institusjonen er tilpasset dem?
- Hva tenker barna om skole- og fritidstilbudet?
- Hvordan opplever barna sin mulighet til medvirkning?
- Hvordan opplever barna oppholdet med tanke på sikkerhet, trygghet og

Vi skal også spørre barnet om dagen i går for å utforske hvordan hverdagen leves på institusjonen, og om deres plasseringshistorie og tanker om fremtiden.

Temaer vi skal innom:

Om barnet og plasseringshistorie

- Alder,
- Hvor lenge du har vært på institusjonen,
- Når kom du i kontakt med barnevernet første gang, og hvorfor
- Hva er din historie i barnevernet (utredninger, plasseringer, beslutninger, psykisk og fysisk helse utredninger/behandling)
- Hva var grunnen til at du flyttet hit? Var det noe du ville selv? (Hvis ja eller nei – hvorfor)
 - Fikk du være med på å bestemme om du ville flytte hit? Var det noen som spurte det om hva du ville?
 - Var foreldrene dine involvert i beslutningen?

Prosessene knyttet til beslutning om plassering

- Kjenner du til hvilken paragraf du er plassert på og hva det innebærer?
 - Hvis 4-26 (frivillig): hvordan var prosessen fram mot samtykke? Vet de at de har samtykket?
 - Hvordan var foreldrene dine involvert i beslutningen? Hva ønsket foreldrene dine?
 - Hvordan har de blitt informert om hva samtykket innebærer? Vet de at de kan bli holdt tilbake i 3 uker om de trekker samtykket?
 - Hva visste du om innholdet i det du sa ja til? (samtykke til bl.a. kap. 4 i rettighetsforskriften: urinprøvetaking, inndragning av mobiltelefon, besøktnektelse, isolasjon, bevegelsesrestriksjoner m.m.)

Kompetanse og bemanning på institusjonen

- Hva synes du om de som jobber her?
 - Er det noen du liker bedre eller mindre enn andre, hvorfor?
 - Hvis du har det vondt – har du noen å snakke med?
 - Fysisk kontakt – utforsk
- Er de ansatte opptatt av at du skal:
 - Gå på skole
 - Ha fritidsaktiviteter
 - Ha kontakt med familie
 - Ha kontakt med venner
- Hva synes du om de ansattes turnus/arbeidstidsordning?
- Hva skjer hvis noen av de faste ansatte blir borte i kortere eller lengre tid? (vikarer)
 - hvordan opplever du det når det kommer vikarer?

Tilrettelegging for medvirkning

- Hvilke regler har dere på institusjonen? Fikk du være med å bestemme reglene? Hva synes du om reglene du har? Hva kunne vært annerledes?
- Hva får du være med på å bestemme når det gjelder:
 - Skole
 - Fritid
 - Venner
 - Familie
 - Leggetider
 - Mobil- og internettbruk

Begrensninger i rettigheter og bruk av tvang

- Hva tenker du når jeg sier ordet 'tvang'?
- Fortell om sist gang du måtte skrive under på tvangsprotokoll?
 - Hva hadde skjedd
 - Hva slags tvang handlet det om
 - Forsto du hvorfor det ble bestemt å "bruke tvang"
 - Var dette første gangen det ble skrevet tvangsprotokoll?
- Hva slags tvang har du opplevd hyppigst?
- Har du opplevd at mange typer tvangstiltak (spesifiser) har blitt brukt på en gang?
 - Hadde du da anledning til å ha kontakt med noen utenfor institusjonen?
- Når slike tiltak har vært brukt, hva skjer i ettertid? (for eksempel: de voksne forklarer/ blir enige om hvordan det kan unngås i fremtiden, for eksempel ved at du forteller hvorfor du gjorde som du gjorde)
- Har du noen tanker om hva de ansatte kunne ha gjort i stedet for å bruke tvang?
- Har du noen tanker om hva du kunne ha gjort annerledes for å unngå slike tiltak?
- Har du fått opplæring i rettighetsforskriften?
- Har du fått informasjon om at du kan klage til fylkesmannen?

Skole /fritid

I hvilken grad går barn i enetiltak på skole, med tanke på skoleplikt og rettigheter?

- Hva slags skoletilbud har du og hvordan følges tilbudet opp?
 - Ønsker du å gå på skole? Hvorfor/hvorfor ikke?
 - Hvor går du på skolen? (utforsk evt. skolebytte?)
- Hvilken hjelp får du til å følge opp skolen (ønsker de hjelp?)
- Har du venner her?
 - Hvordan har du møtt dem?
 - Hvor ofte treffes dere og hvor?
- For de som er på rusinstitusjon: Hvilken betydning har de andre ungdommene her for deg? (tilhelning, atferd, trivsel, valg)

Fritidsaktiviteter:

- hva liker du å gjøre på fritiden?
- Deltar du i organiserte fritidsaktiviteter?
- Hva skulle du ønske du kunne gjøre på fritiden?

Kontakt med familien:

- Har du kontakt med familien din? (Hvorfor, hvorfor ikke)
 - Med hvem har du eventuelt kontakt, hvordan holder dere kontakt?

Relasjonsbrudd

- Utforske brudd i relasjoner til
 - Venner, familie, behandlere, lærere, signifikante andre?

Barneverntjenestens oppfølging av barnet

- Har du jevnlig kontakt med barneverntjenesten?
 - Skulle du ønske hyppigere kontakt (hvorfor, hvorfor ikke)?
- Har du en egen saksbehandler som følger deg opp?

Veien ut av tiltaket

- Har dere laget en plan for hva som skal skje når du flytter ut av institusjonen?
 - Når startet planleggingen?
 - hvem er involvert i planleggingen (hvordan har det skjedd konkret)?
 - Hva inneholder planen og hvordan har du deltatt i planleggingen?
 - Hva tenker du om fremtiden og hva som vil skje når du flytter ut?
 - Hvordan er barneverntjenesten involvert i planen?